

RAPORT DE ESTIMARE A COSTURILOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ÎN MOLDOVA

RAPORT DE ESTIMARE A COSTURILOR VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ȘI A VIOLENȚEI ÎMPOTRIVA FEMEILOR ÎN MOLDOVA

Raportul de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova

Prezentul Raport a fost elaborat de AO „Centrul de Drept al Femeilor” cu suport metodologic din partea NIRAS-Indevelop, elaborat cu suportul Organizației Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women) și Biroul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în Republica Moldova.

Traducerea și publicarea Raportului a fost posibilă grație suportului proiectului regional UN Women „Promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen în Europa de Sud-Est, faza II”, implementat în Moldova cu suportul Cooperării Austriece pentru Dezvoltare (ADC).

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al UN Women, Organizației Mondiale a Sănătății, Organizației Națiunilor Unite sau altor agenții afiliate sau ale Cooperării Austriece pentru Dezvoltare.

Raportul de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova, precum și rezumatul acestuia sunt disponibile în limbile română, rusă și engleză și pot fi accesate la moldova.unwomen.org și www.cdf.md/rom/resources.

Reproducerea totală sau parțială a fragmentelor din această publicație este autorizată doar cu condiția indicării clare și exacte a sursei.

Machetare, imagini: Sorin Ivasișin

Raport de estimare a costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova / Organizația Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), Organizația Mondială a Sănătății, AO „Centrul de Drept al Femeilor”, NIRAS-Indevelop. – Chișinău: S. n., 2016 (Tipogr. „Nova Imprim”). – 88 p. 100 ex.

ISBN 978-9975-4256-6-7.

343.54:338.532.4(478)(047)

R 25

CENTRUL DE DREPT
AL FEMEILOR

World Health
Organization
REGIONAL OFFICE FOR
Europe

AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

United Nations Entity for Gender Equality
and the Empowerment of Women

CUVÂNT DE MULȚUMIRE

Acest raport a fost comandat de Organizația Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor (UN Women), în cooperare cu Biroul Organizației Mondiale a Sănătății (OMS) în Republica Moldova, și elaborat de către AO „Centrul de Drept al Femeilor”, în cadrul proiectului regional „Promovarea politicilor sensibile la dimensiunea de gen în Europa de Sud-Est, faza a II-a”, implementat în Moldova cu suportul Cooperării Austriace pentru Dezvoltare (ADC).

Mulțumiri speciale și recunoaștere se aduc echipei de autori: Catharina Schmitz, Anamaria Golemac Powell, de la NIRAS; echipei de consultanți independenți – Diana Cheianu, Oleg Grigori, Valeriu Pleșca, Veronica Sandu, Eugenia Veveriță; și echipei de la AO „Centrul de Drept al Femeilor”: Cătălina Aalbers, Viorelia Albu, Violeta Andriuță, Eleonora Grosu și Angelina Zaporojan-Pîrgari.

De asemenea, adresăm cuvinte de mulțumire și exprimăm recunoștința înaltă tuturor părților interesate și partenerilor la nivel național pentru îndrumarea și informația valoroasă furnizată la subiectul cercetat, în special Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Sănătății și Ministerului Justiției.

Acest raport este dedicat femeilor din Republica Moldova.

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă neapărat punctul de vedere al UN Women, Organizației Mondiale a Sănătății, Organizației Națiunilor Unite sau altor agenții afiliate sau ale Cooperării Austriece pentru Dezvoltare.

CUPRINS

CUVÂNT DE MULȚUMIRE	3
ACRONIME	6
PREFAȚĂ	7
SUMAR EXECUTIV	9
INTRODUCERE	13

1	CONTEXTUL NAȚIONAL CU REFERIRE LA VIOLENȚA ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE	15
1.1.	Analiza de context a Republicii Moldova	17
1.1.1.	Rolurile și responsabilitățile diferitor actori	19
1.2.	Coordonarea politicilor pentru prevenirea și combaterea violenței în familie	21
1.3.	Servicii specializate care lucrează cu femeile victime ale violenței în familie în Moldova	23

Partea I.

CALCULAREA COSTULUI CU REFERIRE LA VIOLENȚA ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE ÎN MOLDOVA

2	ABORDAREA ÎN ESTIMAREA COSTURILOR CE ȚIN DE VIOLENȚA ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE ÎN MOLDOVA	25
2.1.	Metodologie	26
2.2.	Domeniul de aplicare al analizei	28
2.3.	Date, metode de estimare a costurilor și limitări	29

3	COSTUL PRIVIND VIOLENȚA ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE ÎN FUNCȚIE DE SECTOR ȘI ACTORUL IMPLICAT	31
3.1.	Costul suportat de Guvern	32
3.1.1.	Sectorul protecției sociale	34
a.	Introducere	34

b. Costurile sectoriale și constatările principale	36
c. Descrierea costurilor	40

3.1.2. Sistemul de sănătate	42
a. Introducere	42
b. Costurile sectoriale și constatările principale	43
c. Descrierea costurilor	44

3.1.3. Sectorul de justiție: poliția, sistemul judiciar și penitenciar	46
a. Introducere	46
b. Costurile sectoriale și constatările principale	46
c. Descrierea costurilor	48

3.2. Costul suportat de societatea civilă	51
a. Introducere	51
b. Costurile sectoriale și constatările principale	52
c. Descrierea costurilor	52

3.3. Costurile suportate de persoanele fizice	54
a. Introducere	54
b. Costurile sectoriale și constatările principale	54

Partea II.

BUGETAREA SENSIBILĂ LA DIMENSIUNEA DE GEN

4	BUGETAREA PENTRU VIOLENȚA ÎN FAMILIE ȘI VIOLENȚA ÎMPOTRIVA FEMEILOR	61
4.1.	Prezentare succintă a programului și a bugetării sensibile la dimensiunea de gen	62
4.2.	Structura bugetului și formatarea	64
4.3.	Planificarea bugetului și violența în familie	67
4.3.1.	Stabilirea bugetului pentru prevenirea și combaterea violenței în familie în cadrul Managementului finanțelor publice (MFP) în Moldova	68

Partea III	
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	71

A.	Concluzii și recomandări privind estimarea costurilor	72
B.	Concluzii și recomandări privind BSG	74
a.	Recomandări privind cadrul legal și stabilirea priorităților	74

b. Recomandări privind bugetul și regulamentele financiare	75
c. Recomandări privind clasificarea bugetară	76
d. Sistemul propus pentru finanțarea VF (structura responsabilităților pe nivel)	76
A. Protecția socială	76
B. Justiție	77
C. Departamentul de poliție	77
D. Biroul de probațiune	77
E. Instituțiile de asistență medicală	77

Tabelul 11. Cheltuieli aferente accesării/beneficierii de diverse servicii	58
Tabelul 12. Cheltuieli de transport aferente accesării/beneficierii de servicii	59
Tabelul 13. Cheltuieli aferente accesării/beneficierii de servicii	60
Tabelul 14. Cheltuieli de transport până la locul prestării serviciilor	60

LISTA FIGURILOR

Figura 1. Formula de calculare a costului	29
Figura 2. Costurile totale suportate de Guvern pentru VÎFF, anul de referință	33
Figura 3. Costurile totale suportate de Guvern pe sectoare, anul de referință	33
Figura 4. Costuri curente versus cele preconizate pentru fiecare sector, anul de referință	34
Figura 5. Cheltuielile statului versus cele ale sectorului privat, anul de referință	35
Figura 6. Cheltuieli publice în domeniul social în Republica Moldova, 2009-2015	36
Figura 7. Cheltuielile totale pentru protecția socială, 2014	37
Figura 8. Costuri estimative/preconizate pentru fiecare instituție publică, mii lei	41
Figura 9. Costuri de asistență medicală, suma totală, mii lei	43
Figura 10. Costuri totale pentru sectorul judiciar	47
Figura 11. Cheltuieli suportate de organizații, cheltuieli totale suportate de ONG-uri, anul de referință	52
Figura 12. Cheltuieli totale suportate de ONG-uri versus VF, mii lei, anul de referință	53
Figura 13. Structura Bugetului Național al Republicii Moldova	65
Figura 14. Structura Bugetului Național Public, executarea bugetului în 2014	67
Figura 15. Coduri curente incluse în clasificările bugetare menționate	68

Anexe

79

LISTA TABELELOR

Tabelul 1. Actorii VF, responsabilități și cadrul legislativ relevant	19
Tabelul 2. Sumar al limitărilor pentru exercițiile de calcul al costurilor	30
Tabelul 3. Cheltuieli pentru protecția socială pe dimensiuni, 2014	39
Tabelul 4. Bugete executate (toate, inclusiv cele aferente VF) pe entități publice, anul de referință	39
Tabelul 5. Costurile publice estimative/preconizate (doar cele aferente VF)	40
Tabelul 6. Bugete (toate, inclusiv cele aferente VF) entități private, 2014	53
Tabelul 7. Cheltuieli aferente accesării/beneficierii de diverse servicii	55
Tabelul 8. Cheltuieli de transport pentru accesarea serviciilor	56
Tabelul 9. Cheltuieli aferente accesării/utilizării diferitor servicii	57
Tabelul 10. Cheltuieli de transport pentru a ajunge la locul de prestare/accesare a serviciilor	58

ACRONIME

ADO	Avocați pentru Drepturile Omului
AEFÎV	Asociația europeană a Femeilor împotriva violenței
APC	Administrația Publică Centrală
APL	Administrația publică locală
BASS	Bugetul asigurărilor sociale de stat
BNS	Biroul Național de Statistică
BSG	Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen
CBTM	Cadru Bugetar pe Termen Mediu
CDF	Centrul de Drept al Femeilor
CEDAW	Convenția cu privire la eliminarea tuturor formelor de discriminare față de femei
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
CICM	Companie internațională de consultanță multidisciplinară
CNAM	Compania Națională de Asigurări Medicale
CNEJ	Centrul Național de Expertize Judiciare
ECE/CSI	Europa Centrală și de Est și Comunitatea Statelor Independente
FAOAM	Fondurile asigurării obligatorii de asistență medicală
GRM	Guvernul Republicii Moldova
HIV/SIDA	Virusul imunodeficienței umane/sindromul imunodeficienței dobândite
IMAGES	Studiu internațional privind bărbații și egalitatea de gen
LFPRBF	Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale
MAI	Ministerul Afacerilor Interne
MF	Medicul de familie
MFin	Ministerul Finanțelor
MFP	Managementul finanțelor publice
MJ	Ministerul Justiției
MMPSF	Ministerul Muncii Protecției Sociale și Familiei
MNR/SNR	Mecanism național de referire/Sistemul național de referire
MS	Ministerul Sănătății
OIM	Organizația Internațională pentru Migrație
OMS	Organizația Mondială a Sănătății
ONG	Organizație non-guvernamentală
ONU	Organizația Națiunilor Unite
OSC	Organizațiile Societății Civile
OSCE/BIDDO	Organizația pentru securitate și cooperare în Europa/ Biroului pentru instituții democratice și drepturile omului
PIB	Produsul intern brut
PNAEG	Programul național de asigurare a egalității de gen
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
SND	Strategia Națională de Dezvoltare "Moldova 2020"
UN Women	Organizația Națiunilor Unite pentru Egalitatea de Gen și Abilitarea Femeilor
USAID	Agenția Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională
UTA	Unitatea teritorial-administrativă
VBG	Violență bazată pe gen
VF	Violență în familie
VÎF	Violență împotriva femeilor
VÎFF	Violență în familie și violență împotriva femeilor
VRI	Violență din partea partenerului intim

PREFAȚĂ

Violența împotriva femeilor este una dintre cele mai severe forme ale inegalității de gen și în continuare este una dintre cele mai răspândite încălcări ale drepturilor omului din prezent. Ea afectează femeile în mod disproporționat și are un efect profund asupra familiilor, comunităților și societății în ansamblu. Eliminarea violenței pe criterii de gen și protecția femeilor supraviețuitoare este unul din obiectivele declarate al Obiectivelor de Dezvoltare Durabilă și ale agendei ONU la nivel mondial.

În Moldova, violența împotriva femeilor este un fenomen larg răspândit și sistemic. Conform cercetării întreprinse de către Biroul Național de Statistică mai mult de 63% dintre femeile și fetele în vârstă de 15-65 ani au fost supuse cel puțin unei forme de violență în timpul vieții lor.

Raportul pe care îl țineți în mâini încearcă să ofere o estimare a costurilor suportate de actorii guvernamentali și neguvernamentali – guvern, societatea civilă, organizațiile internaționale, precum și persoanele fizice – subliniind că implicațiile economice, sociale și umane ale violenței împotriva femeilor sunt mult mai mari pe termen mediu și lung, iar costurile se adaugă și influențează întreaga societate. Este pentru prima dată în Moldova când un exercițiu de calculare a costurilor încearcă să reunească toate sectoarele și prezintă o valoare a costurilor pentru toate serviciile conexe și de suport în privința violenței împotriva femeilor și violenței în familie.

Sperăm că rezultatele raportului vor servi drept instrument pentru ajustarea și punerea în aplicare a cadrului legal național în conformitate cu cerințele Convenției asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei (CEDAW) și Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. De asemenea, avem încredere că acesta va ajuta în accelerarea procesului de semnare și ratificare a prezentei convenții de către autoritățile moldovene, dar și a altui cadru legislativ și de reglementare care vizează îmbunătățirea răspunsului la problema violenței în familie în Moldova.

Constatările acestui raport arată în mod clar impactul semnificativ al violenței pe criterii de gen asupra societății în ansamblu. Principalele sale recomandări sunt orientate spre necesitatea urgentă de schimbare a paradigmei privind mecanismul de răspuns de la atenuarea la prevenirea cazurilor de violență în familie și abordarea cauzelor de bază ale violenței, în același timp, subliniind necesitatea adoptării unei abordări holistice, multidisciplinare și centrate pe victimă pentru a proteja mai bine femeile și copiii care supraviețuiesc violenței.

Ulziisuren Jamsran
Reprezentantă,
UN Women în Moldova

Angelina Zaporozjan-Pîrgari
Președintă,
Centrul de Drept al Femeilor

SUMAR EXECUTIV

Violența împotriva femeilor și violența în familie este larg răspândită și sistemică în Moldova. Estimările sugerează că mai mult de 63 la suta dintre femei și fete în vârstă de 15-65 au experimentat cel puțin o formă de violență în timpul vieții lor.

Acest raport, *Estimarea costurilor aferente VF și VÎF* în Moldova, a fost solicitat de către Oficiul UN Women în Moldova și OMS Moldova în iulie 2015 pentru a evalua serviciile multidisciplinare la nivel central și local, serviciile specializate și răspunsurile la abordarea violenței împotriva femeilor în Republica Moldova.

Prezentul raport se concentrează asupra costurilor serviciilor multidisciplinare și specializate menționate și mecanismelor de răspuns la abordarea VF și VÎF în Republica Moldova; și are scopul de a aprofunda înțelegerea fenomenului VF și VÎF. Concluziile acestuia vor contribui la promovarea în continuare a finanțării de stat la nivel central și local și prioritizarea fondurilor pentru îmbunătățirea mecanismelor menite să asigure o mai bună protecție și asistență acordată victimelor VF și VÎF. Exercițiul de calculare a costurilor este destinat, de asemenea, facilitării unei coordonări sporite între sectoare pentru a preveni și a răspunde la cazurile de violență împotriva femeilor și a violenței în familie, precum și pentru a evidenția nivelul diferit al cheltuielilor, inclusiv cele ale sectoarelor sociale, sănătății, justiției și non-statale.

Raportul încearcă să prezinte costurile suportate de către stat și actorii nestatali – guvernul și societatea civilă, precum și persoanele fizice - care consolidează amploarea fenomenului. De asemenea, studiul subliniază faptul că implicațiile VF și VÎF sunt mult mai mari pe termen mediu și lung, iar costurile se măresc și afectează întreaga societate.

Constatările raportului sunt actuale, deoarece acestea ar putea servi drept instrument de promovare pentru adoptarea unor modificări ale cadrului național de reglementare, în conformitate cu cerințele Convenției europene privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și pentru a accelera procesul semnării și ratificării acestei Convenții de către autoritățile moldovene și a altui cadru legislativ și de reglementare care vizează îmbunătățirea răspunsului la problema VF în Moldova.

Trebuie subliniat faptul, că acesta este primul exercițiu de acest gen în Moldova, care reunește toate sectoarele și oferă o estimare a costurilor pentru toate serviciile și sprijinul aferent VF și VÎF.

Rezultate principale

Deoarece răspunsul la VF, în general, este insuficient și nu este deloc sistemic, multe din costurile mecanismelor existente nu sunt accesibile și sunt, prin urmare, fie ascunse fie sunt suportate de către persoanele fizice. Cifrele indică faptul, că cea mai mare parte a cheltuielilor este alocată pentru atenuarea cazurilor VF în detrimentul activităților de prevenire în toate sectoarele. Răspunsul multidisciplinar și coordonarea în răspunderea la VF și VÎF nu este încă funcțională în practică și constatările acestui raport indică necesitatea ca toate sectoarele să conlucreze pentru a consolida răspunsul multidisciplinar.

Guvernul

În evaluarea cheltuielilor guvernamentale, au fost luate în considerare următoarele sectoare: protecție socială, sănătate și de justiție. Totalul cheltuielilor guvernamentale pentru anul de referință a fost de 36.092 mii lei. Datorită mecanismului de răspuns, care în prezent se concentrează pe atenuarea VF și VÎF și nu pe prevenire, cele mai mari costuri sunt suportate de sectorul de sănătate, în special pentru tratamentul spitalicesc al victimelor. Pe locul doi sunt cheltuielile sectorului de justiție, care se datorează procedurilor sistemului de justiție odată cu examinarea unui caz de violență în familie în sistemul de drept penal. Este de remarcat, că în 2012-2016 mai mult de 81.450 euro, aproximativ 1.550.970,90 lei au fost plătiți în calitate de despăgubiri de către Guvernul Republicii Moldova femeilor victime ale violenței în conformitate cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Cifrele arată în mod clar, că finanțarea privată acoperă ceea ce guvernul nu reușește să acopere cu privire la servicii. Astfel, 60% din serviciile sociale sunt acoperite de OSC. Trebuie remarcat faptul, că contribuția victimelor la acoperirea serviciilor de avocat este de patru ori mai mare decât contribuția statului. În acest context, victimele suportă, de asemenea, o mare parte din cheltuielile de sănătate; în consecință, costurile suportate de victime depășesc de 1,5 ori contribuția statului. Constatările din raportul curent indică, adițional faptul că peste 30% din serviciile care sunt listate în standardele internaționale ca fiind esențiale, nu există în Moldova sau nu sunt eficiente.

Principalele decalaje în prestarea de servicii generale în Republica Moldova includ lacunele în: 1) asistență socială și în special acordarea ajutorului social pentru victimele VF, abilitarea economică și asigurarea locuințelor

sociale; 2) sănătatea mintală și sprijin psiho-social pe termen lung; și 3) accesul la consiliere și reprezentare juridică finanțate de stat.

Sectorul social

Cifrele dezvăluie realitatea frapantă că cea mai mică parte a cheltuielilor guvernului este în sectorul social. Costurile totale de asistență socială pentru anul de referință sunt de 5.195 mii lei. În același timp, trebuie de remarcat faptul că sectorul protecției sociale în Moldova este, în general, drastic subfinanțat. Cifrele arată că 87% din costurile din sectorul de asistență socială acoperă serviciile de asistență socială, în mod specific adăpost și hrană. Cu toate că acestea sunt importante, trebuie să existe o finanțare sporită a serviciilor specializate, cum ar fi serviciile de consiliere psihologică și juridică și de îngrijire a copilului.

Cu toate că prevenirea este prerogativa asistenților sociali, cifrele indică faptul că ei nu participă în mod activ în cadrul mecanismului de răspuns la etapa de prevenire sau de asistență și protecție. Adicional, numărul de cazuri înregistrate de către poliție este de 20 de ori mai mare decât cazurile raportate de către asistenții sociali¹. În același timp, trebuie să luăm în considerare că asistenții sociali comunitari primesc salarii foarte mici (24 lei/1 euro pe oră), cu toate că sunt suprasolicitați.

Sectorul de sănătate

Cifrele arată că cele mai mari cheltuieli guvernamentale sunt pentru sănătate și constituie 15.845 mii lei cheltuieli pentru VF în anul de referință. Aproximativ 80% din costurile aferente cheltuielilor de sănătate acoperă tratamentul spitalicesc. Mai mult decât atât, cifrele arată că doar aproximativ 10% din costul menționat este cheltuit pentru serviciile medicului de familie (MF), subliniind faptul că aceste servicii nu sunt încă un punct de acces pentru identificarea și sesizarea victimelor VF și VÎF și pentru prevenirea celor mai multe cazuri grave. Acest lucru se datorează, în primul rând, lipsei de cunoștințe cu privire la răspunsul eficient al medicului la violența în familie în acest sector.

În conformitate cu datele studiului privind costurile individuale utilizate pentru raport, costurile de sănătate raportate de către victimele individuale sunt foarte mari; mai mult de 2 800 de lei sunt cheltuiți de victime pentru tratamentul spitalicesc și mai mult de 3 400 de lei sunt cheltuiți de victimele tratate la domiciliu.

¹ Raportul privind monitorizarea implementării Strategiei Sistemului Național de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane pentru anul 2014 și statisticile Inspectoratului General de Poliție al MAI pentru anul 2014.

Analiza statisticilor aferente relevă faptul că doar un singur caz de urgență a fost înregistrat de către Comisia Națională de Asigurări în Medicină ca având drept cauză VF. Cu toate acestea, mai mult de 874 cazuri de VF au fost raportate de către poliție ca fiind cazuri cu impact mediu și grav pentru sănătate.

Sectorul justiției

Costul total pentru sectorul juridic este de 14.990 mii lei, cu aproape 80% cheltuite pentru justiție. Costurile pentru poliție reprezintă doar 18% din totalul cheltuielilor de justiție; chiar dacă poliția se ocupă de mai multe cazuri decât sistemul de justiție, angajații din sectorul de poliție sunt remunerați cu salarii foarte mici (o oră de lucru a unui ofițer de poliție este remunerată cu o sumă în valoare de 37 lei/1,85 euro²). Eficacitatea răspunsului poliției este astfel împiedicată de o remunerare scăzută. Cu toate acestea, deoarece formarea specializată pentru poliție și-a sporit eficiența în a identifica și a răspunde la cazurile de VF, sunt investigate mai multe cazuri și au fost emise mai multe ordonanțe de protecție.

Unul dintre cele mai importante rezultate ale acestui raport în ceea ce privește accesul la justiție este că, deși costurile pentru angajarea avocaților privați sunt de 33,7 ori mai mari decât cele de asistență juridică garantată de stat, victimele VF și VÎF preferă să angajeze avocați privați. Acest lucru se datorează în parte faptului, că Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nu acoperă toate victimele VF și VÎF; această preferință pentru avocați privați subliniază, de asemenea, calitatea îndoielnică a serviciilor de stat prestate în prezent. Aceste cheltuieli prezintă o povară financiară imensă pentru victimă în cazul accesării justiției. Pentru a angaja un avocat într-un caz mediu de VF/VÎF, victima ar trebui să achite până la 12 salarii medii pe economie³.

Cifrele dezvăluie faptul că doar 3% din totalul cheltuielilor din sectorul de justiție este alocat sistemului penal. Astfel, din 3 000 de cazuri investigate în anul de referință, doar un număr foarte mic de infractori au fost condamnați la termene de detenție. Acest lucru este confirmat de realitatea dezvăluită în numeroase decizii emise de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului împotriva Moldovei, a lipsei de sancționare eficientă pentru agresori și aplicarea neuniformă a legii.

Organizațiile societății civile

Cifrele indică că mai mult de 60% din costurile serviciilor sociale oferite victimelor VF și VÎF sunt acoperite de către organizațiile societății civile. Datele arată că

² Cursul de schimb valutar la rata medie pentru anul 2014 <https://www.bnm.md/>

³ Salariul mediu pe economie pentru anul 2014 a fost de 4 172,00 lei

organizațiile non-guvernamentale prestează servicii specializate victimelor, cum ar fi consiliere juridică, reprezentare, linii de asistență telefonică de urgență, consiliere psihologică și adăpost, precum și consolidarea capacităților profesioniștilor din prima linie.

Spre deosebire de serviciile prestate de către entitățile publice, ONG-urile furnizează asistență de specialitate adaptată victimei și necesităților ei. Cu toate că un număr mare de servicii sunt acoperite de societatea civilă, acestea nu sunt suficiente. Raportul a estimat că mai mult de 175 de locuri de adăpost lipsesc. Prin urmare, asumarea responsabilității pentru finanțarea permanentă a acestor servicii, precum și asigurarea acoperirii geografice trebuie să fie o prioritate a autorităților naționale.

De asemenea, raportul a identificat că doar câteva ONG-uri păstrează statistici privind beneficiarii de asistență VF/VÎF; această lipsă de date împiedică colectarea datelor statistice complete pentru fiecare sector, precum și calculul costurilor.

Costuri individuale

Prezentul raport include un studiu privind costurile individuale pe beneficiari cu scopul de a capta costurile reale suportate de femeile victime ale VF și VÎF. Eșantionul victimelor intervievate este destul de mic, iar constatările și concluziile sunt doar orientative.

Se merită de menționat, că studiul a inclus mai multe cheltuieli suportate de victime decât cele reflectate în estimările pentru guvern. De exemplu, există un impact financiar asupra statutului ocupational al victimei, condițiilor de trai, precum și asupra frecvenței școlii de către copii.

Proape toate femeile intervievate au avut probleme serioase de sănătate, atât de natură fizică, cât și

psihologică, ca o consecință a VF. Cu toate acestea, nu toate dintre ele au avut acces la tratament medical; acest lucru este valabil mai ales în cazul femeilor din mediul rural. Suma medie cheltuită pentru fiecare caz este mai mare de 3 000 de lei cheltuiți pentru tratament medical (spitalizare, procurarea medicamentelor, servicii medicale și investigații). În același timp, costurile de transport pentru accesarea serviciilor de sănătate, de asemenea, sunt destul de mari.

Mai mult de două treimi din victimele intervievate au chemat poliția pentru a raporta cazul, fără a suporta costuri suplimentare. Cele mai mari costuri în accesarea justiției, au fost costurile pentru acoperirea serviciilor de avocat. Costurile pentru serviciile de avocat au variat între 200 și 20 000 mii lei (în medie 9 000 de lei). Costurile de transport pentru accesarea serviciilor juridice sunt, de asemenea, ridicate din cauza necesității de a participa la diferitele etape ale procedurii de judecată în fața instanțelor judecătorești, în special pentru victimele din zonele rurale.

Atunci când victimele VF/VÎF accesează serviciile oferite de OSC, nu mai trebuie să plătească din buzunar, deoarece aceste servicii sunt oferite gratuit. Toate victimele au primit consiliere acordată față-în-față și consiliere psihologică individuală; 30% au primit consiliere psihologică pentru copiii lor; 15% au primit cazare/adăpost; 15% au beneficiat de servicii de acces la piața muncii; 10% au avut acces la suport financiar, iar 10% au primit sprijin pentru a găsi locuri de cazare.

Datele indică faptul, că cheltuielile de cazare sunt o parte importantă a costurilor individuale, cu o medie de aproximativ 3 200 de lei. Faptul că aceste victime au fost nevoite să-și părăsească casele lor în căutarea de adăpost a împiedicat femeile să ceară ajutor.

INTRODUCERE

În Moldova, șapte din zece femei din mediul rural și șase din zece în mediul urban au suferit de cel puțin o formă de violență cauzată de soț/partener pe parcursul vieții lor⁴. Într-un studiu recent privind percepțiile bărbaților cu privire la egalitatea între femei și bărbați, mai mult de 41% dintre bărbații intervievați au indicat faptul, că există momente când o femeie merită să fie bătută și mai mult de 27% dintre bărbați cred că o femeie trebuie să tolereze violența pentru a păstra familia⁵. În Moldova, ca și în alte părți ale lumii, violența împotriva femeilor rămâne adânc înrădăcinată în dezechilibrul de gen, deoarece majoritatea bărbaților intervievați (90%) percep că pentru o femeie cel mai important rol este acela de a avea grijă de casă și familie și mai mult de 60% dintre bărbați cred că, atunci când femeile sunt angajate, acestea, de fapt, ocupă locurile de muncă care le revin bărbaților⁶.

În timp ce autoritățile moldovene au luat măsuri importante pentru combaterea violenței în familie, prin adoptarea în 2007 a Legii nr. 45 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, care incriminează violența în familie (articolul 201¹ din Codul penal) și oferirea unor mecanisme de răspuns coordonate, mai rămâne o nevoie urgentă de a elimina barierele din calea justiției, de a asigura siguranța victimelor și răspunderea infractorilor. Există unele adăposturi și servicii specializate pentru victimele din Moldova, dar, din moment ce legea nu prevede o sursă de finanțare destinată adăposturilor și serviciilor acordate victimei, aceste servicii rămân puțin dezvoltate și subfinanțate⁷.

Începând cu anul 2013, MMPSF cu participarea societății civile a lucrat la un proiect de lege pentru introducerea modificărilor în vederea armonizării legislației naționale cu prevederile Convenției de la

Istanbul⁸. Acest lucru a fost un proces îndelungat și dificil. Amendamentele au ajuns recent la Parlament, și adoptarea legii este așteptată înainte de sfârșitul anului 2016. Printre principalele modificări ale proiectului de lege trebuie să fie enumerate obligația de a finanța serviciile de la bugetul local și de stat, diversificarea serviciilor acordate victimelor și introducerea ordonanței de protecție urgentă.

Măsurarea costurilor violenței împotriva femeilor și estimarea resurselor necesare pentru a pune pe deplin în aplicare legislația, reprezintă o oportunitate pentru inițierea unor practici de bugetare mai bune și în cele din urmă, reducerea decalajului în punerea în aplicare a legilor și politicilor în beneficiul supraviețuitorilor. **Calculul costurilor violenței împotriva femeilor poate fi definit ca fiind „evaluarea financiară a resurselor și a eforturilor monetare și nemonetare suplimentare care trebuie investite pentru punerea în aplicare a unei legi sau a unei politici pentru a pune capăt violenței împotriva femeilor; sau costurile care urmează să le suporte o economie pentru neaplicarea legii sau politici”**⁹.

Avantajele estimării costurilor violenței împotriva femeilor sunt multiple: ele favorizează înțelegerea faptului că violența împotriva femeilor este o problemă aferentă drepturilor omului și nu una privată și că povara financiară care rezultă dintr-o astfel de violență nu cade doar pe victima supraviețuitoare, dar este, de asemenea, suportată de familia ei, societate și națiune. Din moment ce costurile afectează toată lumea, chiar dacă abuzul poate fi privat, el aduce problema violenței împotriva femeilor în spațiul public ca o problemă socială. Estimarea costului acestei probleme scoate în evidență, de asemenea, lacunele bugetare în abordarea violenței împotriva femeilor; acest raport intenționează să dezvăluie deficitele de finanțare și nevoia de prioritizare a intervențiilor în bugetele naționale care vizează reducerea violenței împotriva femeilor. Exercițiul de calcul al costurilor are, de asemenea, menirea de a facilita o mai bună coordonare între sectoare pentru a preveni și a răspunde la cazurile de violență împotriva femeilor și a violenței în familie precum și pentru a evidenția diferitele niveluri de cheltuieli, in-

⁴ Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, în colaborare cu PNUD, UN Women, și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, *Violența împotriva femeilor în familie în Republica Moldova* (2011).

⁵ Bărbații și egalitatea de gen în Republica Moldova, în baza IMAGES, Centrul de Drept al Femeilor și SocioPolis, Chișinău 2015, http://cdf.md/files/resources/96/IMAGES%20Moldova_English.pdf

⁶ Ibidem

⁷ Îngrijorările cu privire la răspunsul guvernului la VF au fost evidențiate în constatările CEDAW pentru Moldova, anul 2013: (a) aplicarea neuniformă a legilor care vizează combaterea violenței în familie; (b) incapacitatea de a lua act de leziunile mai puțin grave; (c) faptul că este nevoie de cazuri de violență în familie repetate pentru a declanșa o investigație; (d) ineficiența ordonanțelor de protecție împotriva presupușilor agresori; și (e) rata scăzută a cazurilor înregistrate de violență sexuală, inclusiv violul, și investigarea și urmărirea penală ineficientă a cazurilor raportate.

⁸ Raport de compatibilitate a legislației Republicii Moldova cu prevederile Convenției pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și al violenței în familie, UN Women și Centrul de Drept al Femeilor, Chișinău 2013.

⁹ Definiția evaluării costului din „Înțelegerea costurilor de violență împotriva femeilor și fetelor și răspunsul la aceste costuri: concluziile selectate și lecțiile învățate din Asia și Pacific”, UN Women 2013.

clusiv cele ale sectoarelor sociale, sănătate, justiție și non-statale.

În cele din urmă, deoarece punerea în aplicare a legislației în domeniul violenței împotriva femeilor și a violenței în familie rămâne problematică, exercițiul de calculare al costurilor trebuie să sprijine eforturile de consolidare a punerii în aplicare a acestor legi și politici pentru a le face mai eficiente. Astfel, prin demonstrarea impactului economic și social semnificativ al violenței împotriva femeilor și prin analizarea resurselor necesare pentru abordarea situației, analiza costurilor poate recomanda îmbunătățire a utilizării mai eficiente a resurselor existente.

Echipa de autori s-a confruntat cu o mare provocare, de a găsi date relevante și veridice în pofida insuficienței informațiilor disponibile. Scrierea raportului a fost realizată în perioada septembrie 2015 - iulie 2016 de către o echipă de consultanți internaționali din CICM și consultanți naționali coordonați de CDF, în baza unui studiu al documentației aferente, date furnizate de autoritățile naționale competente, precum și interviuri cu victime și profesioniști.

În timp ce este clar că violența împotriva femeilor este un subiect prioritar al drepturilor omului, astfel cum s-a subliniat în cazul CEDO, *Eremia și alții împotriva Republicii Moldova*¹⁰, estimarea costurilor servește la consolidarea acestui punct, precum și pentru a cere o mai mare responsabilitate din partea statului și actorilor nestatali pentru a pune capăt acestui tip de violență. Astfel, o parte din asigurarea punerii în aplicare a legislației și politici referitoare la violența în familie trebuie să fie elaborarea unor alocări bugetare detaliate și o finanțare adecvată a serviciilor BSG/VF, care în prezent lipsește.

Raportul include 3 părți principale:

- Partea întâi privind evaluarea costurilor violenței în familie și a violenței împotriva femeilor în Moldova;
- Partea a doua privind Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen; și
- Partea a treia Concluzii și recomandări, care include două secțiuni: una care conține concluziile și recomandările rezultate din exercițiul de calcul al costurilor și secțiunea care include concluzii și recomandări cu privire la bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen pentru Moldova.

¹⁰ *Eremia și alții împotriva Moldovei*, nr. 3564/11, CEDO (2013). Instanța a constatat că ancheta violenței în familie nu a fost eficace, statul nu a reușit să ia măsuri proactive pentru executare, Statul "în mod repetat a trecut cu vederea" astfel de violență.

A large, stylized number '1' is centered vertically. The top part of the '1' is a light orange rectangle, and the bottom part is a darker brown rectangle. The background is split horizontally: the top half is orange and the bottom half is brown.

CONTEXTUL NAȚIONAL CU REFERIRE LA VIOLENȚA ÎMPOTRIVA FEMEILOR ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE

ANALIZA DE CONTEXT

A REPUBLICII MOLDOVA

Republica Moldova a ratificat Convenția CEDAW la 28 aprilie 1994 și odată cu ratificarea ei, statul și-a asumat obligațiile de a asigura respectarea prevederilor acesteia¹¹. Cu toate acestea, în pofida ratificării Convenției, angajamentele asumate de Guvern menite să asigure egalitatea femeilor este relativ nouă și nu este încă cuprinzătoare. Într-adevăr, Legea privind egalitatea de șanse între femei și bărbați a fost adoptată abia în anul 2006¹². Această lege a fost una dintre încercările statului de a asigura exercitarea egală a drepturilor femeilor în domeniul politic, economic, educațional, de sănătate și alte domenii ale vieții, în scopul de a preveni și a elimina toate formele de discriminare în bază de gen.

Cu toate că "Programul Național privind Egalitatea de Gen în Republica Moldova pentru anii 2010-2015" adoptat de Guvern, se referă parțial la prevenirea și eliminarea violenței bazate pe criterii de gen, nu au fost alocate resursele corespunzătoare pentru implementarea în mod adecvat a activităților prevăzute în planul de acțiuni.

La 18 septembrie 2008, a intrat în vigoare Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie (Legea nr. 45)¹³. Legea reglementează cinci forme de violență în familie, inclusiv violența fizică, psihologică, sexuală, economică și spirituală¹⁴. Această lege a oferit un fundament solid pentru creșterea accesului la justiție și siguranță pentru victimele violenței în familie, prin introducerea posibilității de a obține ordonanțe de protecție. Cu toate acestea, din cauza lipsei de direcții

specifice privind solicitarea, emiterea și extinderea termenului de aplicare a ordonanțelor de protecție, Legea nr. 45 a fost rar pusă în aplicare în primii ani¹⁵. În iulie 2010, directivele necesare pentru punerea în aplicare au fost stabilite în Legea nr. 167¹⁶.

În pofida unui cadru normativ cuprinzător, violența în familie în Moldova este o problemă „serioasă”¹⁷ și este „larg răspândită”¹⁸. Un studiu național efectuat în 2011, a constatat că 63,4% dintre femeile din Moldova, în vârstă de 15 ani sau mai în vârstă au experimentat violență fizică, psihologică sau sexuală din partea unui partener intim pe parcursul vieții lor¹⁹. Numărul de ordonanțe de protecție este în continuă creștere; în 2014, au fost emise 920 ordonanțe de protecție față de 448 în 2013 și doar 23 în 2011. În 2014 au fost investigate ca infracțiuni penale 2374 cazuri, în comparație cu 471 în 2011²⁰. Statisticile oficiale ale MAI, de asemenea, indică faptul că, în 2014, au existat 2374 victimele înregistrate, dintre care 2088 erau femei, 78 erau copii și 285 au fost bărbați. Aproximativ 30 de femei au fost omorâte ca urmare a violenței în familie.

Studiul privind vulnerabilitatea femeilor la HIV/SIDA în Moldova indică faptul că doar 12,2% dintre victime ar raporta abuzul la poliție, 5,1% la alte autorități municipale, 6,3% la sistemul de justiție și 11,2% la spitale. Toate aceste studii indică la o percepție larg răspândită că implicarea poliției în cazurile de violență în familie pare inefficientă și că violența în familie, în mare parte nu este raportată din cauza: de rușine; teama de stigmatizarea socială; lipsa de cunoștințe

¹¹ Moldova este, de asemenea, parte la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP), precum și la Convenția împotriva torturii (CÎT) și a altor tratamente violente, inumane sau degradante de tratare sau pedeapsă și este obligat prin prevederile acestora, Pactul internațional privind drepturile economice, sociale și culturale (PIDESC), precum și Convenția cu privire la drepturile copilului (CDC). Republica Moldova nu a semnat și nici nu a ratificat Convenția privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (Convenția de la Istanbul).

¹² Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Examinarea rapoartelor prezentate de către statele părți în conformitate cu articolul 18 din Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor. Rapoartele periodice patru și cinci comasate. Moldova [15 septembrie 2011]

¹³ Legea pentru prevenirea și combaterea violenței în familie nr.45 din 01.03.2007, Monitorul Oficial nr. 55-56 din 18.03.2008.

¹⁴ Ibidem, art. 2

¹⁵ Manole, Tratatul discriminatoriu degradant al femeilor în Moldova, sec. 2.2.1.1, The Equal Rights Review, Vol. șase (2011)

¹⁶ Legea cu privire la unele amendamente și modificări al unor acte legislative, Legea 167 din 09.07.2010, Monitorul Oficial nr. 155-158 din 03.09.2010. Trecerea prin procedura legislativă a Legii 167 a durat aproape doi ani. Mesaj e-mail din partea Centrului de Drept al Femeilor, 27 September 2007, din arhiva autorilor.

¹⁷ Cozzarelli, Catherine. 8 martie 2011. 2011 Evaluarea de gen pentru USAID / Moldova.

¹⁸ N.d. 2011 Raport de evaluare: Națiunile Unite - Republica Moldova. Cadrul de Asistență pentru Dezvoltare 2007-2012.

¹⁹ Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, în colaborare cu PNUD, UN Women, și Fondul Națiunilor Unite pentru Populație, violența împotriva femeilor în familie în Republica Moldova (2011).

²⁰ Statisticile oferite de Inspectoratul General al Poliției al MAI, februarie 2015.

despre legile în vigoare, procedurile și serviciile judiciare; sau **în principal, din cauza lipsei de încredere în sistem**²¹. Unele rapoarte indică faptul că victimele sunt deseori reticente să raporteze violența în familie din mai multe motive, printre care: un nivel ridicat de toleranță a publicului larg și a specialiștilor în raport cu violența în bază de gen, inclusiv a violenței în familie; victimele nu se autoidentifică, din cauza fricii unei recidive a agresorilor, în special, având în vedere persistența mentalității patriarhale, în special în zonele rurale; violența în familie este considerată o chesti-

une privată; lipsa de servicii pentru agresorii familiari, ceea ce face asistența acordată victimelor unilaterală și ineficientă; aplicarea inadecvată a legii; și capacitățile tehnice și financiare reduse ale statului pentru a susține dezvoltarea serviciilor²².

În observațiile sale finale pentru Moldova, în 2013, CEDAW a reiterat îngrijorarea serioasă cu privire la prevalența ridicată a violenței în familie, inclusiv împotriva femeilor victime mai în vârstă, împreună cu lipsa unei baze de date cuprinzătoare privind amploarea și formele de violență împotriva femeilor²³.

²¹ Ibid. 18.

²² Organizația Internațională pentru Migrație (OIM). 07 iunie 2012. Corespondența de la un reprezentant al Direcției de cercetare.

²³ Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, *Observații finale privind rapoartele periodice patru și a cinci comasate ale Republicii Moldova*, 29 octombrie 2013, U.N. Doc. CEDAW / C / MDA / CO / 4-5. Comitetul, a subliniat în mod special următoarele: (a) Aplicarea neuniformă de către instanțe, procurori și poliție a legilor care vizează combaterea violenței în familie, care subminează încrederea femeilor în sistemul judiciar, precum și lipsa de conștientizare în rândul femeilor a existenței căilor de atac; (B) Eșecul poliției și procurorilor de a acorda atenție leziunilor de nivel scăzut și că este nevoie de mai multe acte de violență repetată pentru a iniția anchete penale; și reticența poliției de a interveni în cazurile de violență în familie în cadrul comunității române; (C) Ineficiența ordonanțelor de protecție împotriva presupușilor agresori care nu sunt fie emise de către instanțele judecătorești sau emise cu întârzieri; eșecul ofițerilor de poliție de a executa ordonanțele de protecție; lipsa serviciilor de sprijin suficiente pentru victimele din zonele rurale și din regiunea transnistreană, inclusiv adăposturi; și neacoperirea de către sistemul de stat a asistenței juridice acordată victimelor violenței bazate pe gen; (D) Rata scăzută de raportare a cazurilor de violență sexuală, inclusiv violul, precum și investigarea și urmărirea penală ineficientă în astfel de cazuri; și, (E) Rapoarte privind unele femei migrante moldovene care la întoarcerea lor în țară sunt stigmatizate și expuse riscului violenței sexuale.

ROLURILE ȘI RESPONSABILITĂȚILE DIFERITOR ACTORI

Cu toate că Legea nr. 45 a marcat un pas important în efortul Moldovei de a aborda violența în familie, unele obstacole încă mai persistă. În timp ce Legea prevede servicii de protecție a victimelor, problema finanțării limitate a împiedicat crearea acestor servicii și asigurarea de drepturi adecvate. Rapoartele de țară 2011 afirmă că „progresul real în protejarea femeilor și a copiilor împotriva violenței în familie este lent” (US 24 mai 2012, Sec. 6). Alte rapoarte, cum ar fi raportul pentru anul 2009 al raportorului special ONU și o analiză mai recentă efectuată de OIM indică o lipsă generală de aplicare a legii cu privire la violența în familie, parțial din cauza lipsei de planificare, lipsei dispozițiilor privind alocarea bugetului, precum și din cauza lipsei infrastructurii pentru sprijinirea victimelor violenței în familie.

Comitetul CEDAW, în Observațiile sale finale pentru Moldova din 2013, a indicat aplicarea neuniformă de către instanțele de judecată, procurori și poliție a legilor care vizează combaterea violenței în familie, fapt care subminează încrederea femeilor în sistemul judiciar, precum și lipsa de conștientizare în rândul femeilor a existenței căii de atac. De asemenea, Comitetul a remarcat: eșecul poliției și procurorilor de a acorda atenție leziunilor de nivel scăzut; faptul că deseori sunt admise mai multe acte de violență repetată pentru a iniția anchete penale; reticența poliției de a interveni în cazurile de violență în familie în cadrul comunității române; ineficacitatea ordonanțelor de protecție împotriva presupușilor agresori care fie nu sunt emise de către instanțele judecătorești sau emise cu întârzieri; și eșecul ofițerilor de poliție de a pune în aplicare ordonanțele de protecție. În timp ce Legea nr. 45 este un pas înainte, sunt necesare mai multe reforme urgente și concentrate pentru a elimina barierele în calea justiției, a asigura siguranța victimelor și a răspunderii pentru infractori.

Ministerele relevante au aprobat legile și instrucțiunile ulterioare cu privire la tratarea cazurilor de violență în familie de către instituțiile de protecție socială, medicii de familie și ofițerii de poliție, care rezultă din noul

regulament. A se vedea tabelul 1. Actorii VF, responsabili și cadrul legislativ relevant. Cu toate acestea, în practică, instrucțiunile existente nu sunt aplicate pe deplin și efectiv de către toți actorii, astfel identificarea, înregistrarea și raportarea cazurilor de violență în familie pentru a asigura un răspuns coordonat la violență rămâne insuficientă.

Legea nr. 45 nu prevede o sursă de finanțare destinată mai multor adăposturi existente și serviciilor acordate victimelor; astfel, ONG-urile și centrele de ajutor maternal care prestează servicii esențiale pentru victime trebuie să depună eforturi în fiecare an pentru a colecta fonduri suficiente de susținere din sursele guvernamentale neadecvate și donații private. În prezent, organizațiile neguvernamentale asigură cea mai mare parte de asistență specializată pentru femeile și copiii afectați de violența în familie, iar aceste activități contează foarte mult pe sprijinul donatorilor. Aceste organizații asigură adăpost, consiliere psihologică, socială și juridică, precum și o linie telefonică pentru ajutor urgent. Aceste centre sunt puține la număr, dispun de resurse umane și materiale limitate și sunt situate aproape exclusiv în zonele urbane²⁴. Cu toate acestea, serviciile menționate rămân foarte puțin dezvoltate și sunt finanțate insuficient. Până în 2014, au existat 9 prestatori de servicii publice de protecție socială²⁵ și 5 de servicii sociale private (organizații neguvernamentale) care oferă servicii femeilor supraviețuitori ai violenței și copiilor lor, precum și o instituție publică specializată

²⁴ Principalele organizații de acest tip sunt: adăpostul gestionat de ONG-ul „Casa Mărioarei”, Centrul de Drept al Femeilor, Centrul Internațional „La Strada”, Centrul „Memoria”, „Promolex”, „Centrul Gender”, din Chișinău, Centrul pentru tineret din Soroca și „Stimul” de la Ocnița.

²⁵ Aceste instituții sunt: Centrul Maternal din Cahul, Centrul de asistență și protecție a victimelor traficului de ființe umane și a potențialelor victime; Centrul maternal „Pro Familia”; Centrul Maternal „Ariadna”, Centrul de criză familială „Sotis”; Centrul maternal de adăpost temporar și Centrul de reabilitare pentru copii; Centrul „Cuplul părinte-copil” din Cornești și Centrul de asistență și consiliere pentru agresorii familiali.

TABELUL 1.

Actorii VF, responsabilități și cadrul legislativ relevant

Instituția	Nivelul	Legea	Responsabilitatea
Poliția	Central și local	Legea nr. 45, Art. 8, Codul de procedură penală, Legea nr. 320 cu privire la Poliție, din 27.12.2012 Ministerul Afacerilor Interne, Ordinul nr. 275 din 2012. Ordinul comun al Ministerului Sănătății și Ministerului Afacerilor Interne 372/388 din 03.11.2009 privind îmbunătățirea cooperării între sistemul de sănătate și de poliție.	Înregistrarea cazului Intervenția la fața locului Investigația preliminară Reținerea agresorului Ajutor medical primar Raportul de securitate a victimei Asistarea victimelor în cazul ordonanțelor de protecție Supravegherea măsurilor de protecție.
Justiția	Curțile de primă instanță, Curtea de Apel, Curtea Supremă Procurorii Judecătorii	Legea nr. 45, Codul de procedură civilă, Codul de procedură penală, Drept penal	Ordonanțele de protecție Supravegherea procedurilor penale Ședințele de judecată și căile de atac Pronunțarea sentinței
Biroul de probațiune	Central și local	Legea nr. 45 (art. 9), Legea nr. 8 din 14.02.2008 cu privire la probațiune	Programe de reabilitare și resocializare a infractorilor aflați în detenție
Asistență juridică	Central	Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat nr. 198 din 26.07.2007	Asistență juridică gratuită în cauzele penale pentru infractori și victimele infracțiunilor
Sănătate	Central și local ²⁷	Legea nr. 45 (art. 8); Instrucțiunea Ministerului Sănătății nr. 155 din 24.02.2012, privind intervenția instituțiilor medicale în cazurile de violență în familie cu referire la acțiunile lucrătorilor medicali în cazul VF. Instrucțiunea nr.199 din 27.06.2003 privind examinarea medico-legală a leziunilor	Asistență medicală Suport emoțional Documentare detaliată, Raportarea cazurilor Referirea la alte servicii Examinarea medico-legală a victimelor
Protecție Socială	Central și local	Legea nr. 45 (art. 8, 13,15)	Identificarea asistenței primare Intervenție de criză Evaluarea și soluționarea multidisciplinară a cazului Monitorizarea cazurilor Punerea în aplicare a ordonanțelor de protecție.

Sursa: analiza CDF a cadrului legal național

în lucrul cu agresorii²⁶. Din cele nouă centre finanțate din bugetul public, trei sunt finanțate de la bugetul central și șase de la bugetul local.

O altă barieră importantă pentru combaterea violenței în familie constă în incriminarea limitată pentru cei care au încălcat ordonanțele de protecție, care se

referă doar la cei care sunt la prima infracțiune, expunând astfel victimele unui risc substanțial de daune din partea agresorului pe viitor, în cazul în care agresorii nu sunt trași la răspundere pentru prima abatere. Procurorii ca și poliția nu s-au grăbit să aplice articolul 201¹ din Codul penal în cazurile de leziuni de nivel scăzut. De asemenea, sistemul judiciar împie-

²⁶ Studiul de analiză a lacunelor în materie de capacitate a prestatorilor de servicii care lucrează cu femeile victime ale violenței în familie în Moldova, Centrul de Drept al Femeilor în parteneriat cu Rețeaua VIFF, 2014 (denumit în continuare Studiul de analiză a lacunelor în materie de capacitate).

²⁷ APL nu finanțează cheltuielile de asistență medicală, doar contribuie cu capitalul social la crearea de instituții medicale, în timp ce prestarea de servicii medicale este o funcție centralizată, pentru aceste servicii este subcontractată Compania de asigurări în sănătate.

dică accesul victimelor violenței în familie la justiție. Prejudicata judiciară împotriva victimelor prezintă o barieră substanțială la eliberarea ordonanței de protecție prevăzută de Legea nr. 45. Mulți judecători nu emit ordonanțe de protecție, din cauza unei percepții comune greșite precum că victimele mint pentru a obține beneficii, cum ar fi proprietatea sau custodia copilului.

Instituțiile de sănătate furnizează asistență medicală victimelor VF, doar, în cazul unor probleme mai grave de sănătate, victimele care solicită sprijin și servicii din partea instituțiilor medicale pot beneficia de serviciile relevante, numai în baza poliței de asigurare medicală. Majoritatea victimelor, cu toate acestea, nu au o asigurare activă (cu excepția copiilor care primesc asigurare medicală obligatorie până la vârsta de 18 ani). Mai mult decât atât, în baza legislației Republicii Moldova, instituțiile medicale dețin un rol important în identificarea și referirea (tabelul 1) victimelor violenței în familie și în înregistrarea datelor în registrele medicale ale victimelor. Cadrul legal încurajează personalul medical să elaboreze, de asemenea, un plan de siguranță a victimei.

În principiu, medicii trebuie să informeze victimele despre necesitatea de a contacta medicii legiști pentru documentarea leziunilor și despre valoarea și importanța unor astfel de rapoarte în instanță în calitate de probe. Mai ales în cazul copiilor, există o obligație expresă în cadrul legislației de a acționa în interesul superior al copiilor, indiferent de consimțământul

victimei, prin informarea autorităților competente cu privire la orice pericole la care sunt expuse viața și securitatea copiilor în situația violenței în familie (abuz, violență sau neglijare). Consimțământul victimei de a raporta nu este necesar, de asemenea, în cazurile în care leziunile au fost provocate prin acțiuni ilegale, având ca rezultat înrăutățirea sănătății victimei. Mai mult decât atât, în Moldova examinarea medico-legală poate fi efectuată în mod gratuit, la solicitarea poliției, oficiului procurorului sau judecătorului, sau la cererea victimei contra cost²⁸.

Cu toate că Legea nr. 45²⁹ împuternicește ambele organisme, atât ale administrației centrale cât și locale, cu luarea de măsuri menite să prevină și să combată VF, această problemă nu este în prezent o prioritate pentru ele. După cum s-a menționat, acțiunile întreprinse în domeniu în mod special, cele aferente asigurării protecției sociale, se bazează pe inițiative din sectorul non-guvernamental. Cu toate acestea, inițiativele în cauză sunt insuficiente și nu pot oferi, eventual, asistență juridică și socială adecvată pentru această categorie de victime. Lipsa unei comunicări eficiente cu privire la acest subiect pe plan orizontal și vertical între diverse instituții de stat (Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, Ministerul Afacerilor Interne, Procuratura Generală, prestatorii de servicii etc.), conduce la „acțiuni haotice, de la caz la caz „, și nu la acțiuni care ar ajuta victimele VF în accesarea sistemului judiciar și la primirea asistenței psihologice, juridice și medicale necesară³⁰.

²⁸ Condiționat, de asemenea, de prezentarea unui document de identitate

²⁹ Articolul 8 din Legea nr. 45 pentru prevenirea și combaterea violenței în familie. La Strada. Asigurarea accesului victimelor violenței sexuale la o protecție juridică și socială adecvată în Republica Moldova. 2015.

³⁰ La Strada. Asigurarea accesului victimelor violenței sexuale la o protecție juridică și socială adecvată în Republica Moldova. 2015.

COORDONAREA POLITICILOR PENTRU PREVENIREA ȘI COMBATEREA VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

Strategia Mecanismului Național de Referire (MNR) pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane a fost adoptată prin Hotărârea Parlamentului nr. 257-XVI din 5 decembrie 2008³¹. Strategia menționează astfel de rezultate așteptate ca: un Mecanism Național de Referire elaborat, un cadru legislativ consolidat, îmbunătățirea calității protecției și asistenței victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane, cum ar fi durata și diversitatea de asistență, noi servicii la nivel local, sensibilizarea și formarea profesioniștilor, elaborarea procedurilor standardizate de asistență a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane. Până în prezent, Strategia (și deci MNR) s-a axat în principal pe victimele traficului de persoane, cu toate că victimele violenței în familie, împreună cu migranții ilegali sunt considerate ca potențiale victime ale traficului de persoane și, prin urmare, protejate în baza acestui document.

În conformitate cu amendamentele din iulie 2010, Legea nr. 45, articolul 7, a fost completat cu un nou alineat (3), înființarea unui Consiliu de Coordonare interministerial din cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, pentru prevenirea și combaterea violenței în familie, având în structura sa atât reprezentanți guvernamentali cât și membri ai societății civile. Acest Consiliu a fost abilitat să asigure coordonarea și cooperarea între ministere și alte autorități administrative centrale în domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. În consecință, la 23 martie 2014, Guvernul Republicii Moldova a adoptat Decizia nr. 228 cu referire la Regulamentul cu privire la activitatea Comisiei teritoriale multidisciplinare, ca parte a Mecanismului Național de Referire (MNR), care reglementează activitatea în cadrul echipelor multidisciplinare de pe teritoriul Republicii Moldova.

Echipele multidisciplinare la nivel local au sarcina de a furniza răspunsuri individualizate și de susținere a victimelor violenței în familie. Acest mecanism, teoretic înglobează toți actorii angajați în combaterea VF și oferă victimelor sprijinul extrem de necesar și accesul la drepturi și beneficii, atunci când se consideră oportun. Pentru ca victimele să primească întreaga protecție garantată prin lege, sunt necesare îmbunătățiri ale MNR. Pentru a crea un MNR eficient este necesară dezvoltarea unei infrastructuri adecvate, combinată cu dezvoltarea adaptată și orientată a capacităților actorilor individuali. Lipsa infrastructurii, capacitățile slabe și lipsa unor standarde unificate în prestarea și calitatea serviciilor face mecanismul ineficient.

Utilizarea corectă a ordonanțelor de protecție și a altor măsuri prevăzute de lege, sporirea cunoștințelor în ceea ce privește rolurile și responsabilitățile specifice ale tuturor actorilor și mărirea gradului de conștientizare cu privire la răspunsul axat pe victimă în cazurile de VF care ar asigura o mai bună eficiență a MNR, mai ales dacă luăm în considerare bugetele limitate, care sunt în prezent la dispoziția ministerelor de resort și a autorităților locale.

În stadiul actual, multe centre maternale și asistenți sociali folosesc rar ordonanța de protecție în calitate de remediu pentru a promova siguranța victimei; profesioniștilor în domeniul sănătății le lipsesc cunoștințele despre serviciile medicale eficiente împotriva violenței în familie, care includ nevoile speciale ale victimelor, asistenții sociali și ofițerii de poliție nu sunt pe deplin conștienți de prevederile Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie. Într-adevăr, aproximativ 44% dintre asistenții sociali și fiecare al 5-lea ofițer de poliție intervievați într-un studiu, nu au avut cunoștință de sarcinile și obligațiile lor, precum și modul în care trebuie să răspundă la cazurile de violen-

³¹ <http://lex.justice.md/md/330608/>

ță în familie³². Adicional, nivelul de înțelegere al formelor specifice de violență în familie de către autoritățile competente a fost, de asemenea, identificat ca fiind o problemă: 44% din asistenții sociali, 40% din ofițerii de poliție și 75% din judecătorii intervievați nu au putut oferi o explicație a termenului de violență psihologică, în timp ce 56% din asistenții sociali și 63% din procurori nu au putut oferi o definiție explicită a ceea ce înseamnă violența sexuală. De asemenea, 20% din-

tre ofițerii de poliție și 38% din procurori nu au putut oferi o definiție violenței economice. În mod similar, judecătorii, de asemenea, nu au o opinie bine definită privind violența economică³³.

Conștientizarea insuficientă în ceea ce privește formele de violență în familie și a obligațiilor autorităților responsabile afectează identificarea corectă, calificarea și sancționarea cazurilor de violență în familie.

³² Asociația Promo-LEX, Raport de evaluare privind punerea în aplicare a prevederilor Legii nr.45 privind ordonanța de protecție în Republica Moldova în perioada 2008-2011, pagina 164.

³³ Pentru elaborarea Raportului de evaluare privind punerea în aplicare a prevederilor Legii 45 cu privire la ordonanța de protecție în Republica Moldova în perioada 2008-2011, Asociația Promo-LEX a efectuat 47 de interviuri în profunzime pe întreg teritoriul Moldovei cu autoritățile competente: 8 judecători, 8 procurori, 15 ofițeri de poliție, 16 lucrători sociali.

SERVICII SPECIALIZATE CARE LUCREAZĂ CU FEMEILE VICTIME ALE VIOLENȚEI ÎN FAMILIE ÎN MOLDOVA

În timp ce cadrul legal pentru alte sectoare tinde să introducă unele prevederi și spațiu pentru o abordare multisectorială pentru furnizarea de servicii, cadrul de serviciu specializat este axat pe furnizarea de servicii specializate unice.

În mod specific, conform prevederilor articolului 11 din Legea nr. 45-XVI de la 1 martie 2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, dreptul victimei de a beneficia de activitățile de consiliere pentru reabilitarea fizică, psihologică și socială este garantat. În această privință, articolul 10 din Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie a stabilit, de asemenea, condițiile și procedurile pentru crearea centrelor de reabilitare a victimelor. Potrivit legii, centrul de reabilitare a victimelor oferă protecție și cazare victimelor și acordă asistență psihologică, pedagogică, asistență socială și juridică, precum și îngrijire medicală pentru membrii familiei care sunt sau pot deveni potențiale victime ale violenței în familie.

Centrele pentru reabilitarea victimelor violenței în familie sunt instituții specializate care oferă plasament temporar și asistență victimelor violenței în familie, în conformitate cu legislația în vigoare și cu standardele minime de calitate. Scopul acestor centre este de a oferi asistență victimelor violenței în familie, socializare și reintegrare în familie și/sau comunitate. Centrele ar trebui să ofere în mod gratuit: servicii sociale specializate, de adăpost, de protecție și de cazare temporară a victimelor violenței în familie; precum și asistență juridică, socială, psihologică și asistență medicală urgentă. Calitatea serviciilor oferite de aceste centre trebuie să fie evaluate în mod regulat de către organismul responsabil pentru acreditarea serviciilor sociale, dar standardele de acreditare a acestor servicii sunt încă în curs de elaborare.

Analiza lacunelor în materie de capacitate realizată de rețeaua AEFIV în 2014 a evaluat 14 astfel de centre,

inclusiv 12 entități ale căror grupuri de beneficiari a inclus femei care au supraviețuit violențelor și copii lor³⁴. Această analiză a constatat că majoritatea entităților asigură cazare femeilor supraviețuitoare ai violenței, dar din cauza lipsei de asistență juridică specializată sau de intervenție, centrele din Moldova au oferit adițional puține alte servicii în afară de cazare. Majoritatea ONG-urilor nu au primit finanțare din partea statului și au depins foarte mult de resursele donatorilor externi. În practică, multe dintre instituțiile publice, de asemenea, gestionează ONG-uri proprii, care le permit să acumuleze atât finanțare de stat cât și privată. Cu toate acestea, două dintre instituțiile publice au cunoscut perioade în care, din cauza lipsei finanțării de stat, acestea nu au putut să funcționeze și să ofere servicii.

Toate centrele par să servească diverse grupuri de beneficiari, inclusiv victime ale traficului. Numai unul dintre centre este axat exclusiv pe asistarea femeilor care sunt victime ale violenței partenerului intim sau violenței în familie, cu toate că aceste victime formează majoritatea beneficiarilor, în alte centre, care servesc o varietate de grupuri (unele incluzând chiar și bărbați) și par să abordeze diverse probleme sociale, inclusiv sănătatea mintală, lipsa de adăpost, HIV/SIDA, situațiile de criză și printre altele, problema mamelor singure. Această configurație există în mare parte datorită lipsei serviciilor specializate în Moldova. Centrele nu par să aibă întotdeauna profesioniștii necesari inclusiv psihologi, asistenți de îngrijire a copiilor, specialiști în domeniul educației și juridic și/sau personal medical calificat pentru a sprijini femeile și copii lor care suferă

³⁴ Chestionarul pentru interviuri și analiza ulterioară a consolidării capacității a fost realizată prin utilizarea manualului AEFIV „Departamentul de violență”, manual, care i-și propune să ofere instrucțiuni de gestionare a unui adăpost pentru femei, și în același timp, stabilește diverse „principii” aplicabile în cazul prestării de servicii pentru femei. Ca urmare, pentru acest studiu au fost luate în considerare numai organizațiile care servesc femeile supraviețuitoare ai violenței.

de violența partenerului intim sau violența în familie. Tipurile de servicii oferite de centre într-adevăr variază foarte mult.

Cele mai multe centre furnizează consiliere telefonică, consiliere și relaționare față-în-față. Servicii/activități, cum ar fi: intervenție de criză, formarea internă a personalului, monitorizarea/evaluarea și sensibilizarea opiniei publice sunt efectuate de majoritatea centrelor. Cu toate acestea, se pare că există o lipsă de servicii esențiale, cum ar fi consultanța și asistența juridică. Asistarea victimei în instanță, cu toate că este un serviciu esențial pentru femeile supraviețuitoare violenței, nu este asigurată de către toate centrele. Serviciile par să fie lipsă, de asemenea, atunci când este vorba de a avea acces la piața muncii, schimbarea locului de trai, sprijin pentru identificarea unei locuințe. În același timp, lipsa acestor servicii se referă mai mult la situația generală a asistenței sociale în Moldova, în special în ceea ce privește lipsa locuințelor temporare.

Evaluarea AEFÎV subliniază necesitatea unor locuri suplimentare de cazare. Cu toate că capacitatea centrelor de a oferi adăpost este estimată a fi pentru 181 supraviețuitori ai violenței în Moldova, mai sunt necesare aproximativ 175 de locuri³⁵. De asemenea, trebuie remarcat faptul că nu toate entitățile care prestează cazare pentru supraviețuitorii violenței în familie sunt specializate, prin urmare, capacitățile de adăpost sunt alocate pentru o varietate de beneficiari.

O altă problemă care contribuie la lipsa unor servicii specializate adecvate este dependența centrelor și instituțiilor menționate mai sus de fondurile locale, deoarece până acum, oficiile primăriilor și autoritățile publice locale nu au acordat prioritate violenței împotriva femeilor/violenței în familie³⁶. În timp ce numărul lunar al beneficiarilor cazați în adăposturi pare a fi oarecum similar în toate centrele, bugetele anuale și numărul de personal diferă foarte mult. În medie, majoritatea centrelor, cu toate acestea, par să aibă un buget anual (2014) de aproximativ 500.000,00 de lei.

³⁵ În baza Raportului explicativ, articolul 23 (Refugii) a Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, care prevede un loc de adăpost la 10.000 de locuitori. La o populație estimată la 3.559.497 locuitori, Moldova are nevoie de cel puțin 356 de locuri de adăpost.

³⁶ Haller, Birgitt. (2013). Necesități de evaluare. [Contractul serviciului special nr. 2013-MOL68-BH].

PARTEA I.
CALCULAREA COSTULUI
CU REFERIRE LA
VIOLENȚA ÎMPOTRIVA
FEMEILOR ȘI VIOLENȚA
ÎN FAMILIE ÎN MOLDOVA

ABORDAREA
ÎN ESTIMAREA COSTURILOR
CE ȚIN DE VIOLENȚA
ÎMPOTRIVA FEMEILOR
ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE
ÎN MOLDOVA

METODOLOGIE

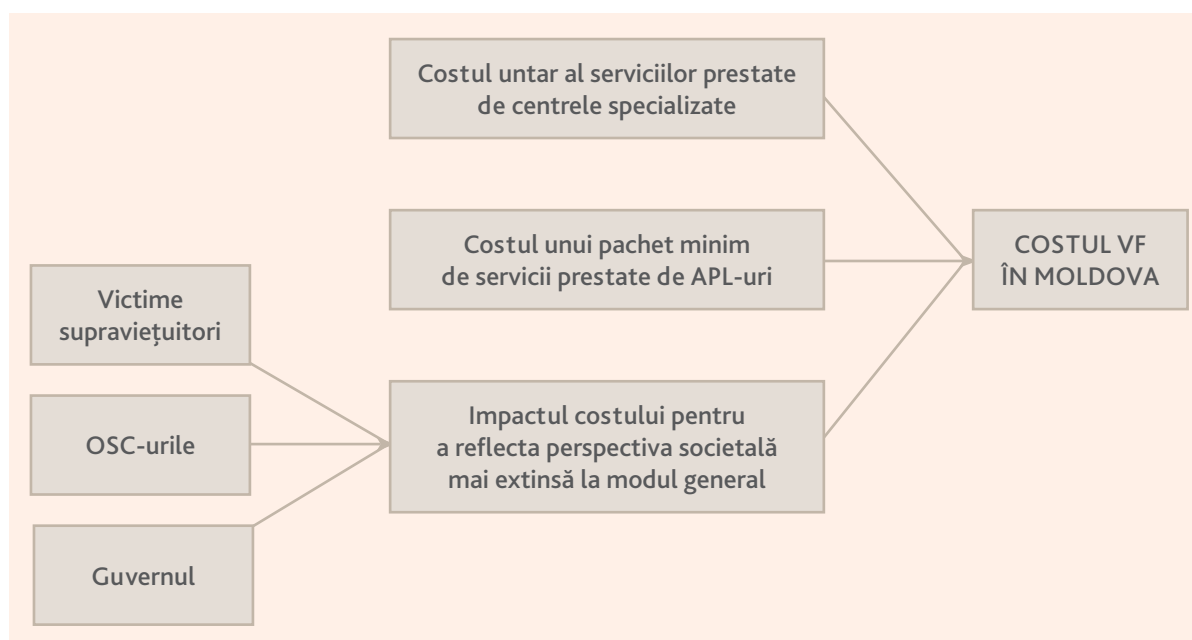
Violența în familie are consecințe devastatoare atât pentru victimă ca persoană fizică, cât și asupra societății în ansamblu, deoarece drenează resursele serviciilor publice și de voluntariat și a angajatorilor și provoacă durere și suferință enormă celor care sunt abuzați. Scopul acestui studiu este de a oferi o mai bună înțelegere a costului total al violenței în familie și pentru a asigura baza de acțiune într-un cadru de politică financiară suplimentară. Incontestabil, calcularea costurilor violenței în familie adaugă o dimensiune financiară la discursul din jurul problemei combaterii violenței în familie și crește varietatea de moduri în care intervențiile politice pot fi articulate, măsurate și evaluate.

Prin urmare, prezentul raport își propune să ofere guvernului Moldovei³⁷ și principalelor părți interesate date și calcule care le-ar putea ajuta în abordarea priorităților de cheltuieli pentru a îmbunătăți cadrul de politici bazate pe necesități și justiție. Demonstrând că costul violenței în familie este suportat de economie și societate în sens larg, nu numai de victime, se speră că acest raport va contribui la elaborarea de politici

pentru a reduce și elimina acest tip de violență în Moldova, precum și va face recomandări pentru o mai bună bugetare a procesului.

Acest raport analizează costurile suportate de 3 grupe (victime/ supraviețuitori, OSC-uri și guvern) și în acest moment nu includ nici un fel de calcule ale costului pentru următoarea generație și mediul de afaceri. Raportul se concentrează asupra violenței în familie și violenței împotriva femeilor, în conformitate cu cadrul legal actual și practicile de protecție juridică în Moldova, și include toate formele de violență. Pe parcursul cercetării au fost examinate următoarele costuri:

- Serviciile existente (separat de serviciile noi în conformitate cu cerințele din cadrul Convenției de la Istanbul)
- Calculul costurilor pe unitate al serviciilor centrelor specializate și calcularea costurilor unui pachet „minim” de servicii prestate de APL
- Calculul costurilor care reflectă perspectivele mai largi ale societății la nivel general.

³⁷ Sylvia Walby. 2009. *Costul violenței în familie: Actualizat 2009*. Proiect al catedrei UNESCO în Cercetare a egalității gen, Universitatea Lancaster.

Metodologia pentru estimarea costurilor VF³⁸ a acestui studiu în Moldova se bazează pe cele mai bune practici internaționale. Acesta se concentrează pe captarea celor trei tipuri principale de costuri: 1) utilizarea serviciilor, în principal servicii publice, inclusiv sistemul de justiție penală (inclusiv poliția); 2) sistemul de sănătate (nu include sănătatea mintală) și 3) servicii sociale și servicii juridice civile. În al doilea rând, studiul își propune să surprindă costurile individuale suportate de victimele înseși. Cu toate că un aspect important al exercițiului costurilor, costul uman al durerii și al suferinței nu este inclus din cauza limitărilor de timp și imposibilitatea de a obține date despre dorința publicului de a plăti în perioada de timp acordată acestei cercetări.

Costurile estimative sunt derivate din metodele contabile relativ simple (Day et al 2005) și urmează o abordare „de jos în sus”³⁹ (Chan and Cho 2010). Calculele se bazează de fapt pe un model care însușește costurile tuturor efectelor violenței împotriva femeilor. Cu toate că există puncte slabe în acest model, în special în ceea ce privește complexitatea măsurării cu acuratețe a costurilor în fiecare dintre sectoare datorită naturii de răspândire pe scară largă a efectelor violenței împotriva femeilor în societate, echipa de cercetare a ales această abordare, deoarece permite ca estimarea costurilor de violență într-o zonă/ sector să fie estimată înainte și după ce o inițiativă anti-violență este implementată și permite guvernului și altor actori implicați în combaterea VF să descopere economiile sociale care rezultă din orice reducere a violenței.

După cum s-a menționat mai sus, acest studiu încearcă să valorifice o serie de efecte economice și sociale ale violenței în familie, prin reunirea datelor din diverse domenii (sănătate publică, justiție, protecție socială, societatea civilă și costurile individuale suportate de victime)⁴⁰. De asemenea, studiul costurilor își propune să exploreze tipurile de costuri ale

violentei în familie în Moldova, suportate de victimă, și să sublinieze însăși natura publică a violenței în familie (nefiind de acord cu mitul că aceasta este o chestiune privată), prin examinarea tuturor tipurilor de costuri asociate cu această problemă. Raportul include:

- Costuri aferente sănătății suportate atât de femei cât și de stat, aceste costuri includ leziuni fizice, vizite la spital, servicii de urgență, medicamente și mortalitatea prematură.
- Costuri de justiție, suportate de către serviciile de stat și private, printre care se numără serviciile acordate de poliție, închisori, servicii juridice, de urmărire penală și consiliere.
- Costuri de protecție socială, inclusiv programe de prevenire a violenței, cazare și servicii sociale directe pentru femeile cu copii.
- Costurile suportate de societatea civilă și programele derulate de organizații non-guvernamentale care vizează prestarea de servicii sociale vitale pentru femei și copii.
- Costurile individuale suportate de victime ca urmare a abuzului precum și cele acoperite în încercarea de a avea acces la serviciile existente.

Violența în familie afectează pe termen lung sănătatea și bunăstarea copiilor suferinzi și interferează cu realizarea lor în educație și dezvoltarea socială. Ea reprezintă, de asemenea, costurile de oportunitate pentru femei, cum ar fi pierderi de venit, pierderi ale veniturilor din impozite și muncă neremunerată în comunitate; pierderea salariilor de către familie și prietenii care susțin femeile; și un consum mai scăzut din cauza pierderii locului de muncă). Cu toate acestea, costurile sociale mai ample și costurile suportate de a doua generație nu au fost calculate ca parte a acestui studiu, din cauza datelor limitate și a limitărilor de timp.

În pofida dezagregării limitate pe criterii de gen a unei mari părți din datele colectate, studiul realizat în Moldova este similar cu alte studii internaționale, mai mult succes fiind înregistrat în calcularea costurilor *directe* ale violenței în familie (exemplele includ costurile legate de cazare în situațiile de criză, serviciile juridice, ajutorul social, și serviciile medicale și de sănătate), decât la calcularea costurilor indirecte ale violenței în familie (exemplele includ înlocuirea obiectelor de uz casnic pierdute sau deteriorate, precum și costurile ce țin de schimbarea locului de trai sau școlii).

³⁸ VF definită ca violență având loc între membrii familiei sau partenerii intimi și VBG ca violență bazată pe gen împotriva femeilor (fizică, sexuală și psihologică), indiferent de context sau circumstanțele în care apare:

– în familie (cum ar fi bătaie, violul conjugal, abuzul sexual asupra copiilor de sex feminin, violența din cauza zestre, mutilare a organelor genitale feminine/tăiere și alte practici tradiționale dăunătoare femeilor);

– în general, comunitare (cum ar fi violul, hărțuirea sexuală și intimidarea la locul de muncă, la școală și în altă parte, traficul de femei și prostituția forțată) și

– violență comisă sau tolerată de către stat, ori de câte ori apare.

³⁹ Abordarea de jos în sus reprezintă un cost unitar stabilit pentru fiecare element, înmulțit cu numărul de victime și/sau a incidentelor (adică, prevalența și/sau ratele de incidență).

⁴⁰ Vedeți schema itinerarului femeilor spre servicii de suport și sprijin pentru o explicație detaliată a costurilor unitare individuale, precum și ipotezele pe care s-au bazat aceste costuri unitare.

DOMENIUL DE APLICARE AL ANALIZEI

Acest prim studiu de estimare a costurilor în Moldova este concentrat pe determinarea costurilor ce țin de violența interpersonală în familie, spre deosebire de violența comisă de către un străin. **Este pentru prima dată când Moldova încearcă să calculeze costurile economice ale violenței în familie.** Pentru acest studiu, echipa a adoptat ca punct de pornire o metodologie utilizată la nivel internațional. Îndeosebi studiul este elaborat pe baza metodologiilor existente, aplicate în Marea Britanie, Australia și Vietnam.

Principalele caracteristici ale metodologiei utilizate pentru calculul costurilor violenței interpersonale în familie în Moldova au inclus:

- concentrarea asupra costurilor economice, făcând o distincție clară între costurile economice și plățile prin transfer;
- utilizarea unei abordări de prevalență care conceptual captează toate costurile anuale ale violenței în familie și consecințele acesteia;
- alocarea costurilor pentru:
 - costuri pentru sănătate, justiție și protecție socială;
 - costuri aferente capacității de muncă;
 - costuri aferente consumului;
 - costuri administrative și de altă natură;
- alocarea costurilor pentru următoarele grupuri care suportă costurile și plătesc sau primesc plăți prin transfer:
 - victima /supraviețuitorul;
 - guvernul;
 - restul comunității/societății (sectorul non-guvernamental).

Domeniul de aplicare al analizei a implicat următoarele:

- Modelul a fost bazat pe analiza documentației aferente. Estimările de cost sunt doar orientative, și ar trebui să fie utilizate, mai degrabă, pentru informarea factorilor de decizie, decât ca bază pentru luarea deciziilor.
- Au fost efectuate interviuri cu instituții și profesioniști în domeniu pentru a completa datele lipsă.
- În cazul în care nu au fost disponibile informații suficiente, sau timpul nu a permis reconstrucția estimărilor de costuri economice similare celor internaționale,

ipotezele au fost adoptate în baza celor mai bune dovezi disponibile.

- Toate ipotezele și consecințele acestora asupra estimărilor de costuri sunt transparente.
- Analiza stabilește un profil al unui „caz de bază”, care prognozează nivelurile de violență împotriva femeilor și a copiilor lor, în cazul când nu se intervine⁴¹.
- Analiza adoptă o abordare raportată bazată pe prevalență.
- Costurile economice nu includ costul noilor inițiative din Planul Național de Acțiuni. Aceste costuri ar trebui să fie estimate ca parte a unui plan de afaceri detaliat pentru investiții.

Astfel, obiectivul acestui raport a fost de a furniza estimări indicative ale costurilor ce țin de violența împotriva femeilor și a copiilor lor în anul de referință (2014), având la fel scopul de a oferi factorilor de decizie înțelegerea dimensiunii acestei probleme și a impactului ei asupra societății.

Estimările din constatările generale trebuie să fie considerate ca fiind orientative (și, în unele cazuri speculative) și sunt condiționate de numeroase presupuneri făcute pe parcursul analizei. Estimarea inițială este învâluită de o considerabilă marjă de incertitudine, deoarece se bazează pe date limitate și pe parametri care reflectă un element mare de apreciere subiectivă.

Abordarea analizei implică următoarele etape:

1. Stabilirea profilului de bază al cazului de incidență a violenței

- Numărul femeilor care se confruntă cu violență a fost calculat în baza ratelor de incidență din Raportul „Violența împotriva femeilor în familie în Republica Moldova” a Biroului Național de Statistică din 2011.

2. Stabilirea costurilor economice ale violenței. Acest lucru a implicat:

- stabilirea unor estimări ale costurilor prin obținerea de date relevante pentru a determina costurile actuale și aplicarea factorilor corespunzători care au generat creșterea costurilor.

⁴¹ Acesta presupune o continuare a politicii actuale.

DATE, METODE DE ESTIMARE A COSTURILOR ȘI LIMITĂRI

Deși metodele de estimare a costurilor economice sunt încă în curs de îmbunătățire, mai multe meta – analize a studiilor privind estimarea costurilor⁴² indică faptul că majoritatea studiilor folosesc patru abordări distincte sau metodologii: metodologia de contabilitate pentru estimarea costurilor directe, abordările econometrice, metoda disponibilității de a plăti și DVAI (Durata de viață ajustată prin factorul invaliditate).

Metodologia de contabilitate utilizată în cadrul exercițiului curent se axează pe stabilirea unui cost unitar, fie printr-o abordare de jos în sus (în baza costurilor detaliate pentru furnizarea unui serviciu) sau o abordare proporțională de sus în jos (derivată dintr-un buget anual). Metodologia de contabilitate (calcul) este utilizată în toate sectoarele de furnizare a serviciilor pentru stabilirea costului cumulat de prevenire și reacție la violență. Este, de asemenea, utilizată pentru stabilirea pierderilor de venit și solicită date privind prevalența violenței inter-parteneriale, numărul de incidente experimentate pe parcursul unui an, zile pierdute per incident și salariul mediu. Metodologia de contabilitate este o metodologie de bază utilizată în cele mai multe studii pentru a stabili costul direct al furnizării de servicii⁴³.

Principalele limitări ale exercițiului costurilor (tabelul 2), sunt adesea asociate indisponibilității oricăror date, care se vor referi în mod explicit la victimele violenței în familie. Nici unul dintre sectoare nu colectează date în mod sistematic pentru acest grup țintă specific⁴⁴, care are ca rezultat subestimarea costurilor și incapacitatea de a capta costuri ascunse, atât pentru instituții cât și pentru persoanele fizice (pierderea de venituri, proprietate etc.).

FIGURA 1.

Formula de calculare a costului

$$TCV = \sum_{i=1}^I (p_i^V - p_i^{NV}) V_i C_i$$

- **TCV** sunt costurile totale ale violenței împotriva femeilor
- **I** categoriile costurilor;
- **p^V** este procentul victimelor care folosesc serviciul *i*;
- **p^{NV}** este procentul de populație care nu este afectată de violență și care folosește serviciul *i*;
- **V_i** este numărul total al victimelor violenței eligibile pentru a utiliza serviciul *i*, și **C_i** este costul serviciului *i* per persoană;
- Astfel, nivelul serviciului *i* se măsoară prin calcularea ratei diferențiate de utilizare a serviciului de victimele violenței înmulțită cu numărul victimelor violenței pentru a obține numărul de victime care utilizează serviciul, ca urmare a violenței. Costurile rezultate în urma violenței sunt apoi calculate prin înmulțirea acestei cifre cu costul de furnizare a acestui serviciu per persoană.

⁴² Duvvury, și alții., 2004; Morrison și Orlando, 2004; Day, și alții., 2005; și Willman, 2009

⁴³ (vedeți Greaves, și alții., 1995, Heiskanen și Piispa 2002, Evaluarea economică, 2004)

⁴⁴ Sectorul de justiție colectează date privind victimele (furnizate de către Ministerul Afacerilor Interne), dar aceste date se referă la o intervenție specifică a autorităților (în acest caz, al poliției) la un anumit moment al unui caz de violență și nu reflectă pe deplin amploarea fenomenului.

BOXA 1

Avantajele și dezavantajele metodei alese

Un avantaj al metodei contabile este că aceasta este simplă și conține mai puține date decât alte metode. Este cel mai adesea utilă pentru a stabili o estimare aproximativă rapidă în baza datelor disponibile și a ipotezelor simple. Un alt avantaj este că se pot stabili costuri de oportunitate la nivel de gospodărie, care poate fi o demonstrație puternică pentru comunități a impactului violenței.

O limitare a acestei metode este faptul că necesită date primare, care de multe ori nu sunt disponibile, în special în țările din sudul globului. Un alt dezavantaj este faptul că anumite intervale de timp pot să nu fie coerente, atunci când depind de costuri unitare din alte studii. Mai important este faptul că nu este posibil de a capta costurile pe termen lung și există riscul apariției dublei contabilizări. Interpretarea costurilor prestării directe este problematică - creșterea costului prestării de servicii poate fi o reflectare a răspunsului eficient din partea guvernului și ONG-urilor, ceea ce duce la o utilizare sporită a serviciilor, cât și la creșterea cheltuielilor din cauza inflației, care afectează costurile directe pentru utilități, încălzire, apă, etc. De fapt, acest lucru scoate în evidență faptul că costurile de prestare a serviciilor nu trebuie să crească liniar cu creșterea ratei prevalenței/incidenței VRI.

TABELUL 2.

Sumar al limitărilor pentru exercițiile de calcul al costurilor

Sector	Limitările principale
Protecție socială	Datele publice oficiale nu includ numărul de beneficiari și tipul de activități incluse în serviciul prestat. Clasificarea bugetului nu este utilizată în mod corespunzător de către prestatorii de servicii finanțate de la buget. Componenta violenței în familie nu este văzută separat în datele bugetare. Au fost necesare investigații suplimentare pentru a afla costurile, nu numai de la prestatorii privați (ONG-uri), dar și de stat.
Sănătate	Sistemul de sănătate nu colectează date cu privire la vizitele medicilor ca consecință a leziunilor provocate în cazul de violență în familie; prin urmare, au fost folosite ipotezele pentru a defini incidența. Costurile de sănătate mintală nu au putut fi calculate integral conform consecințelor implicate din cauza lipsei datelor de intrare de bază. Estimarea numărului de beneficiari pe fiecare dimensiune de sănătate a fost cea mai intensă activitate consumatoare de timp.
Justiție	Datele nedisponibile și inexistența abordării de către autorități a tratării problemei violenței în familie din perspectiva (costului unitar în special). Mai multe surse de date au trebuit să fie consultate pentru a aduna datele necesare pentru calcularea costurilor din sectorul de justiție. Datele au fost colectate prin 2 metode principale: date secundare și date calitative primare. Datele secundare au fost colectate din mai multe surse: a) prin adresarea către două ministere, Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Justiției al Republicii Moldova; b) Legea bugetului de stat 2014; c) alte rapoarte și anchete. Datele primare au fost colectate prin discuții cu profesioniștii sectoriali (avocați, prestatori de servicii juridice din CDF, poliție). Toate datele au trebuit să fie verificate a doua oară cu profesioniștii din fiecare subsector. Inexistența unui model unic pentru schimbul de date și de raportare, prin urmare, datele au fost primite în alt format foarte greu de utilizat sau/și imposibil de făcut o verificare încrucișată. Partea cea mai sensibilă în formularea ipotezelor pentru acest exercițiu a fost aflarea timpului necesar pentru fiecare profesionist din sector pentru îndeplinirea fiecărui punct de intrare (sarcină).

COSTUL PRIVIND
VIOLENȚA ÎMPOTRIVA
FEMEILOR ȘI VIOLENȚA
ÎN FAMILIE ÎN FUNCȚIE
DE SECTOR ȘI ACTORUL
IMPLICAT

COSTUL SUPORTAT DE GUVERN

Convenția europeană pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie (Convenția de la Istanbul) stabilește obligația de a presta servicii generale și specializate de sprijin⁴⁵. Serviciile generale ar trebui să includă: servicii sociale, de sănătate și ocuparea forței de muncă, care oferă ajutor pe termen lung și nu sunt destinate în mod exclusiv în beneficiul victimelor, dar și pentru a servi publicul larg. În schimb, specialiștii din domeniul de asistență și sprijin s-au specializat în acordarea de suport și asistență, de multe ori urgentă, adaptată la nevoile victimelor diferitor forme specifice de violență împotriva femeilor sau a violenței în familie care nu sunt accesibile publicului larg. În timp ce acestea, pot fi servicii gestionate sau finanțate de către autoritățile guvernamentale, marea majoritate a serviciilor specializate în acest moment, în țările Consiliului Europei, sunt oferite de ONG-uri⁴⁶.

Conform Convenției de la Istanbul, femeile și fetele, victime ale violenței bazate pe gen, trebuie să aibă acces la următoarele servicii: 1) informații pentru situații de criză; 2) consiliere de criză; 3) linii telefonice de încredere; 4) adăpost și cazare în condiții de siguranță; 5) ajutor material și financiar; 6) emiterea, recuperarea, înlocuirea documentelor de identitate; 7) informații juridice și legate de drepturi, consiliere și reprezentare, inclusiv în mai multe sisteme juridice; 8) sprijin psiho-social și consiliere; 9) de sprijin specializat pentru femei; 10) servicii pentru copii, pentru orice copil afectat de violență; 11) informare comunitară, educație și sensibilizare comunitară; și 12) asistență în vederea obținerii independenței economice, de recuperare și de autonomie. Raportul a subliniat faptul că situația din Moldova, atunci când

este vorba de finanțarea și prestarea serviciilor enumerate mai sus, este similară cu cea în aproape toate țările ECE/CSI. Într-adevăr, după cum a fost menționat anterior, în timp ce majoritatea costurilor pentru aceste servicii este adesea acoperită de către guvern, OSC prestează servicii către beneficiari la nivel local. Constatările studiului de estimare a costurilor într-adevăr, a confirmat acest lucru pentru Moldova, și mai mult decât atât, indică faptul că peste 30% din serviciile care sunt listate ca fiind esențiale în standardele internaționale nu există în Moldova sau nu sunt eficiente.

Prezentul document ia în considerare următoarele cheltuieli din sectorul public privind sprijinirea femeilor și fetelor care sunt victime ale violenței bazate pe gen: 1) **sectorul de protecție socială**, inclusiv serviciile de protecție socială (instituții publice prestatori de servicii, cum ar fi centrele maternale), activitatea asistenților sociali comunitari, politica guvernului și alte categorii de personal care suportă cheltuieli pentru sprijinirea victimelor violenței. 2) **Sectorul de sănătate**, inclusiv: asistența de urgență, tratament spitalicesc, medicii de familie și de asistență medicală legală. Și 3) **sectorul de justiție**, care a fost definit în procesul acesului la justiție al unui caz de VF: intervenția și acțiunile întreprinse de către poliție, justiție, inclusiv activitatea avocaților, procurorilor, judecătorilor și a altor profesioniști care lucrează la cazurile de violență în familie și în sistemul penal, inclusiv detenția temporară și permanentă.

Costurile pentru VF au fost definite în baza costului unitar (un caz) a fiecărei etape de interacțiune cu instituțiile de stat înmulțit la numărul de cazuri de VF la fiecare etapă în cursul anului de referință (2014). *Totalul cheltuielilor publice în anul de referință a fost de circa 36.030,00 mii lei: totalul cheltuielilor de protecție socială a fost de 5.195,10 mii lei, cheltuielile totale pentru sectorul de sănătate au fost de 15.845,00 mii lei, iar cheltuielile totale din sectorul judiciar a fost de 14.990,00 mii lei.*

Conform figurii 2, statul cheltuiește cel mai mult în domeniul asistenței medicale, urmat îndeaproape de sectorul de justiție și un sfert din cheltuielile totale a fost alocate pentru protecția socială. Aceste date arată că cel mai puțin se investește în domeniul prevenirii și asistenței sociale în Moldova și, ca urmare, creșterea

⁴⁵ Articolul 20 și 22 din Convenția europeană privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie.

⁴⁶ Serviciile specializate trebuie să vizeze asigurarea sarcinii complexe de abilitare a victimelor prin sprijin optim și asistență furnizată pentru nevoile specifice ale acestora care trebuie să includă: adăpost și cazare în condiții de siguranță, sprijin medical imediat, colectarea de probe medico-legale în cazurile de viol și agresiune sexuală, consiliere psihologică pe termen scurt și lung, tratarea traumelor, consiliere juridică, servicii de promovare și mobilizare, linii telefonice de urgență pentru a direcționa victimele către tipul corect de servicii și servicii specifice pentru copiii victime ai violenței sau martori. Raport explicativ către Convenția Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie. <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016800d383a>

efectivă a costurilor, atunci când consecințele trebuie abordate în sectorul judiciar și de sănătate, care sunt într-adevăr, cele mai costisitoare.

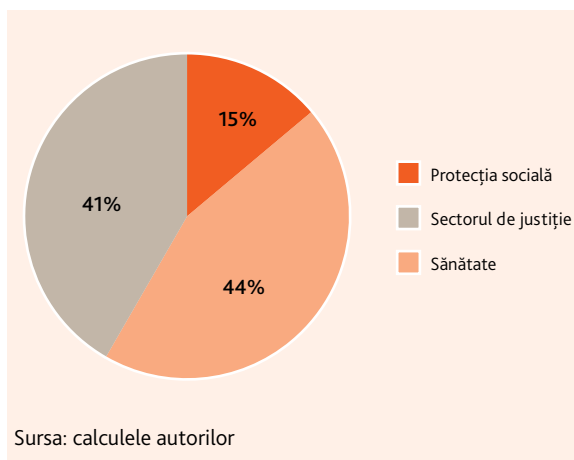
Subsectorul cu cele mai mari costuri este tratamentul spitalicesc (figura 3), din cauza costului unitar ridicat (un pat de spital). Sectorul de justiție deține al doilea cel mai mare cost. Costurile sub-sectorului de justiție sunt mai mari din cauza costurilor forței de muncă mai scumpe în comparație cu alte subsectoare; timpul acordat de către un procuror sau un judecător pentru un caz VF este mai scump decât aceeași cantitate de timp acordată de către alți profesioniști, cum ar fi ofițerii de urmărire și asistenții sociali comunitari, din cauza diferenței semnificative în salarii. Serviciile de protecție socială reprezintă o treime din costul de spitalizare și a sistemului judiciar, urmat de costurile de poliție, care sunt aproape un sfert din primele două⁴⁷.

Analiza datelor de incidență intersectorială, precum și cea mai bună experiență și practicile internaționale în estimarea costurilor VF, arată că aceste costuri încă nu reflectă pe deplin cheltuielile reale și nici cheltuielile adecvate necesare cu privire la intervențiile VF și sprijinirea victimelor.

Exercițiul de estimare a costurilor a arătat că aceste costuri ar crește pentru fiecare sector. S-a presupus că nu vor avea loc mari schimbări în metodele de alocare, însă cheltuielile mai eficiente vor fi luate în considerare. Cele mai mari costuri din sectorul social au fost calculate presupunând că mai multe victime vor căuta inițial serviciile sociale (în conformitate cu incidența raportată de către poliție). Costurile judiciare

FIGURA 2.

Costurile totale suportate de Guvern pentru VIFF, anul de referință

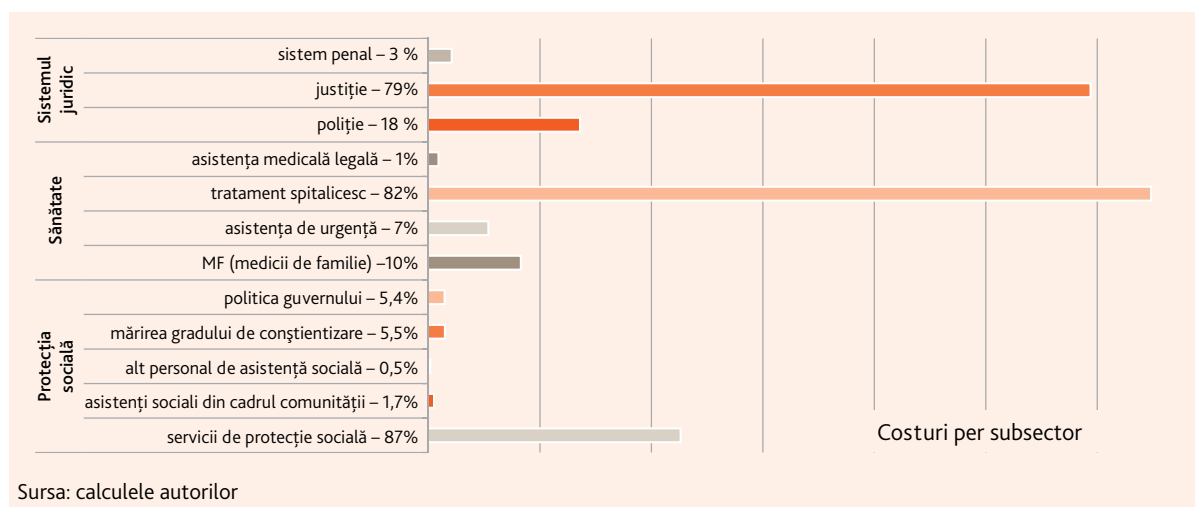

au fost majorate cu alocări suplimentare, care trebuie să fie acordate odată cu punerea în aplicare a noilor modificări în legislația națională privind VF, și anume a proiectului Legii nr. 246. Aceste modificări vor conduce la creșterea volumului de muncă al ofițerilor de urmărire pentru fiecare caz de VF. Costurile estimative de sănătate reflectă costurile de creștere a incidenței cazurilor de spitalizare. Figura 4 prezintă diferența dintre costurile actuale și costurile preconizate. Ipotezele și detaliile privind calcularea costurilor estimative sunt prezentate în subcapitolele de mai jos.

În pofida existenței unui cadru juridic cuprinzător privind abordarea multidisciplinară de răspundere la cazuri

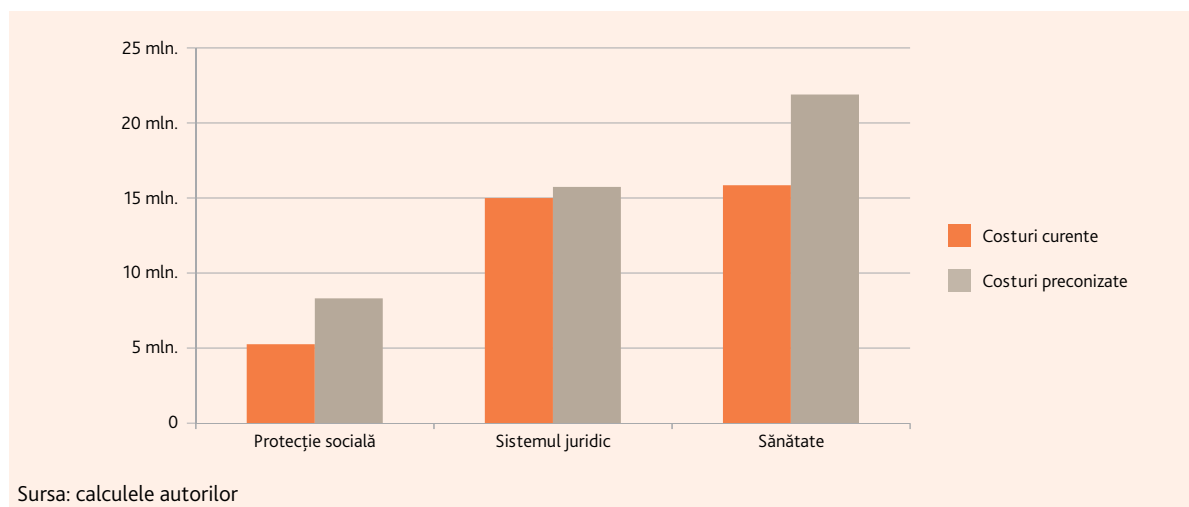
FIGURA 3.

Costurile totale suportate de Guvern pe subdiviziuni, anul de referință

⁴⁷ Datele și detaliile de calculare cu privire la costuri sunt prezentate în sub-capitolele de mai jos.

FIGURA 4.

Costuri curente versus cele preconizate pentru fiecare sector, anul de referință

rile de VF, în practică, interviurile⁴⁸ cu victimele și profesioniștii din diferite sectoare, a arătat că există foarte puțină cooperare interdisciplinară atunci când vine vorba de prevenirea și tratarea cazurilor de VF. Această concluzie este confirmată și de exercițiul costurilor, cu cifre care arată că foarte puțin este cheltuit pentru mecanismele multidisciplinare existente. În 2014, costul echipelor multidisciplinare în cadrul Mecanismului Național de Referire a fost estimat la 61 mii lei. Acest rezultat a fost obținut prin estimarea costului lucrului echipei (371 membri * 5 numărul mediu de reuniuni pe an * 1 oră per ședință * 32,9 lei pe oră⁴⁹, date în conformitate cu raportul privind monitorizarea procesului de implementare a Strategiei MNR din 2014).

Costurile suportate de guvern în Moldova sunt relativ scăzute, deoarece costurile forței de muncă în sectoarele respective sunt destul de scăzute. De exemplu, o oră de muncă prestată de un asistent social comunitar este de 24 de lei pe oră, iar pentru un ofițer de poliție este de 37 de lei pe oră (ceea ce reprezintă 1,3 euro și 2 euro, respectiv, pentru anul de referință).

Subfinanțarea de către guvern este, de asemenea, reflectată în faptul că lipsa serviciilor și sprijinului necesar victimelor violenței în familie este compensată în mod direct de către victimele înseși sau de către ONG-urile care activează în domeniul protecției sociale și juridic. Figura 5 ilustrează o parte din cheltuielile private; primul grafic (stânga) prezintă ponderea cheltuielilor

pentru serviciile sociale aferente victimelor VF și agresorilor familiari de către de stat, ceea ce reprezintă 40% din cheltuielile totale pentru serviciile sociale alocate VF de către ONG-uri, care acoperă peste 60% din cheltuielile totale pentru serviciile sociale aferente VF. Al doilea grafic prezintă fondurile cheltuite de stat pentru avocații care reprezintă victimele VF și fondurile din sectorul privat alocate pentru aceeași cantitate de muncă. Ultimul grafic (dreapta) prezintă cheltuielile totale de stat privind spitalizarea victimelor VF versus bani plătiți din cont propriu cheltuiți pentru același număr de cazuri.

3.1.1.

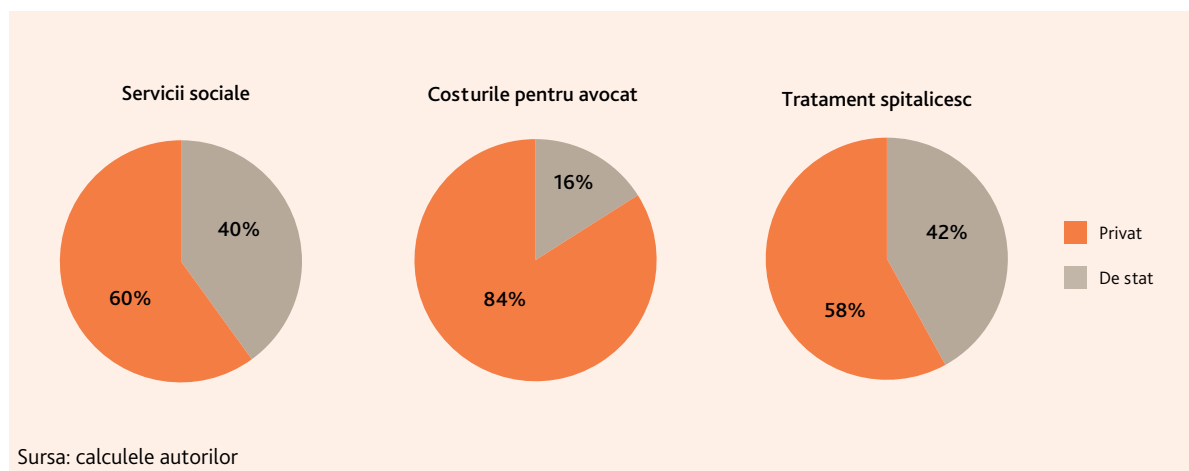
Sectorul protecției sociale**a. Introducere**

În conformitate cu prevederile Legii nr. 45 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, victimele VF au dreptul la protecție socială. Deși legea reglementează și prevede mai multe servicii, cum ar fi adăpost, educație și formare profesională, sprijin la angajarea în câmpul muncii și asistență psiho-socială, punerea ei în practică arată că tipul de servicii disponibile pentru victima VF este direct legată de tipul instituției (Centrul de reabilitare al victimelor VF) identificat în cadrul legii (art.10) și responsabil pentru prestarea acestor servicii. Adicional, o analiză comparativă a normelor Convenției de la Istanbul și Legea 45 privind prevenirea și combaterea violenței în familie arată că legislația națională nu prevede în mod direct o separare a serviciilor acordate victimelor în generale și specializate. Legea prevede doar accesul victimelor la sprijin din partea statului - sunt prestate servicii generale/nespécializate și servicii specializate. În ceea ce privește conținutul serviciilor

⁴⁸ Pentru elaborarea acestui raport au fost interviuate mai mult de 20 de victime ale violenței în familie precum și un număr de specialiști care lucrează la cazurile VF.

⁴⁹ Salariul mediu lunar pentru funcționarii publici 5.260,4 lei /20 de zile lucrătoare pe lună/8 ore de lucru pe zi. Salariul funcționarilor publici a fost luat în considerare, deoarece echipele multidisciplinare includ funcționari publici din diferite sectoare.

FIGURA 5.

Cheltuielile statului versus cele ale sectorului privat, anul de referință

generale, legea nu menționează obligația statului de a asigura accesul victimelor la ajutor financiar, locuințe, educație, formare și asistență în vederea angajării⁵⁰.

Finanțarea serviciilor de protecție socială pentru femeile victime ale violenței în familie în Moldova se realizează din resursele publice și ale donatorilor. Până în prezent, există 9 prestatori de servicii de protecție socială care oferă servicii pentru femei supraviețuitoare ai violenței și copiilor lor, precum și a unei instituții publice specializate în lucrul cu agresorii (trei din bugetul central și șase de la bugetul local)⁵¹. Astfel, atunci când abordăm în mod specific costul VF în cadrul protecției sociale suportate de Guvernul Republicii Moldova, noi deseori considerăm că aceste costuri includ alocări de la bugetul public național pentru centrele publice de reabilitare și costurile lor de funcționare⁵².

Moldova operează un sistem extins de protecție socială, atât cu o componentă de contribuție la asigurările sociale cât și de prestații sociale necontributive. Cheltuielile totale de protecție socială sunt destul de

mari dacă ne referim la standarde regionale; acestea au crescut de la 9% din PIB în 2003 la aproape 13% în 2013. Din această sumă, peste 11% din PIB au fost cheltuite pentru asigurările sociale (în mare parte pentru pensii), și aproximativ 2%, au fost utilizate pentru programele de asistență socială non-contributive. În contrast cu creșterea pachetului bugetar, eficiența cheltuielilor de protecție socială ridică îngrijorări. Mai mult decât atât, situația demografică în schimbare oferă provocări și oportunități pe care guvernul trebuie să le abordeze, inclusiv prin programele de protecție socială durabilă din punct de vedere fiscal. În general, cheltuielile publice pe întreg sectorul protecției sociale au reprezentat 32% din totalul bugetului public național în 2014. (Figura 6 prezintă tendința cheltuielilor sociale conform surselor de finanțare). Două treimi din protecția socială o reprezintă cheltuielile de asigurări sociale și o treime este alocată asistenței sociale⁵³.

Recent, dezvoltarea și finanțarea serviciilor sociale a fost transferată administrației publice locale de nivelul II. Având în vedere capacitatea financiară scăzută a administrației publice locale, acest lucru este un motiv de îngrijorare în ceea ce privește modul în care serviciile sociale se vor dezvolta și extinde pentru a acorda, în continuare, mai mult sprijin victimelor violenței în familie. După cum ne arată figura de mai jos, în timp ce totalul cheltuielilor sociale crește, cheltuielile sociale la nivel local rămân la aproape același nivel în valoare absolută și scad ca pondere în totalul bugetului public național.

Cu toate că, Moldova cheltuiește cu generozitate pentru programe de asistență socială în comparație cu

⁵⁰ La Strada, Raport privind revizuirea serviciilor acreditate, 2016 (în conformitate cu Sarcina 3, livrabil 7: Raport referitor la revizuirea serviciilor acreditate). Conform contractului nr: PSC2015-032)

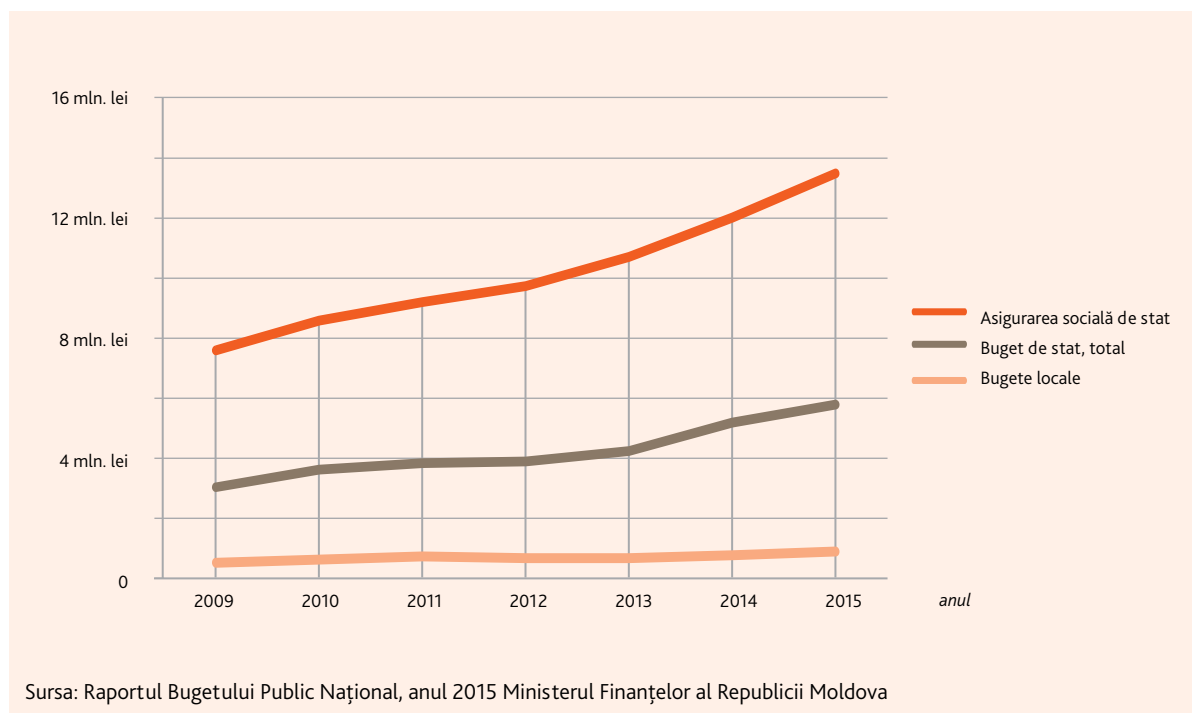
⁵¹ Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate a prestatorilor de servicii care lucrează cu femeile victime ale violenței în familie în Moldova, Centrul de Drept al femeilor în parteneriat cu Rețeaua AEFIV, 2014 (denumit în continuare Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate).

⁵² În conformitate cu Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate, 2014 privind prestatorii de servicii care lucrează cu femeile victime ale violenței în familie în Moldova, majoritatea centrelor de servicii specializate, nu dispun de acemenea servicii precum: consultanță/asistență juridică; sprijin psihologic și social, îngrijire medicală și de sprijin aferente identificării unui loc de muncă precum și de sprijin la schimbarea locului de trai/identificarea unei locuințe. Asemenea servicii lipsesc, deși sunt recomandate de Convenția de la Istanbul.

⁵³ Report cu privire la executarea bugetului public în 2014, www.mf.gov.md/reports/?y=2014&m=y, Estimările autorilor.

FIGURA 6.

Cheltuieli publice în domeniul social în Republica Moldova, 2009-2015

țările cu același nivel de dezvoltare, eficiența generală a sistemului de protecție socială este slabă, iar programul social este încă fragmentat în mai multe avantaje categorice, care au doar un impact mic asupra prevenirii și protecției împotriva violenței în familie. Numai 22% din totalul transferurilor de la asistența socială⁵⁴ sunt primite de către cei mai săraci 10% din populație, și doar 54% din acest grup au primit un anumit tip de asistență. Este nevoie de reforme mai multe și mai puternice în direcționarea și gestionarea asistenței sociale orientate pentru o protecție eficientă și eficace a tuturor categoriilor vulnerabile și, în special, a victimelor VF⁵⁵.

b. Costurile sectoriale și constatările principale

Costuri curente

Costurile din sectorul protecției sociale pentru violența în familie luate în considerare pentru acest studiu au constat, în principal, din cheltuielile Guvernului Republicii Moldova privind următoarele:

1. Cheltuielile pentru prestatorii de servicii sociale pentru femeile victime ale violenței în familie (iden-

tificate prin articolul 10 din Legea privind Centrele de reabilitare a victimelor VF și Centrul pentru agresorii familiari);

2. Cheltuielile pentru asistenții sociali comunitari și alte entități prestatoare de asistență socială;
3. Alocațiile pentru campaniile de sensibilizare a publicului cu privire la VÎFF/VBG;
4. Alocația către MMPSF pentru politici de asigurare a egalității de gen și prevenirea VÎFF.

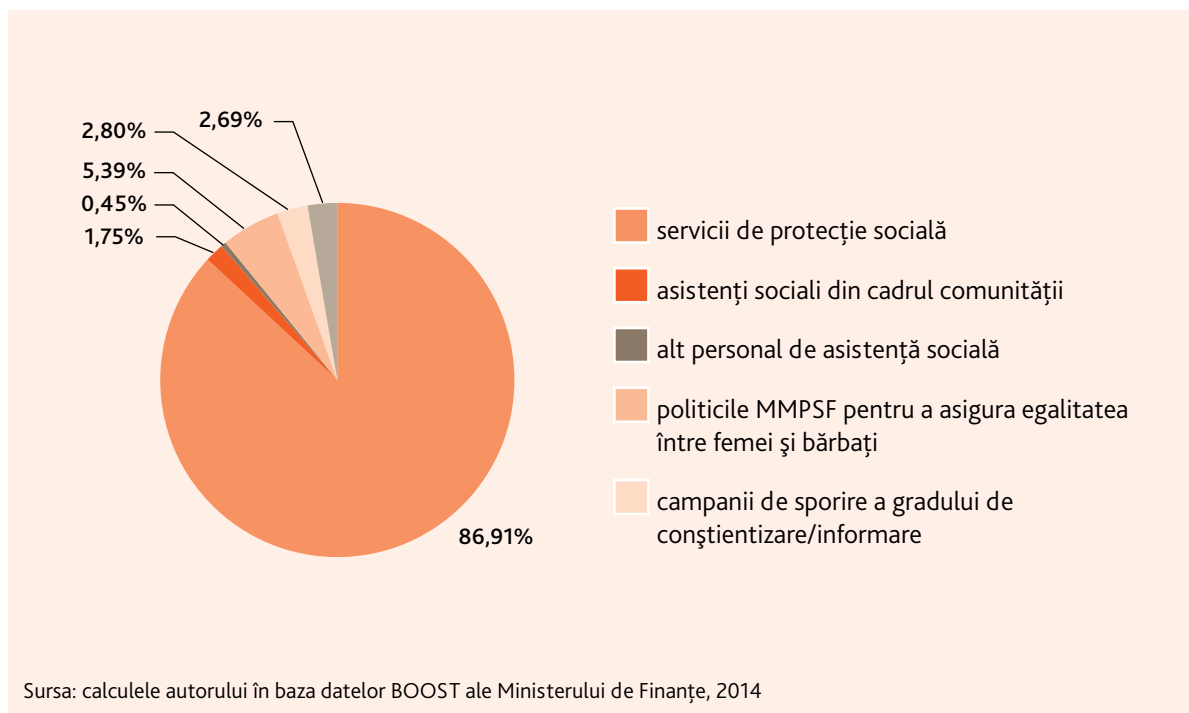
După cum se poate observa din figura 7, cea mai mare parte a costurilor din sectorul de protecție socială se referă la serviciile de protecție socială (circa 87%). Asistenții sociali comunitari contează doar pe 1,7% din costuri și 5,4% din cheltuielile pentru elaborarea de politici publice menite să ofere sprijin femeilor și fetelor, victime ale violenței bazată pe gen. Aproximativ 3% din cost este rezervat pentru campaniile de conștientizare a publicului. **Costul anual total al cheltuielilor de protecție socială pentru VF a fost estimat la aproximativ 5.195,10 mii lei.**

Tabelul 3 prezintă cheltuielile anuale cu privire la fiecare dimensiune luând în considerare cheltuielile de protecție socială, precum și ponderea fiecărei dimensiuni a cheltuielilor totale. Cota-parte a VRI/VF a fost calculată în mod diferit pentru fiecare dimensiune de protecție socială; detalii privind aceste calcule sunt prezentate mai jos în descrierea secțiunii costurilor.

⁵⁴ Plățile asistenței sociale

⁵⁵ Banca Mondială, Rețele îmbunătățite de siguranță socială pentru cele mai sărace gospodării din Moldova, 2014.

FIGURA 7.

Cheltuielile totale pentru protecția socială, 2014

TABELUL 3.

Cheltuieli pentru protecția socială pe dimensiuni, 2014

Denumirea	Suma, mii lei	Cota-parte, %
Serviciile de protecție socială	4.515,2	86,9
Asistenții sociali comunitari	90,9	1,7
Alt personal din cadrul asistenței sociale	23,4	0,5
Departamentul MMPSF pentru politici de asigurare a egalității între bărbați și femei și prevenirea violenței în familie	280,2	5,4
Campanii de mărire a gradului de conștientizare	145,5	2,8
Alte activități	139,9	2,7
Total	5.195,10	100%

Sursa: calculele autorului în baza datelor BOOST ale Ministerului de Finanțe și bugetului de stat, pentru anul 2014

Strctura cheltuielilor în sectorul protecției sociale confirmă concluzia anterioară că statul investește puțin pentru prevenire și mai mult pentru reacția la cazurile de violență în familie. Este necesar să fie subliniat faptul, că totuși, serviciul de asistență socială comunitară trebuie să fie principala legătură între victimă și sectorul public, îndrumând și acordând sprijin pentru

serviciile de acces și de susținere. Cu toate acestea, cifrele arată că această legătură încă lipsește, deoarece mai multe victime sunt în contact cu poliția și nu caută ajutor din partea asistenților sociali comunitari. Trebuie luate măsuri complexe pentru a spori sensibilizarea și a pune accentul pe rolul asistentului social comunitar în acest proces. Cifrele arată că nu se inves-

tește mult pentru a consolida această legătură; nevoia de mai multe investiții în asistența socială comunitară este una dintre problemele majore ale sectorului social, care este sever subfinanțat. Cele mai multe cheltuieli în sectorul protecției sociale sunt alocate pentru asigurarea de adăposturi pentru victime și copiii lor. În timp ce acest serviciu este foarte necesar și trebuie dezvoltat în continuare, pe termen mediu și lung, statul trebuie să ia în considerare investițiile mai mari în activitățile de prevenire.

În acord cu cele menționate anterior, până în 2014, au existat 9 furnizori de servicii publice de protecție socială și 5 prestatori de servicii sociale private (organizații neguvernamentale) care prestează servicii femeilor supraviețuitoare ai violenței și copiilor lor, precum și o instituție publică specializată în activitatea cu agresorii⁵⁶. Din cele nouă centre finanțate din bugetul public, trei sunt finanțate de la bugetul de stat și șase din bugetele locale. Costurile suportate de cei 5 prestatori privați de servicii sociale vor fi abordate în continuare în capitolul privind costurile societății civile.

Bugetele celor nouă entități publice ale căror grupuri beneficiare includ femei supraviețuitoare ale violenței și a copiilor lor a reprezentat un total de 8,1 milioane lei în anul 2014. Cu toate acestea, aceste entități publice servesc diverse grupuri de beneficiari, nu numai victimele VF. Ponderea bugetului alocat victimelor VF a fost estimat în baza informațiilor colectate din Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate. Mai precis, ponderea bugetului pentru VF a fost estimată în baza raportului dintre beneficiarii VF al entității la toți beneficiarii entității pentru un an. Aceste acțiuni diferă de la o entitate la alta și, în medie, pentru toate cele nouă entități, acesta a fost de 56%, ceea ce înseamnă că 4,5 milioane de lei au fost alocați de către aceste entități pentru victimele VF în 2014 (tabelul 4).

Cele mai multe dintre aceste fonduri au fost alocate centrelor maternale, circa 67%, care oferă în principal: cazare, consiliere telefonică, consiliere față-în-față, și sprijin pentru reintegrarea socială a copiilor supraviețuitoare, asistență psihologică și socială (unele servicii), asistență medicală (unele servicii), furnizarea de produse alimentare și de sprijin în accesarea ajutorului financiar. Centrul de Protecție și Asistență pentru traficul de ființe umane și a potențialelor victime reprezintă 16% din totalul cheltuielilor, oferind în principal: cazare, consiliere prin telefon, consiliere față-în-față, intervenție de criză, psihoterapie, consiliere și asistență juridică (drept penal și civil), accesul

la piața forței de muncă, sprijin pentru schimbarea locului de trai/identificarea unei locuințe, accesul la ajutor financiar, asistență medicală și asigurarea cu alimente.

Adăposturile reprezintă 12% din totalul cheltuielilor oferind în principal: cazare, consiliere prin telefon, consiliere față-în-față, intervenție de criză, consiliere juridică, sprijin pentru reintegrarea socială a copiilor supraviețuitoare, asistență psihologică și socială, asistență medicală, furnizarea de produse alimentare și de sprijin în accesarea ajutorului financiar. Serviciile pentru agresorii familiali oferite de Centrul Drochia pentru Agresori, reprezintă 3,6% din totalul cheltuielilor pentru asigurarea de: consiliere prin telefon, consiliere față-în-față, programe de educație pentru agresori, consiliere juridică, de mobilizare, intervenție de criză, supravegherea continuă a familiei, reintegrarea socială (accesul la educație), accesul la piața muncii și accesul la ajutor financiar (pentru familii).

Bugetele acestor nouă entități publice au fost ajustate în cursul anului 2014. Ajustarea bugetară a fost, în medie, de 2-5% din bugetul aprobat inițial pentru 2014. Acest lucru arată că aceste entități au capacitatea de a absorbi fondurile existente; mai mult decât atât, fondurile nu au fost suficiente pentru aproape toate entitățile. Suplimentar la alocările financiare publice, șapte din cele nouă entități publice au menționat existența finanțării donatorilor din partea instituțiilor internaționale. De asemenea, șapte din cele nouă entități publice, au declarat asistența provenită din activitățile de voluntariat și de sprijin din partea populației/organizațiilor sub formă de diverse mărfuri/haine/materiale. Toate acestea contribuie la completarea lipsei de finanțare publică menționată de entitățile publice, ca fiind una dintre problemele-cheie în desfășurarea activităților lor.

Costurile estimative

Așa cum s-a menționat în capitolul de metodologie, costurile curente nu reprezintă în totalitate costurile reale ale fenomenului VF. Discuțiile cu experții, comparația între datele aferente VF, raportate de asistenții sociali (485 de cazuri, 2014) și cele raportate de poliție (728 de cazuri examinate de către polițistul de sector, 2014), conduc la concluzia că numărul victimelor VF care necesită protecție și asistență socială este într-adevăr, mult mai mare. Raportul curent încearcă să estimeze aceste costuri. Prin urmare, costurile preconizate constau din costurile serviciilor sociale oferite de către cele 9 entități de stat pentru un număr în creștere (mai aproape de realitate) al victimelor.

Pentru a estima numărul real de beneficiari, numărul actual de beneficiari a fost înmulțit cu un coeficient k

⁵⁶ Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate a prestatorilor de servicii care lucrează cu femeile victime ale violenței în familie în Moldova, Centrul de Drept al femeilor în parteneriat cu Rețeaua AEFIV, 2014.

TABELUL 4

Bugete executate (toate, inclusiv cele aferente VF) pe entități publice, anul de referință

Denumirea entității	Buget executat, mii lei	Ponderea VF, %	Buget alocat VF, mii lei
Centrul maternal Cahul	492,6	26%	130,4
Centrului de asistență și protecție a victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane	2.827,8	45%	1.280,5
Centrul maternal "Pro Familia", Căușeni	800,2	79%	634,7
Centrul de plasament „ Cuplul părinte -copil ” Cornești*	503,3*	89%	450,3
Asistență și consiliere: Centrul de reabilitare a agresorilor**, Drochia	289,8	100%	289,8
Centru maternal raional "Pro Femina", Hâncești	517,7	58%	301,0
Adăpost: Centrul de criză familială „SOTIS”, Bălți	736,7	77%	569,3
Centrul maternal de adăpost temporar și reabilitare a copilului, Bălți	1.419,3*	27%	387,1
Centrul maternal "Ariadna", Drochia	524,6	90%***	472,2
Total	8.112,2	56%	4.515,2

Sursa: Ministerul Finanțelor, baza de date a cheltuielilor publice BOOST.

* 10% din bugetul total al entității, care se referă numai la adăpost/centrul maternal.

** Beneficiarii acestei entități nu sunt victime ale VRI/VF, ci agresori familiali. Cu toate acestea, din punct de vedere al costului de estimare a VRI/VF aceste cheltuieli sunt incluse în costul total de protecție socială VRI/VF.

*** Spre deosebire de alte entități, această cotă se bazează pe estimări ale entității, deoarece un calcul bazat pe rata numărului de beneficiari nu este relevant pentru acest caz.

($k = 1,84$). Coeficientul a fost calculat în baza studiului de caz al incidenței în două sectoare din Chișinău. În 2015, în Chișinău, a existat o creștere semnificativă a cazurilor VRI/VF, de la 45 la 391. Această creștere a fost generată, în principal, de 328 de cazuri (84%), care provin din două inspectorate de poliție (Rîșcani și Ciocana); ofițerii de poliție din aceste două sectoare

au fost instruiți de către Centrul de Drept al Femeilor, ca parte a unui proiect de monitorizare a poliției⁵⁷. Tabelul 5 prezintă costurile estimative ale celor 9 entități de stat care acordă sprijin pentru un număr mai mare de beneficiari, conform studiului de caz menționat anterior.

⁵⁷ În cadrul Proiectului de monitorizare a poliției, pus în aplicare de către CDF în 2014-2015, în două sectoare ale municipiului Chișinău, au fost instruiți mai mult de 250 de ofițeri de poliție din sectorul Rîșcani și inspectoratele de poliție Ciocana. În luna aprilie 2014, CDF a semnat un acord de parteneriat cu cele două inspectorate de poliție în baza căruia poliția raportează toate cazurile de VF la CDF pentru asistență. Ca urmare, până la sfârșitul anului 2015, 328 de cazuri au fost transmise pentru asistența CDF de către poliția locală.

TABELUL 5.

Costurile publice estimative/preconizate (doar cele aferente VF)

Denumirea entității	Cost per beneficiar	În creștere cu 84% pe unitate cost K=1,84	Cost estimativ, mii lei
Centrul maternal Cahul	5.433,6	9.997,8	239.947,3
Centrul de asistență și protecție a victimelor și potențialilor victime ale traficului de ființe umane	32.012,9	58.903,8	2.356.150,0
Centrul maternal "Pro Familia", Căușeni	33.403,6	61.462,7	1.167.791,4
Centrul de plasament „Cuplul părinte -copil ” Cornești *	32.167,3	59.187,8	828.629,9
Asistență și consiliere: Centrul de reabilitare a agresorilor, Drochia	17.045,6	31.363,9	533.185,9
Centru maternal raional "Pro Femina", Hâncești	16.721,5	30.767,5	553.814,5
Adăpost: Centrul de criză familială „SOTIS”, Bălți	31.626,6	58.193,0	1.047.473,5
Centrul maternal de adăpost temporar și reabilitare a copilului, Bălți	38.709,5	71.225,5	712.255,3
Centrul maternal "Ariadna", Drochia	47.216,3	86.877,9	868.779,0
Total			8.308.026,8

Sursa: Ministerul Finanțelor, baza de date a cheltuielilor publice BOOST.

* Această instituție a fost dizolvată recent, dar a fost parte din totalul cheltuielilor serviciilor SP în 2014

Conform coeficientului de creștere, costurile serviciilor sociale de stat aproape se vor dubla. Costurile vor crește în mod semnificativ pentru entitățile cu cea mai mare parte a victimelor beneficiare ale violenței în familie, care într-adevăr, în ceea ce privește Convenția de la Istanbul, sunt considerate a fi servicii specializate. Figura 8 prezintă costurile estimative pentru fiecare entitate publică, creșterea în funcție de ponderea actuală a serviciilor VF.

c. Descrierea costurilor

Costurile prestatorilor de servicii sociale sunt calculate în baza costului per beneficiar al serviciilor sociale, inclusiv VF, având în vedere bugetele executate ale celor 9 prestatori de servicii sociale publice. Cheltuielile totale ale unei entități iau în considerare scăderea cheltuielilor care sunt direct aferente VF. Datele au fost extrase din baza de date a cheltuielilor publice BOOST a Ministerului de Finanțe și raportul bugetului de stat pentru anul 2014.

Datele esențiale pentru bugetarea serviciilor aferente VF în toate cele nouă entități publice ale căror grupuri beneficiare includ femeile care au supraviețuit violențelor și a copiilor lor sunt disponibile pentru publicul larg. Cu toate acestea, toate aceste nouă entități prestează servicii pentru diferite grupuri de

beneficiari, nu numai victime ale VF, fără niciun fel de servicii specializate speciale pentru grupul VF⁵⁸. Ponderea bugetului alocat victimelor VF a fost estimată în baza informațiilor colectate din Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate. Mai precis, cota de buget aferentă VF a fost estimată în baza ratei beneficiarilor entității VF în raport cu toți beneficiarii entității pentru un an.

Asistenții sociali comunitari

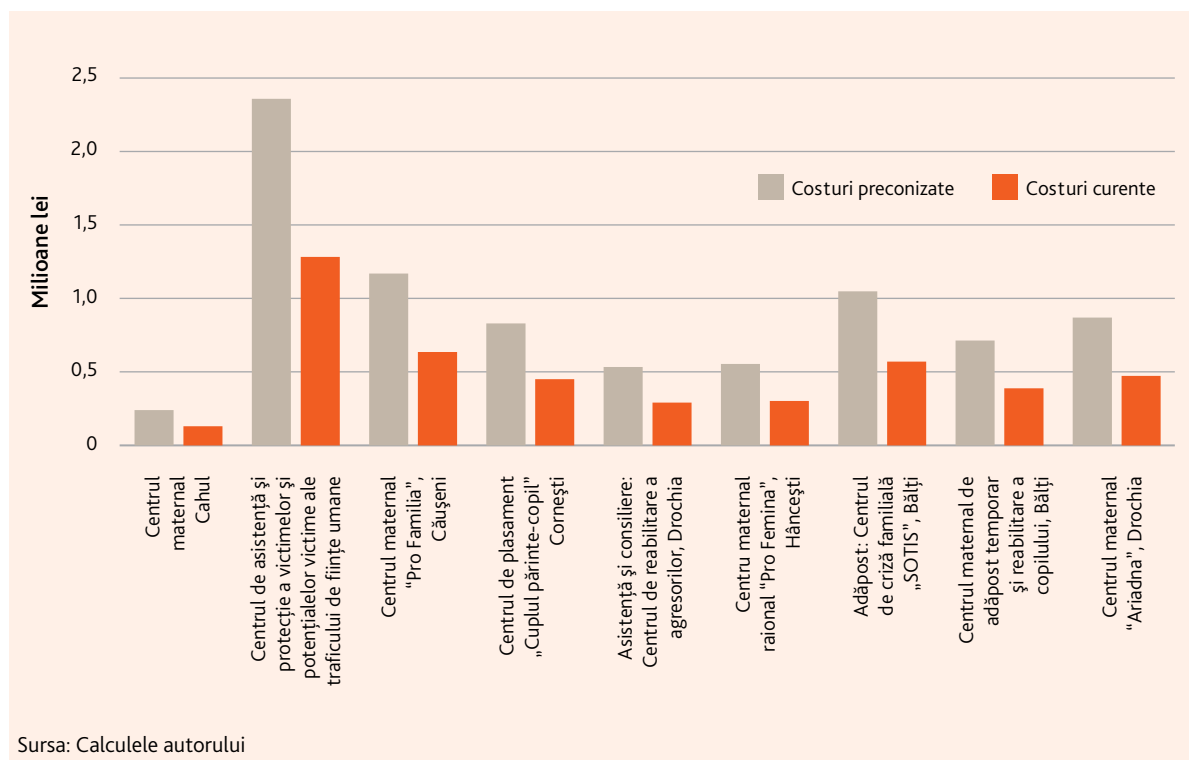
În baza interviurilor realizate cu reprezentantul Direcției de asistență socială a municipiului Chișinău⁵⁹, volumul de muncă rezonabil al unui asistent social comunitar este de 5 ore pentru fiecare caz de VF. Adicional acestui timp, în temeiul cazurilor de VF pentru care a fost emis ordonanța de protecție, ar trebui să fie adăugate suplimentar 1,5 ore (o dată la două luni). Comparativ cu alte sectoare, s-a observat că numărul de cazuri VF, în care sunt implicați asistenți sociali comunitari este mai mic. Conform unui raport din 2014, privind monitorizarea procesului de

⁵⁸ Studiul de analiză al lacunelor în materie de capacitate a prestatorilor de servicii care lucrează cu femeile victime ale violenței în familie în Moldova, Centrul de Drept al femeilor în parteneriat cu Rețeaua AEFIV, 2014.

⁵⁹ Interviu cu Aurelia Bulat, Direcția municipală de asistență socială, martie 2016.

FIGURA 8.

Costuri estimative/preconizate pentru fiecare instituție publică, mii lei

implementare a Strategiei Mecanismului Național de Referire, pentru anul 2014 au fost raportate doar 485 de cazuri de VF⁶⁰.

Conform bazei de date a Ministerului Finanțelor privind cheltuielile publice BOOST, alocațiile financiare în anul 2014 pentru asistenții sociali comunitari au fost de 52 de milioane lei. Potrivit raportului social pentru anul 2014, la data de 01.01.2015 activau 1 121 asistenți sociali comunitari înregistrați în Moldova. Rezultă 24,1 lei pentru o oră de muncă⁶¹. Ca urmare, costul activității asistenților sociali comunitari în cazurile VF pentru anul 2014 a fost de 90,9 mii lei (485 de cazuri * 5 ore per caz * 24,1 lei pe oră, plus 149 de cazuri de emiteră a ordonanțelor de protecție⁶² *

⁶⁰ Raport privind monitorizarea implementării Strategiei Naționale de Referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului în 2014, http://antitrafic.gov.md/public/files/Raport_SNR_2014.pdf

⁶¹ 52 milioane lei / 1.121,5 persoane / 12 luni / 20 zile de muncă lunar/ 8 ore de muncă pe zi.

⁶² Deoarece asistenții sociali comunitari nu sunt implicați în toate cazurile în care sunt emise ordonanțele de protecție, cazurile cu implicarea asistenților sociali au fost estimate din numărul total de cazuri VRI/VF, după cum urmează: 485 de cazuri de VRI/VF, conform Raportului Mecanismului național de referire / 3000 de cazuri VF, la care a fost aplicat art. 274 din Codul de procedură penală * au fost emise 920 ordonanțe de protecție, toate datele pentru anul 2014.

9 (1,5 * 6) ore per caz * 24,1 lei pe oră). Aceasta este o sumă destul de mică în comparație cu alte costuri de servicii sociale și costurile altor sectoare. Pe de altă parte, așa cum s-a menționat mai sus, numărul de cazuri cu implicarea asistenților sociali comunitari a crescut semnificativ în 2015.

Alți membri ai personalului de asistență socială care raportează cu privire la cazurile VF includ direcțiile raionale de asistență socială. Costul acestei activități a fost estimat la 23,4 mii lei (485 de cazuri * 2 ore per caz * 24,1 lei pe oră). Adicional, activitatea Direcției MMPSF pentru politici de asigurare a egalității între femei și bărbați (estimată la 50% (rata preconizată pentru VF) din suma totală de 560,3 mii lei pentru anul 2014) rezultă 280,2 mii lei.

Campaniile de sensibilizare a opiniei publice sunt estimate la 145,5 mii lei cheltuiți pentru „Campania ONU: 16 zile de activism împotriva violenței bazate pe gen”, realizată în perioada noiembrie - decembrie 2014. Potrivit Raportului Social din anul 2014, această campanie a fost susținută din resursele bugetului de stat. Suplimentar au fost cheltuiți 139,9 mii lei pentru VF din campania „Festivalul Familiei” (279,8 mii lei * 50% (rata preconizată pentru VF)) sunt costuri incluse la „alte costuri de protecție socială”.

3.1.2.

Sistemul de sănătate

a. Introducere

Sectorul de sănătate este un punct de acces critic pentru identificarea VF, prestarea de îngrijiri medicale pentru femei și fete tinere supraviețuitori⁶³ și referirea lor la alte servicii esențiale, cum ar fi acordarea de adăposturi, centre de consiliere sau de acordare a asistenței medicale specializate. Într-adevăr, pentru mulți supraviețuitori ai violenței o vizită la un profesionist din domeniul sănătății este prima și, uneori singura oportunitate de a primi sprijin și îngrijire⁶⁴. Toți specialiștii de asistență medicală au misiunea importantă de a completa în mod corect și comprehensiv fișa medicală, care poate fi utilizată de către victima VF ca probă în instanță, ca evidență privind cazul de violență curentă sau repetată. Și anume, specialiștii legiști au rolul important de completare a raportului medico-legal, care să reflecte cu precizie gradul leziunilor provocate de agresor.

Cu toate acestea, în Republica Moldova, profesioniștilor din domeniul sănătății le lipsesc cunoștințele de formulare a unui răspuns medical efectiv la violența în familie, care include în componența sa nevoile speciale ale victimelor. Multi medici nu au cunoștință de cazurile de violență în familie, în practica lor, nu știu cum să le identifice și nu cunosc în ce mod să răspundă victimelor. Medicii neinformați nu vor elabora un raport medical adecvat pentru a susține cazul victimei, ceea ce poate duce la refuzul de acordare a unui remediu de protecție pe termen scurt, și, pe termen lung, poate crește în mod substanțial riscul de a dăuna în continuare victimei (ADO 2012). Adicional, astfel cum s-a menționat deja, medicilor legiști, de asemenea, le lipsesc cunoștințele necesare în acest domeniu și sistemul de clasificare a leziunilor în cauzele VF nu a fost ajustat,

⁶³ Violența bazată pe gen afectează în mod grav toate aspectele legate de sănătatea femeilor - fizic, sexual și reproductiv, mental și comportamental de sănătate. Cazurile letale pot fi rezultatul imediat al omorării femeii de către agresor, sau pe termen lung, ca urmare a altor cauze negative asupra sănătății. De exemplu, problemele de sănătate mintală, care rezultă în urma unei traume poate duce la sinucidere, sau la condiții, cum ar fi abuzul de alcool sau boli cardiovasculare, care pot la rândul lor, duce la deces. Infecția cu HIV ca urmare a violenței sexuale poate provoca SIDA și în cele din urmă duce la deces. Alte probleme non-fatale raportate, cu care femeile se pot confrunta ca urmare a violenței în familie sunt: leziuni, handicap permanent, tulburări gastrointestinale, tulburări respiratorii, infecții ale tractului urinar, tulburare de stres post-traumatic, temeri, depresii, tulburări de somn, abuzul de alcool și de droguri, pierdere de sarcină/naștere scăzută, boli cu transmitere sexuală etc. (OMS 2013).

⁶⁴ Pachetul de resurse EECA RO «Consolidarea răspunsurilor sistemului de sănătate la violența bazată pe gen în Europa de Est și Asia Centrală», p.12, disponibil în limba engleză și limba rusă, la următorul link:

EN: <https://drive.google.com/file/d/0BwOfj3wKV4zd2V6Zm-dXYWQwcTQ/edit?usp=sharing>

considerând leziunile ca fiind mai puțin severe (având ca rezultat mai puține șanse de a obține o ordonanță de protecție sau urmărirea penală a agresorului). Lipsa de cunoștințe și atitudinea prestatorilor de servicii de asistență medicală prezintă un obstacol important în calea unei victime de a primi îngrijire adecvată⁶⁵.

Mai mult decât atât, nevoia de o înregistrare îmbunătățită a cazurilor VF de către specialiștii de asistență medicală a fost confirmată într-un interviu cu un reprezentant al poliției în 2014. El a salutat utilizarea unui formular special pentru dosarul medical de către medicii de familie și a altor specialiști de asistență medicală sau cel puțin includerea obligatorie a incidentului în fișa medicală a victimei – înregistrându-se nu doar simptomele medicale (de exemplu, vânătăile, contuziile constatate, faptul că pacienta a fost bătută de soț, etc.), dar, de asemenea, orice alte semne importante. Aceste detalii incluse în dosarele medicale de către medici pot servi în continuare ca dovadă în instanțele de judecată fiind un suport suplimentar pentru raportul medico-legal.

Cu toate că instrucțiunile generale elaborate la nivelul Ministerului Sănătății pentru intervenție în cazurile VF sunt destul de cuprinzătoare, un astfel de detaliu important cum ar fi interviewarea/depistarea victimelor, totuși trebuie extins, și, cel mai important, transmise prin intermediul formării specialiștilor de asistență medicală. Datorită unui proiect privind tortura implementat recent, unele centre medico-legale din Moldova a achiziționat mijloace tehnologice pentru anexarea fotografiilor la raportul medico-legal, care pot fi utilizate ca mijloace vizuale suplimentare în instanța de judecată. În prezent, numai în Chișinău există camere separate pentru examinarea medico-legală a minorilor și a victimelor infracțiunilor sexuale.

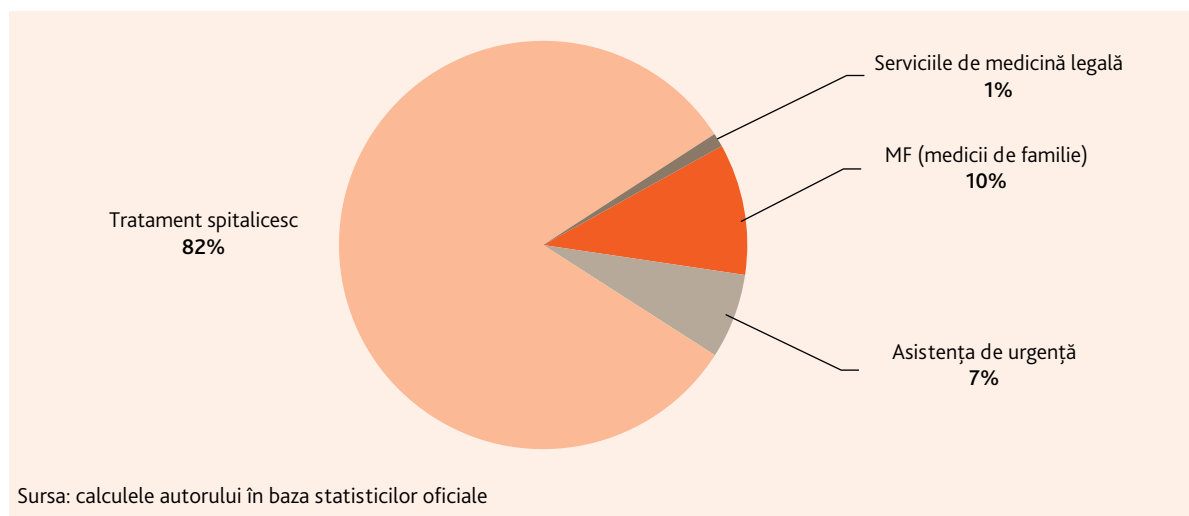
Cursurile de formare sunt, de asemenea importante pentru *punerea în aplicare uniformă și directă* a regulamentelor/ordinelor/hotărârilor ministeriale. S-a raportat că astfel de cursuri cu privire la legislație și obligația de a raporta cazurile de violență în familie sunt deja incluse în planurile de învățământ ale studenților la universitățile medicale. Cu toate acestea, rămâne important să se extindă curriculum-ul și să se asigure formarea continuă a specialiștilor medicali (care este necesară, de asemenea, datorită fluctuațiilor de personal)⁶⁶.

O altă problemă primordială este finanțarea și accesul victimelor VF la asistența medicală de calitate. Victimele violenței în familie de multe ori nu au asigura-

⁶⁵ Avocații pentru drepturile omului, pagina 46

⁶⁶ Interviu cu profesioniștii din domeniul sănătății pe parcursul anului 2014, în cadrul vizitei de studiu al reprezentanților din Tadjikistan.

FIGURA 9.

Costuri de asistență medicală, suma totală, mii lei

re medicală și nu își pot permite să plătească pentru asistența medicală. Reprezentanții asistenței medicale au afirmat că supraviețuitorii VF încă mai primesc asistență medicală primară și de urgență, deoarece serviciile medicului de familie și unele intervenții de urgență sunt gratuite; prin urmare, chiar și atunci când femeia este lipsită de asigurare medicală obligatorie, ea poate primi în continuare un anumit volum de asistență medicală, în baza legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală⁶⁷. Această lege prevede mai multe categorii în art. 4 (4), în cazul în care Guvernul Republicii Moldova deține funcția părții asigurate, garantând astfel plata pentru aceste servicii de asistență medicală la anumite categorii (de exemplu, femeii fără loc de muncă, mamele cu patru copii), fără a menționa în mod specific categoria victimelor VF. Finanțarea pentru aceste servicii este adoptată în fiecare an, în suma stabilită prin lege. Cu toate acestea, realitatea este că Guvernul Republicii Moldova acoperă doar un mic volum din aceste cheltuieli medicale⁶⁸.

De asemenea, este important să se ia în considerare rolul instituțiilor medicale în tratarea agresorului (tratamentul de alcoolism și dependența de droguri, tratamente psiho-terapeutice, precum și programe specializate pentru agresorii familiari etc., sunt discutate în acest studiu în cadrul secțiunii de protecție socială). Costurile pentru tratament trebuie să fie acoperite de către agresor sau, dacă este posibil, de la bugetul de stat, luându-se în considerare prioritizarea serviciilor de stat axate pe victimă.

b. Costurile sectoriale și constatările principale

În Moldova costurile de asistență medicală aferente VF sunt estimate la 15.845.854,00 lei pe an. Principalele componente ale acestui cost total sunt: a) medicii de familie (MF); b) asistență medicală de urgență; c) asistență medicală legală; și d) tratamentul spitalicesc.

Mai mult de 80% din costul total reprezintă costul pentru tratament spitalicesc, ceea ce constituie aproximativ 12.958.258,00 lei pe an (anul de referință 2014). Acest lucru se datorează costurilor destul de ridicate a unui singur caz de tratament spitalicesc, circa 5.000,0 lei, ceea ce a reprezentat în 2014 mai mult de 3 salarii minime. Costul pe unitate a unui tratament spitalicesc este cel mai scump dintre toate serviciile luate în considerare. Datele primite de la poliție sugerează că mult mai multe victime ar putea avea nevoie de tratament spitalicesc, dar din diferite motive nu solicita acest tip de tratament. Un calcul simplu arată că creșterea costurilor de tratament spitalicesc constituie 16.198.160,00 lei pe an (detalii ale acestor calcule le vedeți mai jos)

Aproximativ 10% din costul total, sunt costurile serviciilor prestate de către medicii de familie, circa 1.648.523,00 lei pentru anul 2014. Costul unitar pentru o vizită la medicul de familie este de 86 lei; astfel cum s-a menționat mai sus, acest cost se datorează costurilor foarte scăzute ale forței de muncă în sectorul sănătății, ca de altfel și în alte sectoare publice. Îngrijirea de urgență constituie 7% din costul total și

⁶⁷ a se vedea Legea cu privire la asigurarea medicală obligatorie nr. 1585-XIII din 27.02.1998 http://www.cnam.md/editorDir/file/Legi/legea_1585.pdf

⁶⁸ Avocații pentru drepturile omului, pagina 47

reprezintă 1.066.930,00 lei și medicina legală constituie 1% (171.873,00 lei). Aceste sectoare sunt mai puțin costisitoare, nu numai din cauza incidenței scăzute înregistrate, dar, în special, datorită costurilor unitare foarte mici (detaliile cu privire la costurile de incidență și unitare sunt prezentate mai jos).

Figura 9 prezintă costurile totale și procentele din costurile totale de asistență medicală pe fiecare componentă a costurilor.

O dimensiune importantă a costurilor asistenței medicale aferente VF sunt costurile de sănătate mintală. Această dimensiune nu a fost posibil să fie estimată din cauza lipsei de informație cu privire la tipul de asistență necesară în cazurile VF, timpul necesar unei victime pentru tratament și tipul de suport special necesar. În prezent, sectorul medical cheltuie aproximativ 10.240.000,00 lei pentru sănătatea mintală, prestand servicii către aproximativ 99.000 de beneficiari prin intermediul Centrelor Comunitare de Sănătate Mintală; în Moldova există 34 de astfel de centre. Cu toate acestea, datorită particularităților tratamentului, nu există un cost mediu pe pacient și nici o statistică cu privire la tratamentul de sănătate mintală a victimelor VF. Sunt necesare cercetări suplimentare pentru identificarea pachetului de servicii, precum și numărului de victime ale violenței în familie care beneficiază de aceste servicii.

Statul nu acoperă toate costurile nevoilor de asistență medicală ale victimelor, o parte foarte mare de cheltuieli sunt acoperite de victime, plățile efectuate din banii proprii sunt analizate în secțiunea următoare.

Costurile pentru VF aferente asistenței medicale sunt semnificative pentru stat, și în special pentru persoanele fizice, fapt care susține concluzia menționată mai sus că statul trebuie să investească mai mult în prevenirea violenței în familie și să cheltuiască mai puțin pe termen lung, pentru a atenua efectele VF.

c. Descrierea costurilor

Costuri curente

Sistemul de sănătate nu înregistrează, în mod obișnuit solicitarea serviciilor din cadrul sistemului menționat, ca urmare a violenței, inclusiv violenței în familie. Prin urmare, a fost necesar să fie estimat numărul femeilor care solicită asistența medicală. Principala sursă de date pentru aceste estimări a fost studiul publicat de Biroul Național de Statistică (BNS), în 2011, „Violența împotriva femeilor în familie în Republica Moldova”⁶⁹. Studiul a relevat faptul, că ponderea femeilor care au suferit în urma violenței psihologice, fizice sau sexuale aplicate de către soț/partener **pe parcursul ultimelor**

12 luni a fost de 26,8%, din care 18,1% au fost din mediul urban și 33,1% din mediul rural. Ponderea femeilor în vârstă între 15-65 ani, care au suferit ca urmare a violenței psihologice, fizice sau sexuale aplicate de către soț/partener **în timpul vieții lor** a fost de 63,4%, din care 57,4% au fost din mediul urban și 68,2% din mediul rural.

Ponderea femeilor care au solicitat asistența medicală în timpul vieții lor, ca urmare a violenței în familie, a fost de aproximativ 2,55%. Ponderea femeilor care au solicitat asistență medicală în timpul vieții lor, ca urmare a violenței în familie, cu consecințe clasificate ca grave (fracturi interne, dinți fracturați, avort, etc.) a fost de 0,91%.

Studiul **nu oferă date** privind accesul la asistență medicală pe parcursul ultimelor 12 luni, doar numai pe parcursul unei vieți. Pentru a estima accesul în ultimele 12 luni, s-a presupus că rata de acces (în ultimele 12 luni), este identică cu ponderea violenței în familie în ultimele 12 luni, în comparație cu cea pe parcursul unei vieți. Estimările arată că 42% dintre femeile care solicită susținerea din partea sistemului de sănătate, ca urmare a violenței în familie în timpul vieții lor s-au adresat după ajutor pe parcursul ultimelor 12 luni (32% în mediul urban și 49% în mediul rural).

Ponderea femeilor care au primit asistență medicală în ultimele 12 luni, ca urmare a violenței în familie a fost de 1,08% (inclusiv 0,8% din mediul urban și 1,24% din mediul rural). Ponderea femeilor care au primit asistență medicală în ultimele 12 luni, ca urmare a violenței în familie, cu consecințe clasificate ca fiind grave a fost de 0,38% (inclusiv 0,29% din mediul urban și 0,44% din mediul rural). Ulterior, aceste ponderi au fost folosite pentru a calcula incidența folosind numărul total⁷⁰ de femei care locuiesc în țară. Numărul femeilor care au primit asistența medicală, ca urmare a violenței în familie, în 2014, a fost de 14.158 femei (4.962 din mediul urban și 9.197 din mediul rural). Numărul femeilor care au primit asistența medicală, ca urmare a violenței în familie, în 2014, cu consecințe grave au fost 5.057 femei (1.772 din zonele urbane și 3.285 din mediul rural).

Raportul Biroului Național de Statistică „Violența împotriva femeilor în familie în Republica Moldova” din 2011 nu oferă informația care poate fi utilizată pentru a calcula numărul/ponderea femeilor care au fost tratate în spital, ca urmare a violenței în familie. Exercițiul de „Analiză a chestionarelor completate de către victimele violenței în familie beneficiare a Centrului de

⁶⁹ Cu vârsta de 15-65 ani

⁷⁰ Numărul de femei cu vârsta de 15-64 ani care trăiau în RM în 2014 a fost de 1.361.335, din care 617.581 din mediul urban și 743.754 din mediul rural, conform datelor Biroului Național de Statistică.

Drept al Femeilor cu privire la impactul abuzului asupra familiei și a costurilor aferente „, arată că 50% dintre femeile cu „probleme grave de sănătate, ca urmare a violenței în familie” au primit tratament în spital. Ca urmare, s-a estimat că numărul de femei care au primit tratament în spital, în 2014, ca urmare a violenței în familie a fost de 2.528 (886 din mediul urban și 1.642 din mediul rural).

Costurile pentru vizitarea **medicului de familie (MF)**, ca urmare a violenței împotriva femeilor a fost calculat prin înmulțirea costului mediu pentru o vizită acordată MF la numărul de vizite. Prețul unei vizite la MF este furnizat de statisticile medicale și a fost de **86 lei** în 2014. Conform ordinului comun al Ministerului Sănătății și Companiei Naționale de Asigurări în Medicină nr. 1605/414-A din 31.12.2013 „alocațiile pentru asistența medicală primară din sursele de asigurări obligatorii de asistență medicală”, au constituit 957 milioane lei în 2014. În același timp, în conformitate cu „Raportul de activitate al Companiei Naționale de Asigurări în Medicină în 2014” au fost efectuate aproximativ 11 milioane de vizite la MF ($957/11 = 87$). Numărul de vizite reprezintă numărul de femei care au primit asistență medicală, ca urmare a violenței în familie, în 2014 (14.158 femei care au solicitat îngrijire medicală, plus numărul de vizite repetate din cauza rănilor provocate de actul de violență cu consecințe grave (5.057 vizite).

Costurile pentru **Centrul de Medicină Legală** pentru „Infrațiuni în cadrul familiei relevante violenței în familie și împotriva femeilor”, au fost estimate prin înmulțirea numărului de cazuri de „agresiune în cadrul familiei”, la costurile unui caz. Potrivit datelor oferite de Centrul de Medicină Legală din 2014, au fost înregistrate 5 562 cazuri aferente violenței în familie, 2/3 din acestea fiind estimate la prețul de 23 lei per caz și 1/3 - la prețul de 57 lei pentru fiecare caz. Aproximativ 90% din aceste cazuri au vizat femei. Costul total al serviciilor de medicină legală în anul 2014 a fost de 17.183,0 lei.

Costurile aferente **serviciilor medicale de urgență** au fost calculate prin înmulțirea numărului de cazuri în care femeile au primit asistență medicală prestată în cadrul sistemului de sănătate în 2014, ca urmare a violenței în familie soldate cu leziuni grave (5 057 de cazuri, așa cum a fost descris mai sus), la costul unei intervenții de urgență. O cerere de asistență medicală de urgență (ambulanță) costă 211 lei (în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 1020 din 29/12/2011 „tarifele pentru serviciile de asistență medicală, p. 3446”). Costul total al asistenței medicale de urgență pentru 2014 a fost de 1.066.930,0 lei.

Costurile de tratament spitalicesc au fost determinate prin înmulțirea numărului de cazuri tratate în spital cu prețul mediu pentru un tratament spitalicesc oferit de Compania Națională de Asigurări în Medicină. Numărul de cazuri tratate în spital a fost calculat în baza ipotezei că 50% din numărul femeilor care au primit asistență medicală în 2014, ca urmare a violenței în familie cu consecințe grave, a solicitat un tratament spitalicesc. Această presupunere se bazează pe datele colectate din *Analiza chestionarelor completate de către victimele violenței în familie, beneficiari ai Centrului de Drept al Femeilor cu privire la impactul abuzului asupra familiei și studiul cu privire la costurile lui* (detalii cu privire la sondajul menționat în capitolul 3.3. al acestui raport, Costul pentru persoane fizice).

Prețul mediu al unei spitalizări în 2014 a fost de 5.126 lei. Calculele au fost efectuate în baza datelor furnizate de Spitalul pentru asistență medicală de urgență. Cercetătorii au încercat să selecteze cazurile din baza de date a instituției pentru asistență medicală de urgență⁷¹ care a indicat prin diagnostice primare și secundare - un diagnostic relevant pentru abuz în familie⁷², fiind depistat doar un singur caz. Deoarece un caz nu este reprezentativ, a fost calculată o medie a sumelor plătite de CNAM pentru toate femeile a caror principal diagnostic a fost vătămare corporală⁷³. Au fost identificate un număr total de 5.082 de cazuri cu un preț mediu de 5.126 lei. Costul total al tratamentului spitalicesc pentru anul 2014 este estimat la 12.959.917,00 lei.

Costurile estimative

În timp ce incidența costurilor asistenței medicale a fost estimată cu atenție în baza datelor disponibile în prezent, în comparație cu cifrele raportate de către poliție, este clar că unele dintre victime preferă să nu solicite servicii de asistență medicală și în acest caz costurile totale s-ar putea să nu dezvăluie pe deplin cheltuielile sistemului de sănătate. Datele, de asemenea, relevă mecanismul de referire slab și că sistemul medical nu informează și nu sesizează cazurile de violență în familie pentru a fi investigate de poliție sau sectorul social. Pentru costurile estimative s-a presupus că accesul ar crește lent odată cu intensificarea eforturilor de sensibilizare, formare și oferirea suportului. Prin urmare, s-a presupus o creștere de 25% a accesului la îngrijirile de spital, ceea ce sporește costurile de spita-

⁷¹ www.urgenta.md

⁷² Diagnozele care au fost căutate pentru: X85.0, X86.0, X87.0, X88.0, X89.0, X90.0, X91.0, X92.0, X93.0, X94.0, X95.0, X96.0, X97.0, X98.0, X99.0, Y00.0, Y01.0, Y02.0, Y03.0, Y04.0, Y05.0, Y06.0, Y07.0, Y08.0, Y09.0 (a se vedea clasificarea internațională a bolilor, revizuirea 10: <http://apps.who.int/classifications/icd10/>). A fost detectat doar un singur caz, plătit de către Compania Națională de Asigurări de Sănătate, la un preț de 29 309 lei.

⁷³ Codurile S, și T00.0 - T14.9 conform CIM 10;

lizare la 16.198.160,00 lei pe an, fiind stabilită o creștere a costurilor totale de până la 19.085.486,00 lei.

3.1.3.

Sectorul de justiție: poliția, sistemul judiciar și penitenciar

a. Introducere

Răspunsul eficient al poliției și justiției este crucial în asigurarea faptului, ca legile relevante de combatere a violenței în familie și violenței împotriva femeilor și fetelor să corespundă standardelor internaționale: ca acestea să fie puse în aplicare; să protejeze femeile și fetele de violență, inclusiv de actele de violență viitoare; să supravegheze agresorii și să asigure despăgubiri eficiente pentru victime și supraviețuitori⁷⁴. Astfel, sistemul de justiție și toți actorii din cadrul sistemului, trebuie să fie responsabili pentru asigurarea îndeplinirii obligațiilor care le revin⁷⁵.

Elementele de bază ale răspunsului eficient al poliției și justiției și a intervenției centrate pe victimă trebuie să includă: prevenirea, contactul inițial, evaluarea/ investigarea, procesul anterior judecării, procesul de judecată, responsabilitatea agresorului și reparațiile, procesele ulterioare actului de justiție, siguranța și protecția, asistența și sprijinul, comunicarea și informarea și coordonarea sectorului de justiție⁷⁶.

În pofida progreselor și îmbunătățirii cadrului legal din Moldova în ultimii ani, răspunsul sectorului de poliție și justiție a fost insuficient și deseori nu funcționează la un nivel necesar pentru a aborda gravitatea, natura și amploarea violenței bazate pe gen; pentru a proteja bunăstarea și siguranța victimelor și a supraviețuitorilor; și pentru a asigura accesul femeilor la justiție. Lacunele identificate includ: aplicarea neuniformă de către instanțele judiciare, procurori și poliție a legilor care vizează combaterea violenței în familie, care subminează încrederea femeilor în sistemul judiciar,

⁷⁴ Conform standardelor internaționale, o abordare centrată pe femei care pune nevoile și realitățile femeilor și fetelor în centrul oricărui serviciu de justiție, mai degrabă decât obiectivele instituțiilor de justiție. Acest lucru înseamnă prioritizarea siguranței femeilor, abilitarea și recuperarea; tratarea fiecărei femei cu respect; susținerea și informarea lor pe tot parcursul procesului de justiție. Conform standardelor internaționale, o abordare centrată pe femei care pune nevoile și realitățile femeilor și fetelor în centrul oricărui serviciu de justiție, mai degrabă decât obiectivele instituțiilor de justiție. Pentru responsabilizarea agresorilor, justiția și serviciile de poliție trebuie să sprijine și să faciliteze participarea victimei și a supraviețuitorului în procesul de justiție, să promoveze capacitatea ei de a acționa sau de a exercita puterea, asigurând în același timp ca sarcina de a căuta dreptatea să nu fie pusă pe victimă, ci pe stat.

⁷⁵ Servicii esențiale pentru femei și fete subiect al violenței în 2015, UN Women, UNFPA, OMS, PNUD și UNODC.

⁷⁶ Modulul 3: Justiția și poliția. Serviciile esențiale pentru femei și fete subiect al violenței în 2015, UN Women, UNFPA, OMS, PNUD și UNODC

precum și lipsa de conștientizare în rândul femeilor a căilor de atac existente; eșecul poliției și procurorilor de a acorda atenție leziunilor de nivel scăzut și că deseori este nevoie de mai multe acte de violență repetate pentru a iniția anchete penale; ineficacitatea ordonanțelor de protecție împotriva presupușilor agresori care, fie nu sunt emise de către instanțele judecătorești sau emise cu întârzieri; și eșecul ofițerilor de poliție de a pune în aplicare ordonanțele de protecție⁷⁷, precum și foarte puține condamnări eficiente ale agresorilor⁷⁸.

Pe parcursul anilor 2012-2016, Moldova a fost sancționată de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în cel puțin 5 cazuri de violență în familie, și anume: Eremia și alții împotriva Republicii Moldova, 28 mai 2013 - 15.000 euro pentru daune morale și 2.150 pentru costuri și cheltuieli; I.P. împotriva Republicii Moldova (nr 33708/12.) - 10.000 euro pentru daune morale și 2.000 pentru costuri și cheltuieli; B. împotriva Republicii Moldova, 16 iulie 2013 - 15.000 euro pentru daune morale și 3.000 de euro pentru costuri și cheltuieli; Mudric împotriva Republicii Moldova, nr. 74839/10, CEDO (2013) - 15.000 euro pentru daune morale și 2.150 pentru costuri și cheltuieli; T.M. și C.M. împotriva Republicii Moldova, nr. 26608/11, CEDO (2014) - 15.000 euro pentru daune morale și 2.150 pentru costuri și cheltuieli. În total, s-au plătit mai mult de 81.450,00 euro, circa 1.550.970,90 lei⁷⁹ pentru compensarea prejudiciilor achitate de către Guvernul RM femeilor victime ale violenței.

b. Costurile sectoriale și constatările principale

Pentru prezentul exercițiu, au fost luate în considerare numai costurile care sunt acoperite de către autorități; alte cheltuieli din sectorul de justiție achitate de către victimă, agresor sau alte părți nu au fost luate în considerare. Costurile sectorului de justiție includ costurile principalelor subsectoare: a) poliție; b) justiție și c) penal.

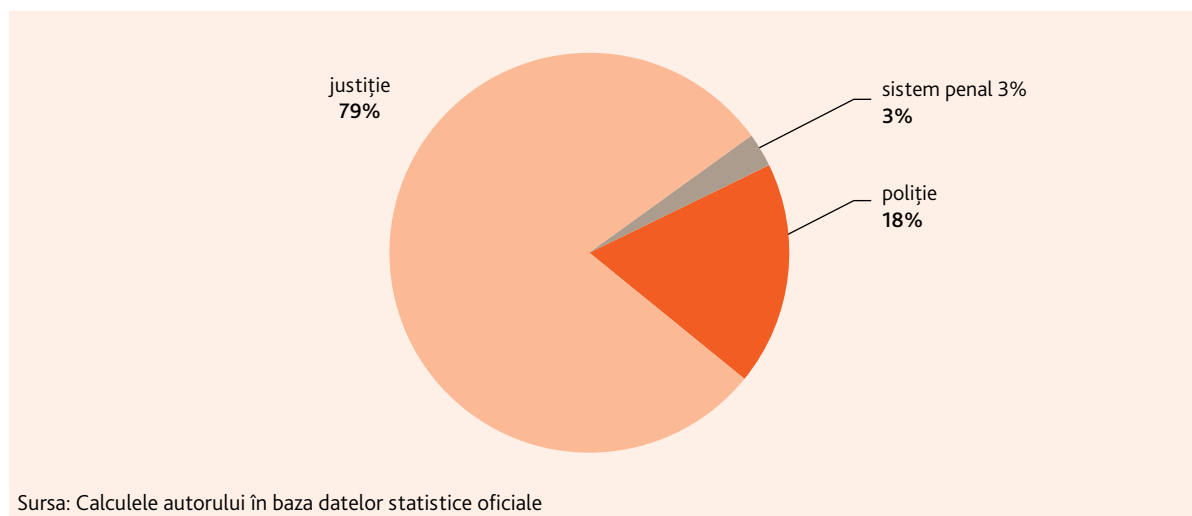
Costurile pentru poliție au fost estimate prin calcularea timpului și a resurselor cheltuite de către poliție într-un caz de violență în familie (interogațiile, investigațiile, transportul, eliberarea documentelor, etc.), înmulțit cu numărul de cazuri de VF înregistrate de

⁷⁷ Comitetul pentru eliminarea discriminării împotriva femeilor, Observații finale privind rapoartele periodice patru și a cinci comasate ale Republicii Moldova, 29 octombrie 2013, Doc. ONU, CEDAW/C/MDA/CO/4-5. Comitetul CEDAW, Observații finale pentru Moldova, 2013

⁷⁸ Raport UPR adresat Consiliului Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului în octombrie - noiembrie 2016, de către: Centrul de Drept al Femeilor, Centrul Internațional „La Strada”, Promo-LEX, și Avocații pentru Drepturile Omului, o organizație non-guvernamentală cu statut special consultativ, și aprobată de către Coaliția Națională „Viața fără violență!”

⁷⁹ Cursul de schimb valutar la rata medie pentru anul 2014 <https://www.bnm.md/>

FIGURA 10.

Costuri totale pentru sectorul de justiție

către poliție într-un an de zile, în mod specific în 2014. Costurile de justiție reprezintă timpul utilizat de către avocați, judecători și alți profesioniști într-un caz de VF (investigație, instanțe, audieri etc.) înmulțit cu numărul anual de cazuri. Costurile penale reflectă costurile reținerii în cazul condamnării infractorului. Costul total anual pentru toate cele trei sectoare ale justiției a fost estimat la 14.990.523,34 lei.

Costul total al sectorului poliției este de 2.711.511,92 lei pe an. În 2014, poliția a înregistrat mai mult de 5000 de cazuri, dar numai aproximativ 2.270 de cazuri au fost investigate în continuare. În 827 de cazuri judecătorul a emis un ordin de protecție. În timp ce cele mai multe cazuri au fost investigate de poliție, costul rămâne mic (aproximativ 18% din costul total pentru justiție, figura 10), din cauza salariilor mici plătite în sectorul poliției (o oră de muncă a ofițerului de urmărire este de 37 de lei). În timp ce politica de remunerare a sectorului poliției este un subiect care merge mult dincolo de analiza actuală, aceste costuri demonstrează că este greu să ne așteptăm la eficiență și implicare din partea poliției cu acest nivel de remunerare. Ca și în cazul altor sectoare, se merită de investigat dacă stimulentele pozitive (cum ar fi sporurile salariale) ar putea contribui la îmbunătățirea răspunsului sectorului la fenomenul VF. Discuțiile cu profesioniștii din sector au arătat că sectorul poliției nu are suficiente resurse pentru soluționarea unui caz (benzină, cheltuielile pentru telefonie mobilă, hârtie, etc.). Această problemă trebuie, de asemenea, abordată într-un dialog mai extins.

Costul total pentru subsectorul justiției este format din două părți principale, costurile aferente muncii de avocat, cât și costurile activității judecătorilor, procu-

rilor și grefierului. Costurile totale ale subsectorului justiției se ridică la 11.870.238,46 lei, circa 79% (figura 10) din costurile totale ale sectorului justiției. Costul subsectorului de justiție este al doilea cel mai mare cost din toate sectoarele (după tratamentul spitalicesc). În anul de referință aproximativ 2.270 de astfel de cazuri au trecut prin sectorul judiciar. Costurile sunt mai mari datorită faptului că forța de muncă a acestor profesioniști este mai scumpă, munca avocaților fiind clasificată ca cea mai scumpă, urmată de costurile muncii procurorilor.

Costul total al sectorului penal este de 408.772,96 lei pe an. **Costurile penale sunt destul de scăzute** din cauza numărului nesemnificativ de cazuri reale care au ca rezultat detenția. Acest lucru este valabil și în pofida numărului semnificativ de profesioniști care sunt încrezuți că mai multe cazuri ar trebui să aibă ca rezultat detenția. În medie, din 3 000 de cazuri de violență în familie inițiate anual, puțini infractori ajung să fie condamnați la termene de detenție. Acest lucru poate fi cauzat de corupție, dar, de asemenea, indică o atitudine discriminatorie a sistemului judiciar față de victimele violenței în familie.

În timpul exercițiului de evaluare a costului s-a observat o discrepanță majoră a costurilor în cadrul unuia din punctele de intrare – onorariile de avocat. Costul unui avocat numit de stat a fost de 385 lei pe oră; în medie, sunt cheltuite circa 13.000 de lei pe un singur caz de VF. În același timp, Asociația Baroului recomandă ca onorariile unui avocat de apărare să fie între 50 și 150 de euro pentru o oră de lucru, care reprezintă aproximativ 2 000 lei/ pe oră. Costul unui

caz mediu bazat pe acest scenariu este de aproximativ 57.000 de lei.

Reprezentarea juridică a unui caz, în conformitate cu prețurile pieței, costă de 33,7 ori mai mult decât costul în funcție de prețurile de stat. Cu toate acestea, multe victime aleg să angajeze un avocat la prețul de piață și nu profită de serviciile de avocat oferite de stat. În practică, atunci când victimele violenței în familie solicită o ordonanță de protecție civilă, acestea nu beneficiază de asistență juridică calificată prevăzută în Legea nr. 198/2007⁸⁰, deoarece acestea nu îndeplinesc criteriile stricte prevăzute la articolul 19. Victimele trebuie apoi să caute ajutorul organizațiilor neguvernamentale specializate, sau un avocat privat pentru reprezentare. În cele mai multe cazuri de violență în familie, victimele sunt extrem de vulnerabile, duc lipsă de bani, mijloace de transport, și au o flexibilitate limitată în agendele lor. Ca urmare, este aproape imposibil pentru ele să identifice și să ajungă la o organizație non-guvernamentală (care este adesea localizată doar în Chișinău sau în unele centre raionale); în absența acestor opțiuni, ele trebuie să angajeze și să plătească pentru un avocat.

Drept urmare, victimele renunță să solicite măsuri de protecție sau, chiar și atunci când depun o cerere, ele fac acest lucru la o etapă destul de avansată⁸¹. Această observație a fost confirmată prin analiza datelor furnizate de sondajul efectuat cu victimele violenței în familie. Deși sondajul nu este reprezentativ, el arată că aproximativ 90% dintre femeile intervievate vor avea unele cheltuieli aferente serviciilor juridice, și cheltuielile pentru acest sector/ dimensiune sunt cele mai semnificative. Cea mai mare parte a costurilor din punct de vedere juridic este costul pentru a acoperi serviciile de avocat. Costul unui avocat este de aproximativ 4 ori mai mare decât costul pentru acoperirea cheltuielilor medicale și aproximativ de 5 ori mai mari decât costurile închirierii unei locuințe. Sondajul, de asemenea, a relevat faptul că costurile pentru serviciile de avocat în cazurile analizate au fost de 18.000 de lei.

Astfel de costuri reprezintă o povară uriașă asupra victimei. Costul total este estimat la mai mult de 12 salarii medii pe economie; cu alte cuvinte, onorariile de avocat ar fi echivalente cu salariul unei victime pentru un an.

⁸⁰ Legea nr. 198 din 26.07.2007 privind asistență juridică garantată de stat

⁸¹ Raport UPR adresat Consiliului Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului în octombrie - noiembrie 2016, de către: Centrul de Drept al Femeilor, Centrul Internațional „La Strada”, Promo-LEX, și Asociații pentru Drepturile Omului, o organizație non-guvernamentală cu statut special consultativ, și aprobată de către Coaliția Națională „Viața fără violență!”

Pentru a acoperi acest decalaj, se recomandă să se asigure accesul la asistență juridică garantată de stat pentru toate victimele violenței în timp util, indiferent de distanțe și vulnerabilități, precum și ca mai multe servicii de consiliere juridică să fie puse în aplicare pe întreg teritoriul Moldovei pentru a ajuta victimele să înțeleagă și să pledeze pentru cauza lor în cadrul sectorului de justiție complex și complicat. Donatorii și statul trebuie să ia în considerare acordarea unui mai mare suport ONG-urilor specializate, care ajută în mod corespunzător reprezentarea victimelor în instanțe.

c. Descrierea costurilor

Costul este calculat pentru fiecare caz de violență în familie, la toate punctele de interacțiune cu sistemul de justiție. Costul unui caz se înmulțește cu numărul de cazuri care au avut loc în 2014, pentru a obține costul anual, considerând anul 2014 ca an de referință. Toate costurile sunt acumulate pentru a calcula costul total pentru sectoarele poliției, justiției și penitenciar. Nu este posibil să se calculeze costul „per caz” pentru poliție, justiție, sau sectorul penitenciar datorită faptului că punctele de acces și interacțiunea în cadrul fiecărui sector este diferită.

Pentru **sectorul de poliție** au fost identificate mai multe costuri majore. **Costurile de transport** la locul unde a avut loc cazul violenței includ costul combustibilului consumat de mașina de poliție. S-a presupus că distanța medie până la locul incidentului este de până la 8 km (aceasta este distanța medie de la centrul raional la sat, de 16 km o călătorie dus-întors având în vedere atât variabile rurale cât și cele urbane). O mașină consumă, în medie, 6,8 litri de carburant la 100 km. Prețul mediu pentru anul 2014, a unui litru de carburant a fost de 15 lei per 1 litru. Numărul de femei care s-au adresat la autoritățile de poliție, datorită cazurilor de violență în familie pe parcursul anului 2014 (care au avut ca rezultat leziuni ușoare și grave) a fost 5.057. Discuțiile cu ofițerii de poliție au arătat că, în multe cazuri, ofițerii folosesc mașinile personale; deoarece costurile pentru carburant nu sunt rambursate, acest cost personal este un factor de descurajare important pentru poliție în cazul unui răspuns ca reacție la un caz de violență în familie.

Unitatea poliției de urgență (grupul operativ)/ indicatorul unității de operare a poliției include costul resurselor umane pentru îndeplinirea sarcinei. Discuțiile cu practicienii au arătat că pentru fiecare intervenție de urgență este cheltuită, în medie, circa o oră. Ca regulă, la fiecare intervenție participă doi ofițeri: un ofițer de urmărire penală și un comandant de post. Pentru a calcula acest indicator, a fost estimat salariul pentru o oră a 2 persoane, acesta fiind înmulțit cu numărul de ore

acordate pentru fiecare sarcină. Salariul mediu lunar al unui polițist este de 5 900 (sursa: Analiza funcțională a MAI, 2015). Pentru toți indicatorii, în care sunt implicați reprezentanții MAI, se aplică acest cost pe oră.

Interogatoriile

Discuțiile cu profesioniștii au arătat că, pentru un singur caz, în medie, următoarele părți sunt luate în considerare pentru a fi interogate: victima, martorul și suspectul. Interogatoriile includ, de asemenea, scrierea procesului-verbal al ședințelor procesului penal. În baza interviului cu practicienii, a rezultat următorul caz-scenariu: pentru un caz mediu, poliția interogază 1 martor, 1 victimă și 1 făptaș, fiecare cu durata medie de 1 oră, care reprezintă 3 ore de muncă, plus încă o oră pentru efectuarea acțiunilor procedurale penale aferente interogatoriilor (de exemplu, transcriere, colectarea probelor, și scrierea proceselor verbale). Acest lucru este făcut de către un specialist. Costul total este aferent costurilor resurselor umane.

Formarea la locul de muncă reprezintă costul instruirii specialistului poliției privind modul de abordare al cazurilor de violență în familie. Cu toate că aceste costuri au fost furnizate de MAI, formarea specializată pentru ofițerii de poliție nu se efectuează în mod regulat, ONG-urile suportând o mare parte din costurile de formare. Statul a acoperit costurile de formare obișnuite, cheltuiind în medie 169 de lei pentru formarea unui specialist în anul 2014. Când vine vorba de formarea la locul de muncă, statul nu a avut mijloace pentru a acoperi aceste costuri, care au fost suportate de donatori prin intermediul instituției societății civile. Costul anual al instruirii la locul de muncă pentru o persoană este de 4.392 lei pentru o persoană, care este de aproape 26 ori mai mare decât costul investit de stat în vederea îmbunătățirii competențelor pentru profesioniști. Este de remarcat, că ONG-urile raportează costuri estimate la 788.200,00 lei pentru efectuarea de instruire sau formarea formatorilor naționali, elaborarea unui nou curriculum de formare și formarea a mai mult de 600 de ofițeri de poliție în 2012-2013.

Toate celelalte costuri aferente poliției pentru elucidarea cazurilor de violență în familie au fost incluse în **costul administrativ**. În baza discuțiilor cu specialiștii au fost incluse următoarele categorii: hârtie (50 file), costuri suplimentare celor acoperite de stat pentru conversațiile la telefonul mobil, și imprimarea fotografiilor (în medie 10 poze).

Investigația criminalistică: singurele dovezi utilizate în procedurile penale sunt rapoartele medico-legale elaborate de către departamentul de sănătate. Nu există costuri suplimentare aferente investigației medico-legale care urmează să fie incluse în această capitol.

Poliția, de asemenea, depune cererile la instanțele de emitere a ordonanțelor de protecție; pentru a calcula costurile aferente elaborării acestui document a fost luat în considerare ora de muncă și timpul acordat. Informația pentru acest indicator a fost extrasă din Ordonanța nr. 275 a MAI, Instrucțiunile pentru o intervenție eficientă în cazurile de violență în familie. Există, de asemenea, un formular standard, care se anexează la dosar, care urmează să fie completat și care conține și alte activități. Completarea acestui formular de către specialist durează în medie o oră.

Există două elemente principale (puncte de intrare), a unui caz de violență în familie, atunci când interacționează cu sectorul justiției, activitatea desfășurată de către biroul procurorului și munca depusă de avocat. De obicei, **ancheta procurorului**, pentru un caz mediu de violență în familie, va include un martor, o victimă și un agresor. Timpul total utilizat de un procuror pentru interogatoriu este de 3 ore, plus două ore pentru scrierea rechizitoriului, plus încă 1,5 ore pentru alte acțiuni procesuale ce țin de dosarul penal. Timpul total utilizat de resursele umane pentru un caz mediu este de 6,5 ore. În conformitate cu Legea bugetului pentru anul 2014, salariul mediu al unui procuror este de 6.473,6 lei.

Procurorul, de asemenea, petrece timp în **sala de judecată**. Pentru un singur caz penal mediu, procurorul în sala de judecată înaintea învinuirii, participă la proces și prezintă dovezi. În baza interviurilor cu profesioniștii, timpul acordat a fost estimat a fi de 8 ore pentru audieri, plus 1 oră în fiecare caz, plus 6 ore pentru apel (două runde), plus 3 ore pentru alte activități aferente procedurii în sala de judecată. Timpul total acordat de resursele umane pentru un procuror este, prin urmare, 20 ore de lucru.

Când vine vorba de **interogări efectuate cu participarea avocatului**, în medie, avocatul va interoga: un martor, o victimă și un agresor. Timpul total acordat de către avocat este de 3 ore pentru interogatoriu, plus 2 ore pentru scrierea documentului înaintat instanței de judecată, plus încă 1,5 ore pentru alte acțiuni procedurale ce țin de dosarul penal (pregătirea strategiei de apărare). Timpul total acordat de resursele umane pentru un caz mediu este de 6,5 ore. Costul avocatului apărării diferă în funcție de două scenarii: cazul în care avocatul este numit de stat sau cazul în care avocatul este angajat de către victimă. Costurile și implicarea fiecărui scenariu sunt descrise mai jos.

Pregătirea apărării

Mai mulți profesioniști au afirmat că ei au petrecut suplimentar încă 5 ore pentru diverse activități aferente pregătirii apărării. Avocatul apărării petrece de

asemenea, timp în sala de judecată; pentru un caz mediu avocatul prezintă argumentele apărării, participă la proces și prezintă dovezi pentru un total de opt apariții în instanță a câte 1 oră fiecare, plus 8 ore în prima instanță, plus 6 ore suplimentare în instanța de apel, plus 6 la curtea de apel. Timpul total acordat de resursele umane pentru avocatul apărării este de 20 ore de lucru.

În sala de judecată, au fost luate în considerare costurile aferente activității **judcătorilor** și munca **grefierului**. Conform discuțiilor cu specialiștii, pentru un singur caz, în medie, judecătorul acordă 1,5 ore; există 8 audieri în instanța de judecată, plus 3 ore pentru o ordonanță de protecție, plus timpul suplimentar pentru pregătirea și editarea materialelor cauzei. Timpul total acordat de resursele umane este de 13 ore de lucru pentru judecător și 13 ore de lucru pentru grefier. Salariul mediu lunar al judecătorului în 2014 a fost de 11.927,40 lei și salariul mediu lunar al unui grefier a fost de 2.200 lei.

A treia dimensiune a costurilor se referă la sectorul penitenciar, inclusiv de probațiune și de detenție. Costurile de **probațiune** au fost extrase dintr-o analiză efectuată de Centrul Național de Expertize Judiciare (CNEJ); acestea nu vor reprezenta costul probațiunii unui caz aferent violenței în familie, deoarece nu există date disponibile pentru cazurile de violență în familie, ci determină un cost generic al unui caz de probațiune. Costurile pentru **detenția preventivă** a unei persoane, inclusiv produsele alimentare este de 125 de lei pe zi, și este asigurată de departamentul penitenciarelor. Conform discuțiilor cu profesioniștii, costul a fost calculat pentru o perioadă de până la 15 zile de detenție

preventivă la caz. Acest cost a fost calculat în baza ipotezei unei detenții de un an.

În cazul în care **costurile avocatului apărării** sunt acoperite de stat, o ora de muncă a lui/ei costă 385,2 lei conform unei scrisori depuse de către Ministerul Justiției (01/11961 din 13.11.2015). În acest caz particular, costul total pentru serviciile de avocat vor fi de 1.690 de lei pentru un caz (vezi mai sus detalii cu privire la modul în care a fost calculat).

Costurile estimative

Noul proiect de lege nr. 246 de introducere a modificărilor la legislația privind violența în familie stipulează noi prevederi pentru ofițerii de poliție într-un caz de violență în familie (articolul 15 alineatul (2)) privind supravegherea executării ordonanței de restricție și protecție de urgență (punctele 1.3 și 5). Acest lucru presupune o creștere a timpului acordat de către ofițerii de poliție/ofițerii de investigație unui caz de VF. Pentru fiecare caz de VF au fost adăugate un număr suplimentar de 9 ore de muncă (informarea agresorului cu privire la măsurile de protecție, supravegherea părăsirii locului de către autorul infracțiunii și luarea unor măsuri pentru a se asigura că în caz de necesitate, agresorul părăsește locul, vizite inopinate la locul de trai al victimei). Suma suplimentară de 741.591,00 lei pe an va fi cheltuită pentru aceste măsuri, care ridică costurile poliției la 3.453.102,92 lei pe an, iar costurile juridiciare totale la 15.732.114,00 lei pe an.

COSTUL SUPORTAT DE SOCIETATEA CIVILĂ

a. Introducere

Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie prevede crearea unor servicii de protecție a victimelor violenței în familie; cu toate acestea, nu include nici o prevedere privind rolul special al organizațiilor non-guvernamentale.

Deși cadrul legal național, și anume Legea cu privire la serviciile sociale⁸², reglementează faptul că prestatorii de servicii pot fi atât publici, cât și privați (gestionate de ONG-uri și întreprinderi comerciale), în acest moment, nu există nici o mențiune că ONG-urile sunt finanțate de la bugetul de stat. Mai mult decât atât, ca parte a reformei de descentralizare, responsabilitatea principală pentru finanțarea acestor servicii revine autorităților administrației publice locale.

Mai mult decât atât, în prezent, cadrul legal național nu recunoaște rolul special jucat de ONG-urile din Moldova în prestarea serviciilor sociale specializate. Într-adevăr, lipsește mecanismul de achiziții publice efective a acestor servicii, cu toate că Legea privind achizițiile publice⁸³ prevede o astfel de posibilitate. Mai mult decât atât, Convenția de la Istanbul solicită servicii publice de asistență socială, cum ar fi serviciile de cazare, servicii de angajare sau șomaj, educație publică și servicii de formare profesională, servicii publice de consiliere psihologică și juridică și servicii de asistență financiară pentru a răspunde nevoilor specifice ale victimelor violenței, niciunul dintre acestea nu sunt în prezent finanțate în mod specific de către guvern, ci mai degrabă sunt prestate de către OSC, cu sprijinul donatorilor⁸⁴. Consiliul Europei recomandă asigurarea de cazare în condiții de siguranță în adăposturi specializate pentru femei, personal suficient, finanțat și disponibil în fiecare regiune, cu un loc pentru o familie la 10.000 de locuitori. În prezent, în țară există o capacitate estimată la 181 de locuri, cu un număr estimat

la 175 de locuri lipsă⁸⁵. Această cerință nu este, în prezent, îndeplinită de către instituțiile responsabile din Moldova.

Convenția cere, de asemenea, stabilirea de linii telefonice de ajutor fără taxă⁸⁶, care sunt de multe ori cel mai important mod de a permite victimelor să găsească ajutor și sprijin. O linie telefonică de asistență cu un număr public bine cunoscut, care oferă sprijin și consiliere în situații de criza și se referă la servicii cum ar fi: consiliere față-în-față, adăposturi, centre de consiliere sau de poliție, formează piatra de temelie a oricărui serviciu de suport pentru toate formele de violență care intră sub incidența domeniului de aplicare a acestei Convenții.

După cum s-a menționat mai sus, în prezent organizațiile neguvernamentale care oferă asistență specializată și de protecție a victimelor violenței în familie sunt finanțate, în principal, prin proiecte internaționale de asistență tehnică și donații. Dacă Moldova s-ar conforma recomandărilor Convenției de la Istanbul, organele administrației publice centrale și locale ar trebui să î-și asume responsabilitatea pentru finanțarea permanentă a unor astfel de servicii.

Cu toate acestea, este de remarcat faptul că, în 2014, MMPSF a achiziționat un nou serviciu social oferit de către ONG-ul Centrul Internațional „La Strada”, o linie telefonică de ajutor pentru copii, cu un număr de apel gratuit pentru protecția copiilor cu risc⁸⁷. În prezent, această linie telefonică de încredere pentru victimele violenței în familie nu este acoperită de bugetul de stat.

⁸² Legea cu privire la serviciile sociale, nr. 123 din 18 iunie 2010, Monitorul Oficial, 2010, nr 155-158.

⁸³ Legea privind achizițiile publice nr 96-XVI din 13 aprilie 2007, Monitorul Oficial, 2007, nr. 107-110. Article20, alineatul 1.

⁸⁴ Articolul 20, alineatul 1.

⁸⁵ Conform Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, Raportul explicativ, articolul 23 (Adăposturi) stipulează 1 loc de adăpost la 10.000 de locuitori. Populația Moldovei este estimată la 3.559.497 locuitori, în țară este nevoie de cel puțin 356 de locuri de adăpost.

⁸⁶ Articolul 24 a Convenției de la Istanbul, linii de asistență telefonică.

⁸⁷ Raport în cadrul Sarcinii 3, livrabil 7, Raport privind revizuirea serviciilor acreditate, realizat de către Centrul Internațional La Strada, mai 2016.

b. Costurile sectoriale și constatările principale

Se estimează că în Moldova, o jumătate din serviciile sociale pentru femei și copii victime ale violenței, precum și agresorii familiali, sunt asigurate de către organizațiile societății civile. Genul de servicii care sunt prestate de către organizațiile societății civile includ: servicii de adăpost, consiliere și sprijin.

Există patru entități private principale înregistrate în calitate de ONG-uri ale căror grupuri de beneficiari includ femei, supraviețuitori ai violenței. Bugetele acestor ONG-uri au reprezentat 11,5 milioane lei în anul 2014. Aceste ONG-uri servesc diverse grupuri de beneficiari, nu doar victime ale VF. Similar entităților publice, ponderea bugetului alocat victimelor VF au fost estimate în baza informațiilor colectate pentru Studiul analizei lacunelor în materie de capacitate. Mai precis, în acest caz, cota de buget pentru VF a fost estimată în baza unor estimări ale entității. Aceste cote diferă de la o entitate la alta; în medie, pentru toate cele patru entități au fost alocate 69%, ceea ce înseamnă că în anul 2014, 7,9 milioane de lei, au fost folosiți de către aceste entități pentru victimele VF (Tabelul 6).

Din ONG-urile, cu cele mai mari cheltuieli pentru VF este Centrul de Drept al Femeilor, urmat de Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” și Refugiul „Casa Mărioarei”. Valoarea cheltuielilor depinde de numărul de beneficiari, natura serviciilor oferite, precum și capacitățile de colectare de fonduri ale organizației.

Dificultatea majoră în estimarea costului VF pentru ONG-uri a fost separarea serviciilor și a sprijinului

oferit victimelor VF, de serviciile prestate altor beneficiari. Identificarea ponderii VF a fost realizată în baza datelor colectate de la fiecare organizație și folosind algoritmul similar utilizat pentru estimarea cotei VF pentru entitățile gestionate de stat. Figura 12 prezintă ponderea cheltuielilor pentru serviciile VF a fiecărei organizații.

Raportul actual de estimare al costului nu a putut capta toate **costurile ascunse** suportate de organizațiile societății civile, cum ar fi munca neremunerată întreprinsă pentru lobby și promovare în domeniul violenței în familie și violența împotriva femeilor, precum și volumul de timp dedicat de voluntari. Evident că, luând în considerare acești factori, costul total al societății civile ar crește.

c. Descrierea costurilor

Costurile **prestatorilor de servicii sociale** sunt calculate în baza costului per beneficiar al serviciilor sociale, inclusiv VF luând în considerație bugetele executate de către prestatorii privați. Bugetele acestor ONG-uri au constituit 11,5 milioane lei în anul 2014. Așa cum se întâmplă în cazul entităților publice, aceste ONG-uri servesc diverse grupuri de beneficiari, nu doar victime ale VF. Similar entităților publice, ponderea bugetului alocat victimelor VF a fost estimată în baza informațiilor colectate pentru Studiul analizei lacunelor în materie de capacitate. Mai precis, în acest caz, cota de buget pentru VF a fost calculată în baza unor estimări ale entității. Aceste cote diferă de la o entitate la alta și, în medie, pentru toate cele patru entități a fost de 69%, ceea ce înseamnă că în anul 2014, aceste entități au cheltuit pentru victimele VF 7,9 milioane de lei.

FIGURA 11.

Cheltuieli suportate de organizații, cheltuieli totale suportate de ONG-uri, anul de referință

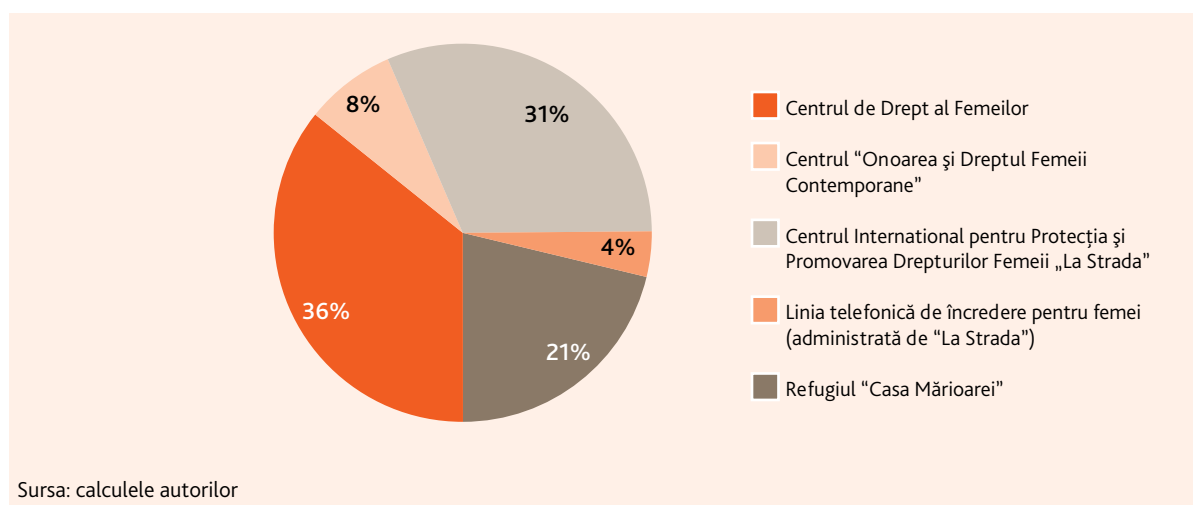
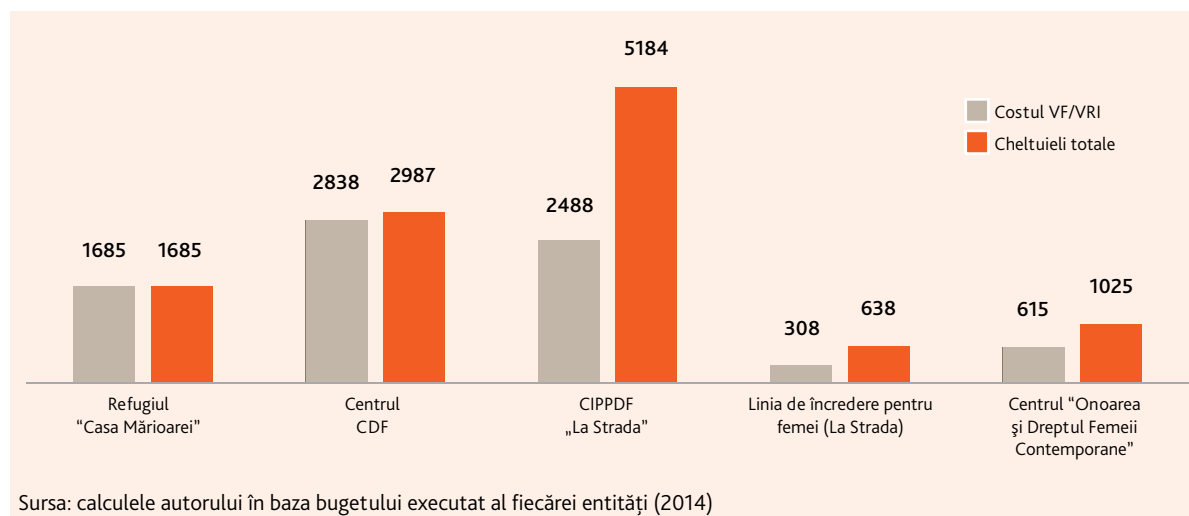

FIGURA 12.

Cheltuieli totale suportate de ONG-uri versus VF, mii lei, anul de referință

TABELUL 6.

Bugete (toate, inclusiv cele aferente VF) entități private, 2014

Denumirea entității	Buget, mii lei	Ponderea VRI/VF, %	Buget pentru VRI/VF, mii lei
Refugiul "Casa Mărioarei"	1.684,7	100%	1.684,7
Advocacy „Centrul de Drept al Femeilor"	2.987,3	95%	2.838,0
Centrul "Onoarea și Dreptul Femeii Contemporane"	1.024,8	60%	614,9
Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada"	5.184,2	48%*	2.498,2
Linia telefonică de încredere pentru femei **	638,3	48%**	307,6
Total	11.519,30	69%	7.943,20

Sursa: Studiul analizei lacunelor în materie de capacitate. Finanțarea a fost efectuată în dolari SUA și euro și a fost convertită în lei, în baza cursului mediu de schimb valutar oficial în lei, față de dolarul SUA și euro pentru 2014.

* Considerată a fi similară cu linia telefonică de încredere pentru femei.

** Prezentată ca o linie separată, și anume bugetul pentru linia telefonică de încredere pentru femei a fost dedusă din bugetul total al instituției „La Strada”, în baza datelor din Raportul AEFÎV pentru anul 2015 privind bugetul pentru linia telefonică de încredere pentru femei pentru anul 2014. Ponderea victimelor VRI/VF a fost estimată în raport cu apelurile telefonice efectuate de victimele VRI/VF raportate la toate apelurile înregistrate la linia de încredere pentru femei, pe parcursul unui an.

COSTURILE SUPORTATE DE PERSOANELE FIZICE

a. Introducere

Având în vedere amploarea costurilor pe care victimele violenței în familie trebuie să le achite din cont propriu, prezentul raport a inclus un sondaj pentru a capta aceste costuri.

Studiul a inclus 20 de femei, toate victime ale violenței în familie, care au fost asistate de Centrul de Drept al Femeilor (CDF), precum și de către alte instituții care prestează servicii pentru această categorie de beneficiari. Modelul chestionarului este prezentat în Anexa 2. Femeile victime ale abuzului au fost selectate în mod aleatoriu din rândul persoanelor care au beneficiat de servicii în timpul perioadei septembrie 2015 - ianuarie 2016.

Numărul de victime participante la sondaj este foarte scăzut și, prin urmare, constatările și tendințele trebuie analizate cu multă atenție. Datele colectate afișează unele tendințe, dar au o marjă de eroare foarte mare. Pentru a observa mai exact tendințele în viitor, este necesar să se efectueze un studiu de cercetare reprezentativ printre victimele violenței în familie, inclusiv cele care nu au acces la serviciile sociale.

Aproximativ 20% dintre femeile participante la studiu aveau vârste cuprinse între 22-29 de ani, 30% în vârstă de 30-34, 30%, în vârstă de 35-39 și 20%, în vârstă de 40 de ani și mai mult. Aproximativ 40% din mediul urban și 60% din mediul rural. Cincisprezece la sută dintre femei nu au finalizat învățământul secundar (*gimnazial*), 15% au finalizat studii medii (*liceale*), 25% studii de învățământ profesional finalizate (*formare profesională, colegiu*) și 45% studii superioare finalizate (incomplete sau finalizate). Doar 20% nu au avut copii cu vârsta sub 18 ani, 45% au avut un copil, iar 35% au avut 2 sau mai mulți copii. Douăzeci de procente au fost șomeri, 70% au avut locuri de muncă oficiale cu normă întreagă și 10% au fost în concediu de maternitate sau muncitori migranți.

b. Costurile sectoriale și constatările principale

Studiul a relevat impactul abuzului asupra familiei victimelor, precum și costurile suportate de familie (prezentare generală). Studiul depășește analiza costurilor guvernamentale și ia în considerație cheltuielile extinse aferente VF.

Impactul asupra sănătății

Ca urmare a abuzului, 16 (80%) dintre victime s-au confruntat cu probleme de sănătate. 6 (30%) din cele 20 de victime au avut probleme grave de sănătate și s-au adresat la medic; 10 (50%) dintre victimele s-au confruntat cu probleme de sănătate, dar nu au vizitat un medic și 4 (20%), au afirmat că nu au avut probleme de sănătate.

Dintre persoanele cu probleme serioase de sănătate ca urmare a abuzului, 3 victime au avut nevoie de tratament spitalicesc și 3 au primit tratament de ambulator. Nouă (45%) dintre persoanele cu probleme grave de sănătate au suportat, de asemenea, costuri aferente tratamentului medical, medicamente și spitalizare. Numărul de persoane din mediul rural care accesează instituțiile de asistență medicală este semnificativ mai mică în comparație cu zonele urbane (1 din 4 victime din zonele rurale au vizitat medicul, comparativ cu 3 din 4 victime din zonele urbane). Această situație rezultă din accesul redus al victimelor din zonele rurale la instituțiile de asistență medicală.

Impactul asupra statutului ocupațional

Unsprezece (78%) din cele 14 victime angajate în câmpul muncii au lipsit de la serviciu de la 1 la 30 de zile de muncă din cauza violenței în familie, cu o medie de 15 zile pierdute. Ca urmare a violenței, 1 din 14 victime a trebuit să demisioneze de la locul de muncă.

Impactul asupra frecvenței școlii de către copii

Șaisprezece dintre cele 20 de familii au avut copii cu vârsta sub 18 ani. Un total de 25 de copii cu vârsta sub 18 ani au făcut parte din grupul de studiu. Ca urmare a abuzului, 7 copii (din 4 familii) au lipsit de la școală, pentru o perioadă de la 1 până la 7 zile, în medie, 3 zile de școală.

Impactul asupra condițiilor de trai

Din cele 20 de victime, 11 (55%) au fost forțate să-și schimbe locul de trai, ca urmare a abuzului. Șapte (35%) dintre acestea au găsit un loc unde să locuiască împreună cu părinții lor, rude sau prieteni; 2 (10%), au închiriat un apartament, 1 (5%) a locuit la un adăpost și 1 (5%)

s-a mutat să locuiască la o altă proprietate care-i aparține. Victimele din zonele rurale își schimbă locul de trai mai rar, în comparație cu cele care locuiesc în mediul urban și de obicei se mută cu părinții lor sau cu alte rude. Probabilitatea ca victimele din mediul urban să plătească chiria a fost mai mare decât pentru victimele din mediul rural. Schimbarea domiciliului a avut ca rezultat costuri suplimentare de transport pentru 4 victime. Aceste cheltuieli au variat de la 100 la 500 de lei (în medie 267 de lei). O victimă a obținut sprijin financiar din partea CDF pentru acoperirea cheltuielilor de transport.

Costuri aferente accesării/beneficierii de diverse servicii

Șaisprezece din 20 de victime au chemat poliția ca urmare a violenței. De obicei, accesul la serviciile de poliție nu necesită costuri suplimentare din partea victimei. O victimă din 16 care s-a adresat autorităților pentru aplicarea legii, a declarat că a avut cheltuieli aferente accesării poliției (50 lei).

Cele mai mari cheltuieli indicate de victime au fost pentru accesarea serviciilor de **reprezentare în sala de judecată**. Cheltuielile din această categorie variază semnificativ, deoarece acestea depind de deciziile luate de către victime – de a obține un divorț, partajarea proprietății etc. Astfel, avocații reprezintă victimele într-una sau mai multe cazuri penale și/sau civile, inclusiv divizarea proprietății, moștenire etc.

O victimă a fost nevoită să solicite serviciile unui specialist care a prezentat rapoarte de evaluare psihologică pentru ea și cei doi copii în instanța de judecată. Ea a plătit o sumă de 7.000 de lei pentru aceste rapoarte. În cadrul procesului de accesare a sistemului judiciar, victimele se confruntă, de asemenea, și cu alte cheltuieli aferente abordării cazurilor.

Servicii accesate de victimele violenței în familie

Ca urmare a violenței în familie, victimele apelează la diverse instituții pentru sprijin sau servicii. Datele colectate în cadrul acestui studiu relevă faptul că victimele s-au adresat la următoarele instituții, în vederea obținerii de asistență socială: organizațiile non-guvernamentale care oferă servicii specializate pentru victimele violenței în familie (10 persoane, 50% din victime), Direcțiile de Asistență Socială și Protecția Familiei (3 persoane, 15%), Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului (2 persoane, 10%), linia de asistență telefonică (1 persoană, 5%), Centrul „Amicul” (1 persoană, 5%) și Centrul de reabilitare a copiilor cu dizabilități (1 persoană, 5%).

Serviciile accesate de victimele violenței în familie sunt: consultanța față-în-față (20 de victime), consilierea psihologică individuală (20 de victime), asistența juridică primară (18 victime), consultații juridice (19 victime), consultanță telefonică (18 victime), asistență juridică calificată (16 victime), asistență

TABELUL 7.

Cheltuieli aferente accesării/beneficierii de diverse servicii

Instituția	Minimum, lei	Maximum, lei	Mediu, lei	Median, lei	Persoanele care au suportat asemenea cheltuieli	
					Persoane	%
Cheltuieli aferente spitalizării, servicii de asistență medicală, investigații, procurarea medicamentelor	250	8.000	2.194	1.200	9	45
Cheltuielile aferente colectării probelor (expertizei medico-legale, alte tipuri de expertiză)	10	350	100	50	14	70
Cheltuieli aferente asistenței juridice ⁸⁸	200	20.000	8.886	9.000	7	35
Cheltuieli pentru chirie	1.500	5.000	3.233	3.200	3	15

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

⁸⁸ Șapte din cele 20 de victime au avut cheltuieli aferente serviciilor juridice de reprezentare în sala de judecată, ca urmare a ultimului episod de abuz, în timp ce altele au beneficiat de serviciile unui avocat de apărare oferit de Centrul de Drept al Femeilor sau de asistență juridică garantată de stat. Cheltuielile prezentate nu includ cheltuielile serviciului de asistență juridică garantată de stat sau al celor prestate de Centrului de Drept al Femeilor.

medicală (6 victime), consiliere psihologică pentru copii (6 victime), accesul la piața forței de muncă (2 victime), cazare/adăpost (3 victime), accesul la suport financiar (2 victime), suport informațional pentru identificarea spațiilor de locuit (2 victime), linia de asistență telefonică (1 victimă), abilitarea economică (1 victimă), educație non-formală (1 victimă) și servicii de reintegrare în familie/ comunitate (1 victimă).

Cheltuielile de transport pentru accesarea și beneficierea de serviciile diferitelor instituții

Victimele violenței în familie au diverse cheltuieli de transport aferente accesării serviciilor prestate de instituțiile de stat sau non-guvernamentale. Unele victime au cheltuieli semnificative aferente accesării serviciilor sociale, deoarece cele mai multe dintre acestea sunt situate în Chișinău. De exemplu, Centrul Național pentru Prevenirea abuzului față de copii oferă prin intermediul centrului său „Amicul”, servicii psihologice copiilor abuzați, dar pentru a avea acces la aceste servicii este necesar ca mama și copilul să se deplaseze la Chișinău. Alte exemple sunt: Centrul de reabilitare a copiilor cu dizabilități, Centrul Internațional “La Strada”, Centrul de Drept al Femeilor etc.

În baza impactului violenței asupra sănătății victimelor și costurile violenței cauzate lor, victimele VF au fost împărțite în 3 categorii:

- Victimele care au avut, ca urmare a violenței, probleme grave de sănătate și au apelat la specialiștii de asistență medicală (3 victime au avut nevoie de tratament spitalicesc și 3 au vizitat medicul care le-a prescis un tratament, dar nu au avut nevoie de spitalizare);
- Victimele care au avut probleme de sănătate din cauza violenței în familie, dar nu au apelat la un medic (10 victime);
- Victimele care au menționat că nu aveau probleme cu sănătatea lor fizică, ca urmare a violenței (4 victime).

În cadrul evaluării impactului abuzului asupra familiilor victimelor și costurilor suportate de acestea, ca urmare a violenței, aceste 3 categorii au fost păstrate, deoarece există o diferență între ele referitoare la: (i) modul de accesare a serviciilor, (ii) tipul de servicii accesate, (iii) costurile suportate, în funcție de impactul abuzului asupra sănătății victimei/lor.

Victimele care s-au confruntat cu probleme serioase de sănătate, ca urmare a violenței și au vizitat un medic

Ca urmare a abuzului, 5 din 6 persoane care s-au confruntat cu probleme grave de sănătate au fost absente de la locul de muncă pentru o perioadă de 3 până la 25 de zile (1 persoană - 3 zile, 1 persoană - 10 zile, 2 persoane - 14 zile și 1 persoană - 25 de zile). Ca urmare a violenței, 1 persoană (din cele 5 angajate în câmpul muncii a fost nevoită să demisioneze de la locul ei de

TABELUL 8.

Cheltuieli de transport pentru accesarea serviciilor

Instituția	Minimum, lei	Maximum, lei	Media, lei	Median, lei	Persoane care au suportat asemenea cheltuieli	
					persoane	%
Sănătate/asistență medicală	18	100	64	50	5	25
Servicii medico-legale	10	50	21	20	14	70
Poliția	10	100	23	12	13	65
Biroul procurorului	6	150	52	50	9	45
Avocatul apărării	6	150	49	30	15	75
Instanța de judecată	12	120	68	75	18	90
Servicii sociale	6	360	51	24	15	75

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

muncă. Ca urmare a violenței, într-o familie doi copii au lipsit de la școală (fiecare câte două zile). Toate victimele cu grave probleme de sănătate au apelat la poliție după ultimul caz de abuz. Ele nu au avut cheltuieli suplimentare aferente adresării la poliție și documentarea cazurilor lor. Victimele aveau, însă, alte cheltuieli aferente **accesării serviciilor** (a se vedea tabelul 9).

Trei din 6 victime au avut cheltuieli aferente asistenței juridice, ca urmare a celui mai recent abuz, iar celelalte victime au beneficiat de un avocat din partea Centrului de Drept al Femeilor sau de avocați numiți de stat. Trei din 6 victime au avut nevoie de schimbarea locului de trai pentru a se izola de agresor. Una a mers să locuiască cu rudele, și două au închiriat un loc de trai. Nici

una dintre aceste victime nu a avut cheltuieli aferente mutării la noul loc de trai (transportarea mobilei, etc.). Nici una dintre victimele din această categorie nu a accesat servicii de cazare. Patru din 6 victime au accesat serviciile sociale, ca urmare a violenței - 2 victime s-au adresat Centrului de Drept al Femeilor, 1 victimă a accesat linia de asistență telefonică și 1 victimă s-a adresat la Departamentul de Asistență Socială și Protecție a Familiei. Nici una dintre victime nu a declarat cheltuieli aferente distrugerii bunurilor, sau vânzarea acestora de către agresor. Cheltuielile aferente transportului pentru a accesa serviciile oferite de către instituțiile medicale, serviciile de asistență socială etc., sunt incluse în tabelul 10. Aceste cheltuieli sunt mai mari pentru persoanele din mediul rural.

TABELUL 9.

Cheltuieli aferente accesării/utilizării diferitor servicii

Instituția	Variația sumei, lei	Suma medie, lei	Media, lei
Cheltuielile aferente spitalizării, serviciilor medicale și investigațiilor, procurarea medicamentelor	1.000 – 8.000	3 117	1.750
A) Cheltuielile aferente spitalizării, serviciilor medicale și investigațiilor, procurarea medicamentelor ⁸⁹	1.500 – 5.000	2.833	2.000
b) Cheltuielile aferente spitalizării, serviciilor medicale și investigațiilor, procurarea medicamentelor ⁹⁰	1.000 – 8.000	3.400	1.200
Cheltuielile aferente colectării probelor (expertize medico-legale, alte avize ale experților)	23-350	150	150
A) Cheltuielile aferente colectării probelor (expertize medico-legale, alte avize ale experților) ⁹¹	150 – 200	175	175
B) Cheltuielile aferente colectării probelor (expertize medico-legale, alte avize ale experților) ⁹²	23 – 350	133	25
Cheltuielile aferente asistenței juridice ⁹³	8.000 – 18.000	12.000	10.000
a) Cheltuielile aferente asistenței juridice ⁹⁴	18.000		
b) Cheltuielile aferente asistenței juridice ⁹⁵	8.000 – 10.000	9.000	9.000
Cheltuielile aferente închirierii ⁹⁶	1.500 – 3.200 lunar	2.350 lunar	

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

⁸⁹ 3 victime care au fost tratate în spital.

⁹⁰ 3 victime care nu au fost tratate în spital, dar au primit tratament la domiciliu.

⁹¹ 3 victime care au fost tratate în spital.

⁹² 3 victime care au primit tratament la domiciliu.

⁹³ 3 din cele 6 victime au avut cheltuieli aferente asistenței juridice în timpul procesului de judecată, ca urmare a ultimului abuz, în timp ce altele au beneficiat de serviciile de asistență juridică prestate de un avocat al apărării angajat de Centrul de Drept al Femeilor sau asistență juridică garantată de către stat. Cheltuielile prezentate nu includ cheltuielile suportate de către stat sau de către Centrul de Drept al Femeilor care sunt necesare pentru acoperirea acestor costuri.

⁹⁴ 1 victimă a fost tratată în spital, celelalte au primit asistență de la CDF.

⁹⁵ 2 victime, care nu s-au tratat în spital, au avut cheltuieli aferente asistenței juridice, o altă victimă a beneficiat de ajutorul unui avocat de stat.

⁹⁶ 2 persoane din 6 au închiriat spații de locuit. Ele au închiriat aceste spații pentru o perioadă de 3 până la 5 luni.

TABELUL 10.

Cheltuieli de transport pentru a ajunge la locul de prestare/accesare a serviciilor

Instituția	Variația sumei, lei	Media, lei	Median, lei
Sănătate/asistență medicală	18-100	64	50
Servicii medico-legale	12-50	25	22
Poliția	10-30	23	25
Biroul procurorului	10-150	68	50
Avocatul apărării	6-100	57	50
Instanța de judecată	100-120	108	100
Servicii sociale ⁹⁷	12-360	118	35

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

Serviciile accesate de victimele violenței în familie cu grave probleme de sănătate sunt după cum urmează: consultanță față-în-față (6 victime), consiliere psihologică individuală (6 victime), consultații juridice (6 victime), asistență juridică calificată (6 victime), asistența juridică primară (5 victime), consiliere psihologică pentru copii (2 victime), accesul la piața forței de muncă (1 victimă), cazare/adăpost (1 victimă), accesul la linia de asistență telefonică (1 victimă), abilitarea economică (1 victimă), accesul la suport financiar (1 victimă), educația informală (1 victimă), servicii de reintegrare în familie/comunitate (1 victimă).

Victimele care au avut probleme de sănătate din cauza violenței în familie, dar nu s-au adresat la medic

Ca urmare a abuzului, 5 din 10 victime ale violenței în familie au lipsit de la locul de muncă pentru o perioadă

de la 1 până la 30 de zile (1 persoană - 1 zi, 1 persoană - 2 zile, 1 persoană - 20 zile, 2 persoane - 30 de zile). Ca urmare a violenței în 4 familii, copii au lipsit de la școală. Într-o situație 2 copii au lipsit de la școală timp de 7 zile, în alt caz 2 copii au lipsit 1 zi de la școală și într-un alt caz - 1 copil - 1 zi. Trei din 10 victime din această categorie, au avut cheltuieli aferente procurării medicamentelor. Doar 6 victime din această categorie au apelat la poliție, ca urmare a abuzului. Ele nu au avut cheltuieli suplimentare aferente adresării la poliție și documentarea cazurilor lor. Victimele au avut, însă, alte cheltuieli aferente serviciilor de acces (vezi Tabelul 11).

Două din 10 victime au avut cheltuieli aferente reprezentării juridice în sala de judecată din cauza ultimului caz de abuz, iar 3 au beneficiat de serviciile unui avocat al apărării, oferit de Centrul de Drept al Femeilor. O

TABELUL 11.

Cheltuieli aferente accesării/beneficierii de diverse servicii

Instituția	Variația sumei, lei	Media, lei	Median, lei
Cheltuielile aferente tratamentului administrat de sinistător și procurarea medicamentelor	250-500	350	300
Cheltuielile aferente colectării probelor (expertizei medico-legale, alte tipuri de expertiză)	10-200	70	75
Cheltuieli aferente reprezentării juridice ⁹⁸	200-6000	3100	3100

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

⁹⁷ 4 din 6 persoane care au solicitat servicii sociale au cheltuit bani pentru transport.

⁹⁸ 2 din cele 10 victime au avut cheltuieli aferente reprezentării juridice la proces, ca urmare a abuzului, altele 3 au beneficiat de serviciile unui avocat de apărare oferit de Centrul de Drept al Femeilor. Aceste cheltuieli includ cheltuielile pentru serviciile unui avocat al apărării. Într-un caz, dosarul este în faza inițială a procedurii, ceea ce înseamnă că cheltuielile probabil vor crește. Cheltuielile prezentate nu includ cheltuielile statului sau a Centrul de Drept al Femeilor aferente acestor servicii.

persoană a avut cheltuieli aferente completării documentelor copiilor ei - 30 lei. Patru din 10 victime au fost nevoite să-și schimbe locul de reședință, pentru a evita traiul împreună cu agresorul și s-au mutat cu părinții lor (2 persoane) sau cu rudele acestora (2 persoane). Două dintre aceste victime au avut cheltuieli aferente schimbării domiciliului (transportul hainelor și al altor bunuri) - 100 lei și 500 de lei (în medie - 300 lei). Una dintre victime, deasemenea, a accesat servicii de cazare. Opt din 10 victime au accesat serviciile sociale, ca urmare a violenței - 5 victime au accesat Centrul de Drept al Femeilor, 2 victime au contactat Departamentul de Asistență Socială și Protecția Familiei și 1 victimă a contactat Centrul "Amicul" (Centrul național de prevenire a abuzului față de copii). Aceste victime au avut, de asemenea, cheltuieli aferente accesării serviciilor sociale. Nici una dintre victime nu a declarat cheltuieli de distrugere a bunurilor, sau vânzarea bunurilor de către agresor.

Cheltuielile de transport pentru accesarea serviciilor oferite de către instituțiile medicale, serviciile de asistență socială etc., sunt prezentate în tabelul 12. Aceste cheltuieli sunt mai mari pentru persoanele din mediul rural.

Serviciile accesate de către victimele care au avut anterior probleme de sănătate din cauza violenței în familie, dar nu s-au adresat la un medic sunt după cum urmează: consultanță față-în-față (10 victime), consiliere psihologică individuală (10 victime), asistență juridică primară (9 victime), consultații juridice (9 victime), asistență juridică calificată (7 victi-

me), consiliere psihologică pentru copii (3 victime), accesul la piața forței de muncă (1 victimă), cazare/ adăpost (1 victimă) și accesul la sprijin financiar (1 victimă).

Victimele care au menționat că nu au avut probleme cu sănătate ca urmare a violenței

Ca urmare a abuzului 1 din 4 victime ale violenței în familie din această categorie au lipsit de la locul de muncă pentru o perioadă de 20 de zile. Nici una dintre femeile din această categorie nu a avut cheltuieli aferente serviciilor medicale sau procurării de medicamente sau pentru utilizarea transportului pentru a accesa asistența medicală. Trei din 4 victime din această categorie a apelat la poliție, ca urmare a abuzului. Ele nu au avut nici un fel de cheltuieli suplimentare aferente adresării lor la aceste autorități. Cu toate acestea, victimele au avut alte cheltuieli aferente accesării serviciilor. Una din aceste 4 victime a avut cheltuieli semnificative aferente reprezentării în sala de judecată, ca urmare a ultimului abuz (20 000 lei), unei alte femei i-au fost asigurate serviciile unui avocat de apărare de către Centrul de Drept al Femeilor (vezi Tabelul 13).

Toate victimele din această categorie au fost nevoite să-și schimbe locul de reședință, pentru a evita să locuiască împreună cu agresorul. Astfel, o victimă s-a mutat cu părinții ei, o alta a mers să locuiască cu rudele ei, alta s-a mutat la un apartament deținut în proprietate comună cu agresorul și una s-a mutat într-un adăpost. Una dintre aceste victime a avut cheltuieli aferente

TABELUL 12.

Cheltuieli de transport aferente accesării/beneficiei de servicii

Instituția	Variația sumei, lei	Suma medie, lei	Median, lei
Servicii medico-legale ⁹⁹	10-30	18	16
Poliția ¹⁰⁰	10-30	16	11
Biroul procurorului ¹⁰¹	6-140	20	10
Avocatul apărării ¹⁰²	12-50	27	25
Instanța de judecată	12-100	43	27
Servicii sociale ¹⁰³	6-100	30	24

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

⁹⁹ 8 din 10 persoane au avut cheltuieli aferente transportului pentru accesarea instituțiilor criminalistice.

¹⁰⁰ 6 din 10 persoane au avut cheltuieli aferente transportului pentru accesarea poliției.

¹⁰¹ 3 din 10 persoane au avut cheltuieli aferente transportului pentru accesarea Biroului procurorului.

¹⁰² 6 din 10 persoane au avut cheltuieli aferente transportului pentru a beneficia de serviciile unui avocat al apărării.

¹⁰³ 8 persoane care solicită aceste servicii au avut cheltuieli de transport.

schimbării domiciliului (transportul hainelor și al altor bunuri) - 200 lei.

Două din 4 victime au accesat serviciile sociale, ca urmare a violenței - 1 victimă a accesat Centrul de Drept al Femeilor și 1 victimă a contactat Centrul de reabilitare a copiilor cu dizabilități. Nici una dintre victime nu a declarat cheltuieli aferente distrugerii bunurilor, sau vânzării bunurilor de către agresor. Cheltuielile aferente transportului pentru a accesa serviciile oferite de către instituțiile medicale, serviciile de asistență socială

etc., sunt incluse în tabelul 14. Aceste cheltuieli sunt mai mari pentru persoanele din mediul rural.

Serviciile accesate de către victimele violenței în familie, fără probleme de sănătate sunt: consultanță față-în-față (7 victime), consiliere psihologică individuală (4 victime), asistența juridică primară (7 victime), consultații juridice (3 victime), asistență juridică calificată (3 victime), consiliere psihologică pentru copii (1 victimă), accesul la piața forței de muncă (1 victimă) și cazare (1 victimă).

TABELUL 13.

Cheltuieli aferente accesării/beneficiei de servicii

Instituția	Variația sumei, lei
Cheltuielile aferente colectării probelor (expertizei medico-legale, alte tipuri de expertiză) ¹⁰⁴	7000
Cheltuieli aferente reprezentării juridice ¹⁰⁵	20 000

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

TABELUL 14.

Cheltuieli de transport până la locul prestării serviciilor

Instituția	Variația sumei, lei	Suma medie, lei	Median, lei
Poliția ¹⁰⁶	6-100	38	8
Avocatul apărării ¹⁰⁷	12-150	71	60
Instanța de judecată ¹⁰⁸	50-100	83	100
Servicii sociale ¹⁰⁹	6-126	16	16

Sursa: Calculele autorilor în baza sondajului

¹⁰⁴ 1 din 4 victime

¹⁰⁵ 1 din 4 victime

¹⁰⁶ 3 din 4 persoane au avut cheltuieli de transport pentru accesarea poliției.

¹⁰⁷ 4 persoane au avut cheltuieli aferente transportului pentru a beneficia de serviciile unui avocat al apărării.

¹⁰⁸ 3 din 4 persoane au avut cheltuieli de transport pentru a ajunge la instanțele de judecată.

¹⁰⁹ 2 persoane care au accesat aceste servicii, au avut cheltuieli de transport.

PARTEA II.
BUGETAREA SENSIBILĂ
LA DIMENSIUNEA DE GEN

BUGETAREA PENTRU
VIOLENȚA ÎN FAMILIE
ȘI VIOLENȚA ÎMPOTRIVA
FEMEILOR

PREZENTARE SUCCINTĂ A PROGRAMULUI ȘI A BUGETĂRII SENSIBILE LA DIMENSIUNEA DE GEN

Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020” (SND), care a fost aprobată prin Legea nr. 166 din 11 iulie 2012, este documentul de politică publică globală în Moldova, care rezumă obiectivele de creștere durabilă a țării. Obiectivele SND se concentrează, în principal, pe alinierea sistemului educațional la nevoile pieței muncii; creșterea investițiilor publice în infrastructura drumurilor naționale și locale; reducerea costurilor de finanțare prin creșterea concurenței în sectorul financiar și dezvoltarea unor instrumente de gestionare a riscurilor; îmbunătățirea climatului de afaceri; reducerea consumului de energie prin creșterea eficienței energetice și utilizarea surselor regenerabile de energie; asigurarea durabilității financiare a sistemului de pensii; creșterea calității și eficienței justiției și lupta pentru creșterea competitivității în agricultură și dezvoltarea rurală durabilă¹¹⁰.

Punerea în aplicare a acțiunilor prevăzute în SND necesită o finanțare suplimentară, care trebuie să fie o prioritate în contextul lipsei de fonduri suplimentare în buget.

Pe scurt, obiectivele politicii finanțelor publice ale Republicii Moldova se conțin în cadrul obiectivelor generale ale SND. Astfel, motivul pentru reforma managementului finanțelor publice (MFP) este simplu; punerea în aplicare a mai multor acțiuni a SND necesită o îmbunătățire a structurii și a nivelului de finanțare care trebuie să fie incluse în cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM).

Elaborarea strategiilor sectoriale de cheltuieli și planificarea anuală a bugetului în bază de programe în Moldova trebuie să țină cont de prioritățile preconizate de SND, planul de acțiune 2016-2018 al Guvernului și alte strategii politice. MFin, în colaborare cu Cancelaria

de Stat sunt responsabile de asigurarea acestei sincronizări¹¹¹.

Legea cu privire la finanțele publice și a responsabilității bugetare și fiscale (LFPRBF), adoptată în iulie 2014 a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2015 și prevede, de asemenea, o prezentare de ansamblu la nivel înalt a aspectelor sistemice majore care trebuie urmate pentru a realiza implementarea acestor planuri, printre care: necesitatea corelării strategiilor și bugetelor; necesitatea unor norme bugetare și fiscale; necesitatea continuării consolidării bugetării programului; nevoia de consolidare a capacităților în planificarea strategică și elaborarea bugetului în APC, precum și necesitatea de a îmbunătăți planificarea și gestionarea fluxurilor de numerar. Principalul obiectiv al legii este de a asigura sustenabilitatea finanțelor publice, consolidarea disciplinei fiscale și gestiunii bugetare, de a asigura alocarea eficientă și transparentă a resurselor financiare publice și utilizarea acestora¹¹².

Cu toate că sistemul bugetar al Moldovei a fost îmbunătățit în domenii importante, iar prevederile LFPRBF soli-

¹¹¹ O agendă de reformă pentru managementul finanțelor publice - Strategia MFP 2013-2020 - a fost, prin urmare, elaborată și aprobată în august 2013. Noua Lege privind finanțele publice și responsabilitatea bugetară și fiscală sprijină, de asemenea, punerea în aplicare a acestei strategii.

¹¹² Sistemul bugetar și procesul bugetar în Republica Moldova este reglementat de:

Constituția RM; Legea cu privire la sistemul bugetar și procesul bugetar nr. 847-XIII aprobată la 24 mai 1996 (până la sfârșitul anului 2015 a anului bugetar); Legea privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală (Legea nr. 181 din 25 iulie 2014 publicată în Monitorul Oficial nr. 223-230 / 519 din 08 august 2014); Hotărârea Guvernului nr. 82 privind CCTM și pregătirea bugetului aprobată la 24 ianuarie 2006; Legea cu privire la finanțele publice locale nr. 397-XV aprobată la data de 16 octombrie 2003, care a fost modificată prin Legea nr. 267 din 1 noiembrie 2013, în vederea stabilirii unei noi formule pentru pregătirea de calcul a bugetelor locale; Codul Fiscal aprobat în aprilie 1997; Legea cu privire la datoria publică, garanțiile de stat și recreditarea de stat (nr. 419-XVI din 2006, modificată în data de 29 mai 2014); Legea privind achizițiile publice (nr. 96-XVI

¹¹⁰ ECORYS. Cheltuielile publice și responsabilitatea financiară (CPRF) Evaluare actualizată pentru Moldova (2012-2014), 2014.

cită un buget relativ cuprinzător și transparent, și cu toate că țara dispune de un sistem modern de trezorerie cu controale corespunzătoare pentru utilizarea mijloacelor financiare din buget pus în aplicare începând cu anul 2000¹¹³, bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen nu a devenit încă parte a procesului de planificare bugetară.

Bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen (BSG) este o metodologie utilizată pentru a spori eficiența și eficacitatea alocării resurselor în ceea ce privește serviciile mai bune pentru femei și bărbați, băieți și fete,

prin incorporarea metodelor BSG în sistemele MFP. Este folosită pentru identificarea activităților necesare pentru îmbunătățirea prestării serviciilor, dar, de asemenea, pentru identificarea nevoilor de finanțare pentru a îndeplini obligațiile în domeniul drepturilor omului și a egalității de gen. În acest studiu, termenul BSG este folosit în special pentru identificarea responsabilităților de finanțare a serviciilor aferente îndeplinirii obligațiilor VF conform cadrului legislativ relevant care reglementează problema VF în Moldova.

din 13 aprilie 2007), care a fost înlocuită cu noua lege privind achizițiile publice nr. 131 din 03 iulie 2015), care a fost adoptată în iulie 2015, și va intra în vigoare la 1 mai 2016; Legea contabilității (nr. 113-XVI din 27 aprilie 2007); Codul personalizat aprobată în iulie 2000, Legea cu privire la tarifele vamale aprobată în luna noiembrie 1997; Legea cu privire la sistemul public de asigurări sociale nr. 489-XIV aprobată în iulie 1999; Legea cu privire la asigurarea medicală obligatorie nr. 1585-XIII aprobată pe 27 februarie 1998; Legea cu privire la mărirea, modul și termenele de transfer al plăților de asigurare obligatorie de asistență medicală nr. 1593-XV aprobată în decembrie 2002; Clasificarea bugetară actuală utilizată pentru analiza datelor a fost aprobată prin Ordinul ministrului finanțelor nr. 93 din 19 iulie 2010, care va fi înlocuită cu o nouă clasificare a bugetului aprobată de Ministerul Finanțelor conform Ordinul nr. 190 din 31 decembrie 2014, începând cu 2016.

¹¹³ Sistemul de trezorerie din Moldova a fost elaborat și implementat în 5 etape: I - ani 1993-1997; II - anii 1998 -1999; III - anii 2000-2002; IV - anul 2004; V - anul 2006.

STRUCTURA BUGETULUI ȘI FORMATAREA

Prioritățile politice sunt stabilite în documentul CBTM, care stabilește o viziune strategică și cuprinzătoare a veniturilor și cheltuielilor publice care acoperă toate elementele bugetului public național. Legea bugetului anual este elaborată în baza acestor priorități și ia în considerare plafonul bugetar aprobat în CBTM. Anual, după punerea în aplicare a bugetului, monitorizarea și evaluarea, prioritățile pentru următoarea perioadă de 3 ani sunt revizuite în baza rezultatelor de performanță obținute în ultimul an.

Programarea bugetară (bugetarea bazată pe performanțe), noua abordare de planificare se aplică tuturor instituțiilor publice din Moldova, începând cu anul bugetar 2015. Ca atare, planificarea programelor trebuie să recunoască constrângerile bugetare și indicatorii de performanță, trebuie să includă analiza costurilor și trebuie să permită realocarea resurselor în zonele cu un grad mai ridicat de priorități. O astfel de bugetare în baza unor programe este aprobată ca anexă separată la legea bugetului anual. Introducerea CBTM în calitate de cadru de planificare strategică pentru ciclul bugetar obișnuit este îmbunătățirea principală în gestionarea finanțelor publice. CBTM a fost dezvoltat treptat, începând cu anul 2002 ca un cadru analitic cuprinzător¹¹⁴. CBTM este în prezent actualizat anual la etapa inițială a ciclului de planificare a bugetului. Limitele macro bugetare aprobate în CBTM de către Parlament servesc drept temei pentru pregătirea legii bugetului anual.

Abordarea cuprinzătoare a CBTM a promovat ajustări în acoperirea tuturor fondurilor publice în legea anuală a bugetului de stat. Cele mai multe din fondurile extrabugetare (cu excepția fondurilor de protecție socială) au fost incluse și considerate ca buget de bază. Întrucât, anterior, veniturile colectate de autoritățile publice, în mod oficial parte a bugetul public național consolidat (BPN), erau planificate separat de bugetul principal, noua metodologie bugetară a stabilit o nouă abordare pentru gestionarea

venitului din sursa proprie a autorităților publice (Fonduri și mijloace speciale în legislația anterioară)¹¹⁵.

Cu toate acestea, Guvernul trebuie să lucreze la îmbunătățirea în continuare a politicii strategice centrată pe buget prin consolidarea mai bună între CBTM și documentele strategice de politică națională (de exemplu, Moldova 2020, Planul de acțiuni UE (Uniunea Europeană) - Moldova, etc.) și, în cazul violenței în familie, noua Strategie privind violența în familie, care este în prezent în curs de elaborare. Un domeniu important pentru îmbunătățirea în continuare a asigurării finanțării robuste pentru combaterea violenței în familie este, de asemenea, dezvoltarea capacității la nivelul ministerelor de resort pentru a corela planificarea cheltuielilor cu prioritățile politicii sectoriale.

În conformitate cu Legea privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală, Bugetul Public Național este format din Bugetul de stat, Bugetul asigurărilor sociale de stat (BASS), Fondurile de asigurări obligatorii de asistență medicală (FAOAM) și bugetele Unității teritorial - administrative (UTA), care, la rândul lor, sunt formate din cele 35 bugete ale UTA de nivelul 2: bugetele raionale (32), bugetul central al Unității teritorial - autonome Găgăuzia cu statut special și a bugetelor municipale Chișinău și Bălți; a bugetelor de nivel 1 al UTA (primării): bugetele satelor (localități) și a orașelor (municipalităților, cu excepția municipiilor Chișinău și Bălți).

Administrarea celor trei bugete diferite ale guvernului central este împărțită între trei ministere. Ministerul Finanțelor administrează bugetul de stat; Ministerul Muncii administrează BASS; și Agenția Națională de Asigurări Sociale administrează Bugetul protecției sociale și familiei. Fondul de asigurări sociale obligatorii de sănătate este responsabilitatea Ministerului Sănătății și este administrat de Compania Națională de Asigurări în Medicină.

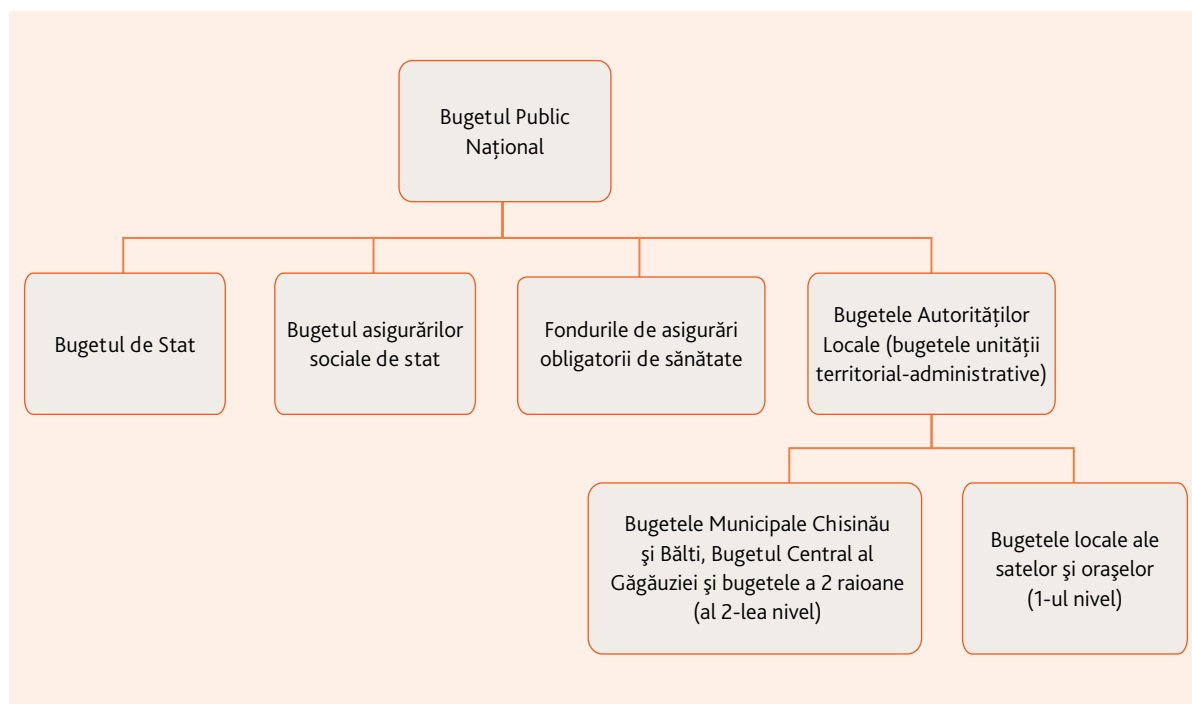
Transferurile între diferitele părți ale BPN (inclusiv transferurile către și de la bugetele administrațiilor pu-

¹¹⁴ Pentru un anumit set de ipoteze macroeconomice, CBTM oferă factorilor de decizie, o proiecție a bugetului public național preconizat (inclusiv bugetul de stat, bugetele locale, bugetul asigurărilor sociale de stat, fondurile de asigurări de sănătate de stat), rezultatele așteptate pentru o perioadă de timp de trei ani.

¹¹⁵ Legea nr. 181 din 25 iulie 2014 privind finanțele publice și responsabilitățile fiscale și bugetare, articolul 43, reglementează gestionarea veniturilor proprii.

FIGURA 13.

Structura Bugetului Național al Republicii Moldova

blice locale) sunt sub responsabilitatea Ministerului Finanțelor. Acest lucru este valabil și pentru gestionarea numerarului, care, pentru întregul BPN, este atribuit Trezoreriei de Stat, direct subordonată Ministerului de Finanțe.

Există, de asemenea, beneficiari ai celui mai scăzut nivel al bugetului terțiar, de exemplu, unitățile de cheltuieli la cel mai scăzut nivel, care includ școlile primare și secundare generale, grădinițele, instituțiile culturale și bibliotecile, care sunt subordonate fie unui raion sau unei primării (bugetului municipal). În total, există aproximativ 2800 de autorități publice (850 de beneficiari ai bugetului de stat, raioanal, primăriei și 1018 unități de prestare a serviciilor locale). Responsabilitățile funcției publice ale autorităților publice centrale sunt stipulate în Legea cu privire la Guvern nr. 64-XII aprobat la 31 mai 1990¹¹⁶.

Responsabilitățile autorităților publice locale fac obiectul Legii nr. 435 din 28 decembrie 2006 cu privire la descentralizarea administrativă¹¹⁷.

Unitățile teritorial - administrative au funcții inerente și funcții delegate de la nivel central. Funcțiile delegate includ funcțiile de asistență socială, în primul rând plățile sociale în numerar¹¹⁸ și de educație generală (nivel primar și secundar general). Aceste competențe sunt finanțate de la bugetul de stat, prin transferuri cu destinație specială (transferuri direcționate) aprobate prin legile bugetare anuale¹¹⁹. Trebuie subliniat faptul, că serviciile de protecție socială, inclusiv cele pentru VF, în prezent nu sunt susținute financiar de bugetul de stat, în conformitate cu prevederile noului cadru legislativ, și anume Legea nr. 397 privind Finanțele Publice Locale din 16.10.2003.

¹¹⁶ Republicată în Monitorul Oficial nr.131-133 (546), la 26 septembrie 2002.

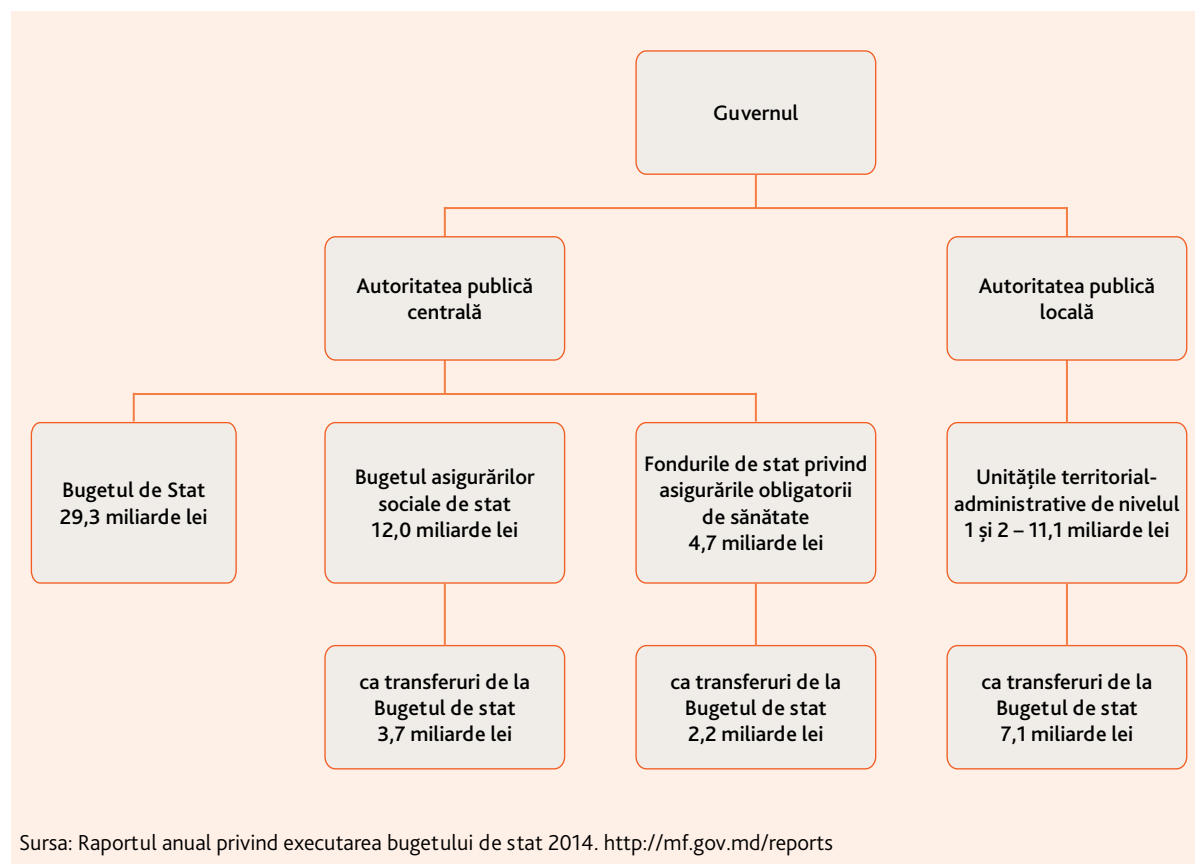
¹¹⁷ Publicată în Monitorul Oficial nr. 29-31 (91), la 02 martie 2007. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=321387>

¹¹⁸ Stabilită în articolul 6¹ „Delegarea competențelor de asistență socială, Legea 435 privind descentralizarea administrativă.

¹¹⁹ Această prevedere a fost inclusă recent prin modificarea Legii 435 la 12 aprilie 2015, după publicarea acesteia în Monitorul Oficial nr. 102-104 (179).

FIGURA 14.

Structura Bugetului Național Public, executarea bugetului în 2014

PLANIFICAREA BUGETULUI ȘI VIOLENȚA ÎN FAMILIE

În cadrul examinării bugetului Moldovei din punct de vedere al punerii în aplicare deplină și respectarea Legii nr. 45 privind prevenirea și combaterea violenței în familie, din 1 martie 2007, pot fi observate lacune clare de finanțare. Trebuie remarcat faptul, că MMPSF în parteneriat cu societatea civilă au elaborat recent Proiectul de modificare a cadrului legislativ privind prevenirea și combaterea violenței în familie în Moldova¹²⁰, atât în ceea ce privește valoarea finanțării necesare în mod realist pentru punerea în aplicare a proiectului de amendamente, cât și în ceea ce privește clarificarea obligațiilor juridice respective ale autorităților centrale și locale privind luarea unor măsuri bugetare și administrative corespunzătoare. Scopul principal al proiectului de modificări a fost armonizarea cadrului legislativ național privind prevenirea și combaterea violenței în familie cu Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie¹²¹ în vederea semnării și ratificării acestei Convenții în viitor. Amendamentele trebuie să prevadă obligații clare pentru toate entitățile statale și locale de a aloca fonduri destinate bugetului anual al acestora și să instituie un mecanism mai regulat și mai durabil de finanțare. Într-adevăr, OSCE/BIDDO, în avizul privind proiectul de modificare a cadrului legislativ privind prevenirea și combaterea violenței în familie în Moldova (iulie 2015)¹²², sugerează și alte modificări la proiectele de amendamente în articolele 24-28 și 34 pentru a îmbunătăți alocarea de resurse financiare pentru VF.

¹²⁰ Proiectele de amendamente întroduc modificări la următoarele acte normative: Legea privind prevenirea și combaterea violenței în familie (2008), Legea privind funcționarea și statutul Poliției (2013), Legea privind asistența juridică garantată de stat (2007), Legea cu privire la autoritățile administrației publice locale (2007), Legea cu privire la statistica oficială (2005), Legea cu privire la statutul juridic al străinilor pe teritoriul Republicii Moldova (2010), Legea cu privire la statutul juridic al armelor și munițiilor pentru uz civil (2012), Codul penal (2009), Codul contravențional (2009), Codul de procedură penală (2003) și Codul de procedură civilă (2003) al Republicii Moldova.

¹²¹ Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței în familie, CETS nr. 210 (denumită în continuare „Convenția de la Istanbul”) a intrat în vigoare la 1 august 2014.

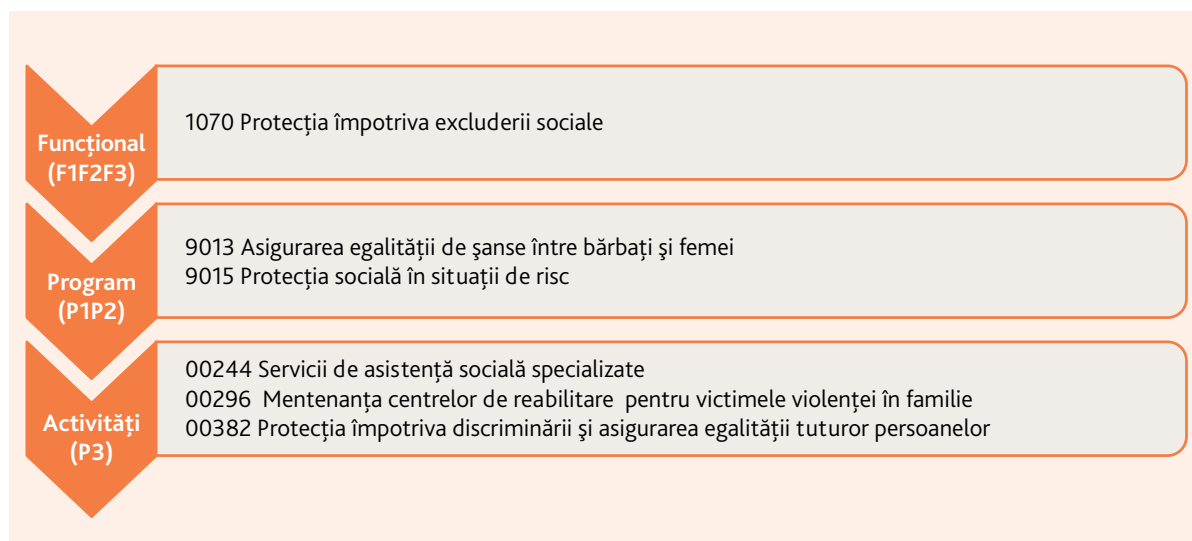
¹²² OSCE/BIDDO. Aviz cu privire la proiectul de modificare a cadrului legal privind prevenirea și combaterea violenței în familie în Moldova. Iulie 2015. <http://www.osce.org/odihr/174536>

În timp ce Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie numește autoritățile și instituțiile responsabile de prevenirea și combaterea violenței în familie (cum ar fi Ministerul Protecției Sociale, Familiei și Copilului, Ministerul Educației, Ministerul Sănătății, Ministerul de Interne și Ministerul Justiției (art. 7)) și specifică rolul centrelor/serviciilor de reabilitare a victimelor violenței în familie și a agresorilor din familiile vizate, care pot fi instituite de către guvern sau de autoritățile administrației publice sau de organizații internaționale sau ONG-uri (art. 10) nu abordează în mod clar finanțarea punerii în aplicare a legii.

Legea nr. 45 stipulează în conformitate cu actualele prevederi ale art. 16 alineatul 1, că fondurile pentru punerea în aplicare a acestor prevederi din lege sunt alocate de la bugetul de stat și de către bugetele administrației publice locale, în limitele financiare stabilite anual. Articolul 16 alineatul 2 stabilește că finanțarea centrelor/serviciilor de reabilitare a victimelor violenței în familie și agresorilor este asigurată din bugetele administrației locale, donații și granturi. Amendamentele incluse în proiectul de lege identifică cu mai mare claritate Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei ca fiind organismul central responsabil de elaborarea politicilor, îmbunătățirea nivelului de conștientizare a publicului și crearea unei linii telefonice de asistență gratuită la nivel național, funcțională 24 de ore; cu toate acestea, nu specifică modul în care astfel de servicii vor fi finanțate și, în special, dacă ele ar trebui să fie acoperite de bugetul unei astfel de entități. Aceste lacune din cadrul juridic trebuie clarificate, deoarece fără clarificare este imposibil de a aborda planificarea bugetului de coeziune și alocări de fonduri suficiente pentru o abordare multi-sectorială a combaterii violenței în familie.

Bugetele ministerelor de resort (bugetul de stat), precum și bugetele locale sunt elaborate de către unitățile responsabile și compilate de către ministerul de resort sau departamentul responsabil de bugetul raional al consiliului. Aceasta înseamnă că bugetul pentru programele de violență în familie trebuie să fie prevăzute în bugetul fiecărei unități de implementare individuală pe parcursul procesului de planificare a bugetului începând cu planificarea bugetului strategic (strategii sectoriale de cheltuieli în cadrul bugetar pe ter-

FIGURA 15.

Coduri curente incluse în clasificările bugetare menționate

men mediu (CBTM)) și planificarea bugetului anual (bugetele de program pentru VF incluse ca activități și indicatori de performanță), mai degrabă decât să fie abordate numai sub umbrela problemelor de gen, coordonat de cinci angajați permanenți cu ziua deplină de muncă în cadrul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei și susținuți de la bugetul de stat prin fonduri limitate. Într-adevăr, acest lucru înseamnă că există doar o singură alocație unică pentru subprogramul 9013 „Asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați”, în cadrul programului 90 „Protecția socială”. În mod similar, nu există alocări de finanțare directă pentru punerea în aplicare a programului egalității de gen și a activităților VF, cu excepția legăturii indirecte între politicile sectoriale și bugetele aferente.

Această poziție de subordonare a VF la MMPSF este limitativă, deoarece, după cum a constatat studiul costurilor există multe costuri ascunse în bugetele sectoarelor relevante, cum ar fi sănătatea și justiția - în care au fost depistate cheltuieli semnificative ale victimelor violenței în familie pentru diverse servicii, dar care nu sunt prezentate ca atare. Astfel, clasificările trebuie revizuite și eventual modificate pentru a ne da posibilitatea de a capta ceea ce guvernul alocă sau a alocat pentru VF până în prezent. Aceasta înseamnă că, cu toate că programele actuale, de exemplu în sectoarele justiției, nu au avut un program special intitulat „programul VF”, ele ar trebui să analizeze cheltuielile bugetare și să examineze resursele utilizate pentru a presta servicii acestui tip de beneficiari (să încerce să colecteze date dezagregate privind adăpostul de urgență, spitalizarea și serviciile de sănătate mintală) și să încerce să arate guvernului direcția spre o mai bună

transparență, planificare și alocări financiare mai bune, în locul alocărilor financiare suplimentare.

4.3.1

Stabilirea bugetului pentru prevenirea și combaterea violenței în familie în cadrul Managementului finanțelor publice (MFP) în Moldova 123

Obiectivul acestei secțiuni este de a furniza informații cu privire la sistemul MFP în Moldova și a permite o înțelegere suficientă a contextului mai larg al violenței în familie în cadrul reformelor MFP precum și a caracteristicilor de bază ale sistemului de MFP în țară.

Moldova are peste zece ani de experiență în pilotarea programării bugetare la nivel central. Punerea în aplicare a bugetării pe programe a fost realizată în câteva etape; la fiecare etapă mai multe ministere guvernamentale importante s-au implicat și pe parcursul timpului toate ministerele la nivel central au fost incluse în pilotarea bugetării pe programe. De asemenea, une-

¹²³ Pentru a avea o imagine reală a prestării de servicii și a cheltuielilor în acest domeniu, ca parte a exercițiului de calculare a costurilor, au fost trimise scrisori oficiale ministerelor de resort: Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Sănătății, Ministerului Justiției și Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei. Scopul acestor scrisori a fost de a obține informații cu privire la costurile suportate de sectoare pentru soluționarea cazurilor de violență în familie în Moldova (Anexa 1). În baza celor mai bune practici internaționale privind estimarea costurilor VF, au fost elaborate protocoale speciale cu indicatori pe sectoare (anexa 2). Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, în baza răspunsurilor primite în scrisori, s-a observat un decalaj între informațiile disponibile furnizate de către ministerele de resort (anexa 3) și fondul de date necesar.

le *raioane* (administrația publică locală de nivelul 2) au participat la pilotarea bugetării pe programe. Începând cu bugetul anual 2016, toate bugetele, inclusiv cele la nivel local, trebuie să fie pregătite în baza bugetării pe programe și performanței realizate¹²⁴.

În pofida îmbunătățirii bugetării pe termen mediu, în ultimii ani, în ceea ce privește acoperirea și metodologia, legăturile strategice între SND, CBTM și obiectivele de performanță în propunerile de buget sunt încă slab dezvoltate. Legăturile între bugetele de investiții și estimările cheltuielilor ulterioare urmează să se îmbunătățească datorită unei metodologii nou adoptate, dar rămâne de văzut care sunt efectele lor. În ceea ce privește alocarea strategică a resurselor, îmbunătățirea este, totuși, necesară pentru a stabili o perspectivă pe termen lung și o coerență cu SND și alte documente strategice. Strategiile întocmite acoperă în prezent perioada de 3 ani CBTM, în timp ce strategiile de politică pe termen lung există în paralel, fără sau cu acoperire insuficientă a costurilor.

În pofida elaborării unei serii de studii privind MFP și bugetarea sensibilă la dimensiunea de gen, precum și inițiativele generate de BSG în parteneriat cu Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, în ultimii câțiva ani, guvernul nu a reușit să integreze metodologia BSG în bugetarea pe performanță/program. Deși clasificarea bugetară (Figura 15.) are o anumită acoperire pentru a urmări astfel de cheltuieli în bugetul public, Ghidul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, (aprobat de Ministerul Finanțelor, Ordinul nr. 191 din 31 decembrie 2014), nu solicită o analiză specială a cheltuielilor preconizate din perspectiva bugetării pentru aceste obiective relevante, specifice egalității de gen.

Finanțarea VF nu este alocată în buget ca linie separată și nu se regăsește în toate bugetele sectoriale. Serviciile furnizate de către prestatorii publici de servicii de protecție socială gestionate de către autoritățile de stat și locale sunt susținute de buget și sunt incluse în bugetul sectorului de protecție socială numai în alocările pentru instituțiile publice specializate care se ocupă de acest grup țintă specific. În prezent, se realizează cheltuieli numai în cadrul fondurilor pentru prestarea serviciilor sociale. Această lipsă de bugetare a programului pentru VF este vizibilă în toate sectoarele, în pofida prevederilor din cadrul relevant juridic sectorial și instituțional existent, toate necesită finanțare pentru VF în Republica Moldova, astfel cum este prevăzut în cadrul sectoarelor de sănătate, poliție, justiție și protecție socială.

Mai mult decât atât, clasificarea bugetară a fost modificată și aprobată la sfârșitul anului 2015, precum și clasificarea funcțională în cadrul noii clasificări bugetare prevede în prezent încadrarea VF în **codul programului 9015 "Asigurarea egalității de șanse între bărbați și femei", ca un set de activități**:

- 00382 „Protecția împotriva discriminării și asigurarea egalității tuturor persoanelor”
 - 00296 „Menținerea centrelor de reabilitare pentru victimele violenței în familie”
 - 00244 „Servicii specialitate de asistență socială „
- Această codificare nu ne permite să identificăm VF ca un program trans-sectorial, cu funcții diferite, cu unele activități comune și individuale.

Cu toate acestea, multe dintre schimbările și reformele bugetare actuale ne permit abordarea VF. Deoarece acest lucru trebuie să fie făcut într-un mod cuprinzător, vă sugerăm să abordați VF în cadrul programului existent cu sub-programe destinate (de exemplu, 33) pentru VF în fiecare sector relevant, de exemplu:

- Programul 90 „Protecția Socială” Sub-programul 9033 Prevenirea și combaterea VF în domeniul serviciilor sociale;
- Programul 35 „Afaceri Interne” Sub-programul 3533 Prevenirea și combaterea VF în domeniul afacerilor interne;
- Programul 40 „Justiție” Sub-programul 4033 Prevenirea și combaterea VF în justiție;
- Programul 80 „Sănătate publică și asistență medicală” Sub-programul 8033 Prevenirea și combaterea VF în sănătatea publică și asistența socială.

Această abordare este parte a metodologiei actuale pentru crearea programelor și sub-programelor în cadrul cerințelor clasificării bugetare aprobate. Prin urmare, modificările propuse urmează logica clasificării pe program și sub-program și va fi ușor aprobate și puse în aplicare. Ca exemplu, pentru moment aceeași logică se aplică pentru programul „cercetarea științifică aplicată” (cod pentru subprogramul 07). Această abordare va ajuta la captarea mai multor costuri ascunse în toate sectoarele, pentru care guvernul, în prezent, utilizează resurse bugetare, dar pentru care nu există nici un sistem de urmărire, în special în ceea ce privește conectarea inversă a acestora la cheltuielile VF. Pentru a face acest lucru guvernul trebuie să adauge subprogramul specific pentru violența în familie (la nivelul clasificării programului), în cadrul diferitelor clasificări bugetare sectoriale, și va mări numărului de activități VF identificate (sub-activități) - nu numai cele legate direct la servicii, așa cum se procedează în prezent.

¹²⁴ Legea privind finanțele publice și responsabilitatea bugetar-fiscală (Legea 181) 25 iulie 2014

PARTEA III. CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Concluziile și recomandările acestui raport sunt prezentate în două sub-secțiuni separate. Primele, reprezintă recomandările (generale și pe fiecare sector în parte), care rezultă din exercițiul de calcul al costurilor. Cea de a doua sub - secțiune prezintă recomandările bazate pe analiza BSG.

A. Concluzii și recomandări privind estimarea costurilor

Secțiunea de mai jos abordează lacunele și serviciile omise prevăzute în obligațiile stabilite de Convenția de la Istanbul, pe care Moldova în prezent se pregătește să le ratifice, și stabilește recomandări și constatări specifice ale exercițiului de estimare a costurilor. Această secțiune prezintă recomandări generale care urmează să fie luate în considerare pe termen scurt și mediu, precum și recomandări de politici pentru ratificarea Convenției de la Istanbul. Împreună cu recomandările generale, sunt prezentate recomandări specifice sectorului.

Recomandări generale principale:

- Alocările și resursele trebuie să fie cheltuite pe serviciile de prevenire și suport pentru a evita costurile enorme aferente violenței în familie.
- Este necesară formarea specializată continuă a profesioniștilor din prima linie pentru acordarea unui răspuns îmbunătățit - trebuie să se acorde prioritate formării profesioniștilor din sectorul sănătății și social (asistență socială comunitară și medici de familie). Formarea trebuie consolidată prin protocoale și îndrumări clare pentru a garanta că reprezentanții sectoarelor medical, social, educație, legal și de justiție oferă servicii adecvate victimelor care au avut de suferit în urma inegalității de gen.
- Îmbunătățirea Mecanismului Național de Referire, răspunsul multidisciplinar și coordonarea răspunsului la VF și VÎF. Toate sectoarele trebuie să conlucreze pentru a consolida răspunsul multidisciplinar, în conformitate cu cele mai bune practici internaționale, cum ar fi – Serviciile esențiale pentru femei și fete, supuse violenței, 2015.
- Consolidarea sistemului de colectare a datelor pentru a asigura ca datele să fie delimitate în funcție de tipul de violență și de relația dintre ofensator și victimă.
- Elaborarea mai multor programe de sensibilizare cu privire la natura penală a violenței împotriva femeilor și a violenței în familie și promovarea to-

leranței zero față de violența în familie pentru a sparge stereotipurile și a încuraja femeile să raporteze cazurile de VF și VÎF.

- Realizarea campaniilor de sensibilizare și informare în mod regulat și în cooperare cu organizațiile societății civile pentru abordarea și transformarea stereotipurilor de gen, care duc la discriminarea femeilor în viața lor profesională și personală, pentru a promova responsabilități parentale echitabile etc. Campaniile de sensibilizare și informare funcționează mai bine în combinație cu programele de informare și trebuie să aibă susținere la nivel de comunitate, local, stat și național din partea agențiilor guvernamentale.
- Elaborarea și instituționalizarea unui curriculum oficial cuprinzător, care să acopere aspectele-cheie, cum ar fi sexualitatea, gender, HIV, etc. să învețe copiii despre egalitatea între femei și bărbați, rolurile de gen non-stereotip, respect reciproc, violența bazată pe gen și dreptul la integritate personală pentru a promova schimbări de mentalitate și de atitudini pentru dezvoltarea capacității tinerilor de a se bucura și de plada pentru drepturile lor la demnitate, egalitate și o viață sexuală responsabilă, satisfăcătoare și sănătoasă.

Recomandări pentru fiecare sector în parte

Sectorul sănătate:

- Consolidarea mecanismului multidisciplinar de referire prin simplificarea procedurilor și reducerea sarcinii birocratice, în special pentru cazurile de urgență. Acest lucru ar putea crește în timp raportarea și înregistrarea cazurilor VF de către sectorul de asistență medicală.
- Crearea de stimulente pozitive pentru înregistrarea și raportarea cazurilor VF de către medicii de familie, personalul din cadrul asistenței medicale, în special pentru situații de urgență.
- Investigarea în continuare a cauzelor plăților din cont propriu aferente asistenței medicale (inclusiv cheltuielile individuale pentru medicamente în cazul când pacientul este internat în spital), precum și luarea în considerare a anumitor măsuri care să asigure accesul la asistență medicală pentru victimele VF.
- Investigarea în continuare a posibilităților de integrare a serviciilor specializate în cadrul Centrelor pentru Sănătate Mintală create recent (sprijin psihologic și consiliere, tratament medical etc.).

- Îmbunătățirea colectării de date dezagregate la toate punctele de acces din sectorul sanitar.

Sectorul juridic:

- Îmbunătățirea accesului la justiție pentru victimele VF și VÎF - Legea cu privire la asistența juridică garantată de stat modificată pentru a acoperi astfel de cazuri.
- Îmbunătățirea calității serviciilor de asistență juridică acoperite de stat.
- Elaborarea procedurilor de efectuare a evaluării riscului de letalitate și a riscului de violență repetată care trebuie efectuate de către actorii relevanți din cadrul sistemului de justiție.

Sectorul social:

Datorită eforturilor de promovare ale OSC pentru semnarea și ratificarea Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova, se recomandă ca în termen de **5-10 ani**, Guvernul să ia măsuri pentru a se conforma standardelor minime de disponibilitate a serviciilor de asistență pentru supraviețuitorii VÎF, oferind în mod specific finanțare pentru:

- Asistență telefonică de urgență la nivel național pentru femei, unde toți reclamantii/supraviețuitorii violenței pot beneficia de asistență gratuită prin telefon timp de 24 de ore și unde aceștea pot să fie direcționați la alți prestatori de servicii.
- Furnizarea unui loc de adăpost/refugiu pentru fiecare 10.000 de locuitori, oferind cazare de urgență în condiții de siguranță, consiliere calificată și asistență în găsirea unui loc de trai care presupune asigurarea unui număr estimativ de 175 de locuri de adăpost pe întreg teritoriul Moldovei.
- Asigurarea unui Centru de criză pentru victimele violenței la fiecare 200.000 de femei; precum și accesul la asistență medicală, inclusiv asistență medicală de reproducere și profilaxie HIV.
- Asigurarea unui centru de promovare și consiliere a femeilor la fiecare 50.000 de femei, care oferă sprijin proactiv și de intervenție de criză pentru reclamantii/supraviețuitori, inclusiv consultanță juridică și de sprijin, precum și un sprijin pe termen lung pentru reclamantii/supraviețuitori, servicii specializate pentru anumite grupuri de femei (cum ar fi serviciile specializate pentru imigranții supraviețuitori ai violenței, pentru supraviețuitorii traficului de femei sau pentru femeile care au suferit hărțuirea sexuală la locul de muncă).

Odată cu ratificarea Convenției de la Istanbul de către Republica Moldova:

- Stabilirea/inițierea unui proiect-pilot de locuințe sociale: monitorizarea locuințelor disponibile trebuie să fie prevăzută pentru clienții în căutare de adăpost care sunt nevoiți să părăsească după o anumită perioadă de timp adăpostul temporar acordat. Trebuie să le fie oferită nu doar cazarea, dar, de asemenea, sprijinul psihologic sau psihoterapeutic, iar această măsură ar putea fi, de asemenea, combinată cu participarea la un program ce ține de piața forței de muncă¹²⁵.
- Elaborarea unor programe de protecție a victimelor violenței sexuale. Cu toate că victimele violenței sexuale beneficiază în prezent de consiliere psihologică gratuită oferită de mai mulți prestatori de servicii sociale, acestea nu sunt protejate și nu sunt în condiții de siguranță. Există o lege de protecție a martorilor în Republica Moldova, dar nu se referă la victimele violenței sexuale în calitate de beneficiari. În aceste condiții, trebuie să se creeze un sistem de protecție și siguranță pentru victimele violenței sexuale pentru a spori încrederea în autoritățile statului.
- Crearea de programe și servicii speciale destinate copiilor victime și martorilor, în conformitate cu prevederile Convenției, care includ particularitățile de vârstă și cele mai bune practici psihosociale fondate pe dovezi care corespund nivelului lor de dezvoltare, în mod specific adaptate copiilor pentru a face față experiențelor traumatiche în cazul în care este necesar. Toate serviciile oferite trebuie să acorde atenția cuvenită interesului superior al copilului.
- Elaborarea și amplificarea unui program eficient de intervenție pentru agresori în întreaga țară. Utilizarea pedepselor alternative, inclusiv condamnarea în care făptuitorul este mandatat să participe la un program de intervenție pentru agresori și nu este impusă o altă sancțiune, trebuie să fie abordată cu precauție serioasă și să fie pronunțată numai în cazurile în care se preconizează o monitorizare continuă a pedepsei de către funcționarii justiției și organizațiile non-guvernamentale ale femeilor pentru a oferi siguranță femeii care a fost supusă violenței și a asigura eficacitatea pedepsei¹²⁶.

Recomandări care rezultă din analiza costului individual¹²⁷

Victimele au făcut următoarele recomandări, ca parte a studiului:

¹²⁵ Birgit Haller, Necesitatea rapoartelor de evaluare, acordul special de serviciu nr. 2013-MOL68-BH din decembrie 2013

¹²⁶ Articolul 16, Convenția de la Istanbul

¹²⁷ Trebuie luată în considerare necesitatea unei analize mai aprofundate a costurilor din aceste recomandări

- Victimele violenței în familie au nevoie de servicii medicale fără plată (tratamentul chirurgical al leziunilor rezultate în urma violenței, reabilitarea medicală, precum și anumite proceduri medicale). În prezent, serviciile medicale sunt oferite în baza poliței de asigurare medicală oferită femeilor de către angajator în cazul în care au un loc de muncă. În cazurile în care victimele nu au un loc de muncă, ele trebuie să-și procure polița de asigurare medicală obligatorie. Unele victime nu dispun de resurse financiare pentru a-și procura această asigurare medicală.
- Un loc de reședință protejat pentru o perioadă de cel puțin 6 luni, unde victimele pot găsi adăpost după actele de violență în familie.
- Sancțiuni legale severe pentru tații care nu oferă suport financiar copiilor lor, deoarece după divorț, marea majoritate a părinților care lucrează, nu plătesc pensie alimentară, sau există mai multe cazuri când tații nu sunt angajați în câmpul muncii, respectiv, mamele nu primesc nici un sprijin pentru creșterea și îngrijirea copiilor.
- Sprijinirea victimelor în identificarea unui loc de muncă.
- Mai multe acțiuni de sensibilizare și de prevenire a violenței în familie.

B. Concluzii și recomandări privind BSG

Acest studiu este într-adevăr, un prim pas în sprijinirea factorilor de decizie și părților interesate în evaluarea impactului financiar complet al VF și analiza valorii finanțării necesare în mod realist pentru punerea în aplicare a unei abordări multi-sectoriale pentru combaterea violenței în familie. Mai mult decât atât, prin evaluarea costurilor violenței în familie în Moldova, de asemenea, studiul își propune să clarifice obligațiile legale relevante ale autorităților de stat și locale în luarea unor măsuri bugetare și administrative corespunzătoare, și abordează necesitatea generală pentru mai multe mecanisme de finanțare regulată și durabilă.

Astfel cum am menționat anterior, VF nu este inclusă în buget ca linie separată sau un program(e)/subprogram(e) separat, chiar și în cadrul bugetelor sectoriale. În timp ce serviciile oferite de prestatorii de servicii publice de protecție socială gestionate de către autoritățile centrale și locale, finanțate de la buget sunt incluse în bugetul sectorului de protecție socială, cheltuielile lor sunt prezentate numai în cadrul fondurilor pentru furnizarea de servicii sociale.

În general, principalele limitări în abordarea bugetului și a planificării bugetare în ceea ce privește VF sunt:

- Datele publice oficiale, în prezent, nu includ numărul de beneficiari și tipurile de activități incluse în serviciu;
- Clasificarea bugetului nu este utilizată în mod corespunzător de către prestatorii de servicii finanțati de la buget;
- Componenta violenței în familie nu este indicată separat în datele bugetului;
- Sunt necesare investigații/cercetare suplimentară pentru a identifica și a găsi costurile defalcate în funcție de tipul de utilizator, precum și de către prestatorii publici versus cei privați.

Pentru a compensa omiterea VF în alte sectoare decât cele de protecție socială, recomandăm următoarele:

- Să fie stabilite sub-programe VF pe deplin dezvoltate în clasificările bugetare de program pentru fiecare dintre sectoarele relevante,
- Să fie folosite oportunitățile oferite de clasificarea bugetului pentru a reflecta abordarea multi-sectorială pentru combaterea VF în cadrul proceselor de planificare bugetară în toate entitățile și instituțiile relevante (a se vedea figura 3),
- Să fie inclus un capitol separat în Ghidul metodologic privind elaborarea, aprobarea și modificarea bugetelor (aprobat de către Ministerul Finanțelor, Ordinul nr. 191 din 31 decembrie, 2014), cu metode și exemple de analiză specială a modului de prognozare a cheltuielilor din perspectiva bugetării sensibile la dimensiunea de gen.
- Să fie incluse cerințe și să se solicite o analiză VF în Circulara bugetului anual.

Ghidul metodologic ar putea fi folosit ca un punct de intrare, care ar putea susține includerea VF și utilizarea subiectelor BSG și VF în mod cuprinzător în cadrul proceselor bugetare. Prin urmare, Ghidul metodologic trebuie să fie modificat prin includerea analizei BSG ca o condiție prealabilă. Evaluarea costurilor, planificarea și finanțarea pentru VF poate, prin urmare, să servească drept primul exemplu concret de aplicare a integrării BSG în planificarea și raportarea privind bugetul.

a. Recomandări privind cadrul legal și stabilirea priorităților

În prezent, cadrele juridice abordează problema finanțării într-un mod foarte general, afirmând în Legea cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, ca punerea în aplicare a acesteia să fie finanțată de la bugetul de stat, bugetele unităților teritorial-administrative în limitele fondurilor anuale stabilite și din alte surse care nu sunt interzise prin lege. Cu toate acestea, este puțin probabil ca o astfel de prevedere generală și vagă să garanteze finanțarea regulată și durabilă a punerii în aplicare a legislației. În timp ce mecanismele bugetare ale guvernelor sunt

Instrucțiune metodologică pentru elaborarea, aprobarea și modificarea bugetului, aprobat în baza Ordinului nr. 191 din 31.12.2014 de Ministerul Finanțelor	Documentul trebuie să ceară utilizarea analizei de gen (metodelor BSG) pentru a prognoza necesitățile cheltuielilor pentru serviciile VF (<i>un risc al acestei afirmații este solicitarea de aplicare a BSG în toate tipurile de bugetare și acesta este un lucru de perspectivă...</i>)
Circulara bugetului anual	- Solicitați fiecărui minister/administrație publică locală responsabilitatea de a asigura analiza gender a VF și buget pentru serviciile VF (acelaș risc menționat anterior) - Specificați care sunt măsurile aplicate bugetului și de către cine - Specificați cine va elabora bugetul și serviciile prestate de ONG
Documentul privind planificarea bugetului	Specificați și includeți modele pentru indicatorii de performanță

variabile, cel puțin, ministerele menționate la articolul 8 alin. 1 din Lege ar trebui să aibă obligația de a alocă fonduri destinate punerii în aplicare a legii în bugetele lor anuale. Evaluarea completă a impactului financiar, la care contribuie acest studiu, poate conduce la o analiză suplimentară a fondurilor necesare pentru punerea în aplicare a Convenției de la Istanbul¹²⁸.

Mai mult decât atât, pentru a aduce practicile în conformitate cu Convenția de la Istanbul, se propune să se revizuiască proiectul de modificare a cadrului legislativ privind prevenirea și combaterea violenței în familie în Moldova (iulie 2015)¹²⁹ secțiunile 24-28 și 34, pentru a clarifica obligațiile respective juridice ale autorităților de stat și locale de a lua măsuri bugetare și administrative adecvate pentru VF.

De asemenea, articolul 8 din Convenția de la Istanbul prevede alocarea de către stat a resurselor financiare și umane corespunzătoare pentru punerea ei în aplicare, inclusiv a măsurilor și programelor desfășurate de ONG-uri și societatea civilă, trebuie să se ia în considerare, de asemenea, modificarea articolului 16 din Lege, în vederea reflectării posibilității finanțării de stat pentru astfel de organizații atunci când aplică măsuri de prevenire și combatere a violenței în familie. În cele din urmă, în conformitate cu bugetarea pentru Strategii similare¹³⁰, costurile pentru punerea în aplicare a măsurilor aferente VF trebuie aprobate și incluse în CBTM.

¹²⁸ UN Women: Manual în domeniul legislației cu privire la violența împotriva femeilor. 2012.

¹²⁹ OSCE/BIDD. Opinie cu privire la proiectul de amendamente la cadrul juridic cu privire la prevenirea și combaterea VF în Republica Moldova. Iulie 2015. <http://www.osce.org/odihr/174536>

¹³⁰ Cum ar fi: drepturile copiilor, drepturile omului, disabilități

b. Recomandări privind bugetul și regulamentele financiare

Nu este clar încă modul în care serviciile VF relevante vor fi finanțate pe termen lung și în special, care dintre aceste servicii ar trebui să fie acoperite de bugetul sectorului ministerului responsabil în cadrul fondurilor aprobate pentru sub-programul de prevenire și combatere a VF.

În ceea ce privește stabilirea liniei telefonice de urgență fără plată, în timp ce practica variază foarte mult de la țară la țară, în cele mai multe state se solicită ca finanțarea serviciilor de sprijin pentru victimele violenței împotriva femeilor să fie efectuată din bugetul de stat, oferind, în același timp, mecanismele de acreditare și selectare a organizațiilor non-guvernamentale (ONG-uri) pentru prestarea acestui tip de servicii. Mai mult decât atât, statul este responsabil pentru protejarea victimelor și alocarea fondurilor corespunzătoare, chiar dacă punerea în aplicare a anumitor servicii de sprijin pentru victimele violenței se realizează de către ONG-uri, aceste servicii ar trebui să fie reflectate în planificarea bugetului sectoarelor relevante și nu numai al Ministerului Muncii, Protecției Sociale și al Familiei.

La nivel local, anumite prevederi noi introduse de proiectul de amendament stipulează, în mod specific, că administrațiile publice locale trebuie să planifice bugetele locale corespunzător. Aceasta înseamnă, că aceste administrații locale vor trebui, de asemenea, să ofere finanțare centrelor/serviciilor de asistență și protecție a victimelor violenței în familie și copiilor lor, precum centrelor pentru agresori, și să finanțeze unele activități la nivel local, cu privire la creșterea gradului de conștientizare și asistență acordată vic-

timelor¹³¹. Mai mult decât atât, având în vedere stabilitatea fiscală fragilă la nivel local, în special, este important să se facă alocarea de resurse financiare pentru susținerea centrelor, serviciile și asistența pentru aceste victime este o prioritate în caz de disponibilitate a resurselor limitate și că elaborarea programelor de servicii sociale pentru acest grup țintă se face în funcție de nevoile comunității și că identifică fondurile necesare, în timpul aprobării bugetului local. Prin urmare, autoritățile administrației publice locale trebuie să planifice sub-programe bugetare în baza structurii de clasificare a programului, propusă mai sus, a serviciilor sociale bazate pe dovezi științifice și nevoile comunității, le supune spre aprobare consiliului local, identifică resursele financiare necesare pentru dezvoltarea și funcționarea acestor servicii sociale la nivel de comunitate și le include, ca parte a bugetului local.

În scopul de a clarifica rolurile și responsabilitățile pentru prestarea serviciilor aferente VF și finanțarea următoarelor proceduri de reglementare bugetară/ următoarele documente trebuie modificate:

c. Recomandări privind clasificarea bugetară

În prezent, cheltuielile aferente VF în cadrul diferitelor sectoare de servicii și drepturi destinate în mod clar victimelor și supraviețuitorilor nu sunt alocate în mod clar, deși există unele mențiuni de fonduri pentru sensibilizarea opiniei publice (cu excepția anumitor campanii de promovare a egalității de gen finanțate de către Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei), precum și unele mențiuni despre înființarea unei linii telefonice de asistență gratuită la nivel național pentru 24 ore, însă acest lucru este realizat numai în cadrul activităților de protecție socială.

În scopul stabilirii unei abordări multi-sectoriale și pentru a permite monitorizarea Legii cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, se recomandă să se identifice în detaliu modul de includere VF în clasificarea bugetului pentru a urmări cheltuielile în toate sectoarele relevante, în care este abordată VF și pentru a identifica domeniul de responsabilitate. Etapele posibile ar implica:

1. Identificarea sub-programelor distincte (P1/P2), pentru a avea o imagine generală a cheltuielilor guvernului privind punerea în aplicare a activităților aferente VF, așa cum prevăd Planurile de acțiune și cerințele Convenției de la Istanbul;
2. Includerea codurilor suplimentare în clasificarea activităților (P3); furnizarea de formare specializată privind aplicarea indicatorilor VF și alți indicatori specifici identificați ai egalității de gen pri-

vind VF pentru a fi utilizați în planificarea bugetului anual și monitorizarea și evaluarea acestor bugete.

Modificările propuse pentru a aborda VF trebuie să facă parte din cadrul programului existent, în același timp, adăugând un sub-program destinat (de exemplu, 33) pentru VF în fiecare sector relevant, după cum urmează:

- Programul 35 „Afaceri Interne” Sub-programul 3533 Prevenirea și combaterea VF în domeniul afacerilor interne;
- Programul 40 „Justiție” Sub-programul 4033 Prevenirea și combaterea VF în justiție;
- Programul 80 „Sănătate publică și asistența medicală” Sub-programul 8033 Prevenirea și combaterea VF în sănătatea publică și asistența medicală;
- Programul 90 „Protecția Socială” Sub-programul 9033 Prevenirea și combaterea VF în domeniul serviciilor sociale.

d. Sistemul propus pentru finanțarea VF (structura responsabilităților pe nivel)

Responsabilitățile propuse au fost identificate ca parte a exercițiului costurilor, dar fără a se limita la cheltuielile din anul bugetar analizat 2014:

A. Protecția socială

A.1. Responsabilități ministeriale:

- elaborarea de politici cu privire la aspectele VF, în cooperare cu alte sectoare interesate;
- elaborarea standardelor pentru serviciile de protecție socială și de lobby a bugetului pentru acest tip de cheltuieli;
- finanțarea prestatorilor publici de servicii de protecție socială gestionate de către stat, inclusiv cheltuielile curente și de capital (dacă este necesar)

A.2. Administrația publică locală (nivelurile 2 și 1)

- identificarea cazurilor de VF;
- asistență socială primară;
- intervenția de criză;
- evaluarea și soluționarea multidisciplinară a cazului;
- monitorizarea cazurilor și punerea în aplicare a ordonanțelor de protecție;
- finanțarea prestatorilor publici de servicii de protecție socială gestionate de către autoritățile locale

B. Justiție

B.1. responsabilități ministeriale:

- elaborarea de politici cu privire la aspectele VF, în cooperare cu alte sectoare interesate;

B.2. Administrația publică locală (nivelurile II și I)

- Identificarea cazurilor de VF;

¹³¹ Noul articol 8 alin 2 (c) și (d) a Legii și proiectului de modificări la Legea cu privire la autoritățile administrației publice locale.

B.3. *Instituțiile judiciare* (prima instanță, Curtea de Apel, Curtea Supremă de justiție, procurorii, judecătoria)

- Ordonanțele de protecție;
- Supravegherea procedurilor penale;
- Ședințele de judecată și căile de atac;
- Condamnarea;
- Asistență juridică gratuită în cauzele penale pentru infractori și victimele infracțiunilor.

C. Departamentul de poliție

- Înregistrarea cazului de VF;
- Intervenția la fața locului, în cazuri VF;
- Investigarea preliminară a cazurilor VF;
- Arestarea agresorului;
- Asistarea victimelor în obținerea ordonanțelor de protecție;
- Supravegherea măsurilor de protecție
- Pregătirea rapoartelor de securitate a victimelor.

D. Biroul de probațiune

- Responsabil pentru programele de reabilitare și re-socializare a agresorilor condamnați

E. Instituțiile de asistență medicală

- Asigurarea suportului medical pentru victimele VF;
- Referirea la alte servicii, dacă este necesar, a victimelor VF;
- Examinarea medico-legală a victimelor VF.

Toate aceste responsabilități trebuie să fie prevăzute în activitățile de clasificare a programului bugetar (P3), în cazul în care nu sunt prevăzute în clasificare la momentul dat.

Toate modificările propuse la clasificarea bugetară trebuie să fie aprobate ca parte a unui pachet, fără a utiliza abordarea în trepte.

ANEXE

CERINȚELE FAȚĂ DE DIFERITE METODOLOGII DE CALCUL

Metodologie	Costuri	Cerințele privind datele
Contabilitate	Costurile tangibile directe - sănătate, poliție, instanță, adăpost, consiliere, asistență juridică Costuri tangibile indirecte: i) cheltuieli din resurse proprii - accesul la servicii, părăsirea locului de trai, transportul bunurilor personale ii) pierderea de venit ca urmare a lipsei de la locul de muncă iii) lipsele de la școală	Rata de prevalență - procentul de femei care se confruntă cu violența raportat la numărul de populație, rata incidentelor sau victimizării - numărul de incidente la 100 de femei Rata de utilizare - procentul femeilor care se confruntă cu violența și utilizează serviciul. Costul unitar al serviciului prestat - costul pentru 1 reuniune la care participă femeia prestatoare de servicii, calculate în bază de repartizare detaliată a costului sau a unui procent din bugetul total în baza ratei de utilizare a unui serviciu Date primare privind taxele, transportul și alte costuri de rutină pentru accesarea serviciilor, costurile hoteliere și de transport, părăsirea locului de trai, cheltuielile pentru transportarea/inlocuirea bunurilor (mobiliu, ustensile, telefoane, vehicule, etc.) Zile pierdute per incident, media zilelor remunerate ratate de copii per incident, taxele totale de școlarizare plătite într-un an pentru a estima valoarea zilelor lipsite de la școală
Abordări economice	Costuri tangibile indirecte: 1) timpul pierdut în căutarea unui loc de muncă 2) pierderea capacității de muncă/ mijloacelor de existență 3) Pierderea puterii de cumpărare	Prevalența violenței/incidentelor, date macro referitoare la vârstă, studii/educație, rata de angajare /ocupare, anii de muncă, ore lucrate, datele despre venituri/salarii, participare în câmpul muncii, rata de actualizare Datele detaliate privind sursele de venit pentru diferite tipuri de gospodării pentru a calcula venitul echivalent disponibil Datele cu privire la probabilitatea de a nu fi în relație după actul de violență
Disponibilitatea de a plăti/a accepta	Pierderea capacității de muncă, durerea / suferința și diminuarea calității vieții	Datele privind prevalența/incidentele, repartizarea după tipul de vătămare sau deces, estimările costurilor privind disponibilitatea de a plăti - date detaliate despre fiecare risc al diferitor tipuri de vătămări/urmi negative, date detaliate privind constatările Consiliului medical cu referire la diferitele tipuri de vătămare sau cazuri de deces
DVAI (DALYs) Durata de viață ajustată prin factorul invaliditate	Pierderea capacității de muncă, durerea, suferința și diminuarea calității vieții	Date demografice detaliate și efectele bolii, date detaliate despre consecințele asupra sănătății din cauza VRI, rata imputabilă VRI în agravarea bolii, statistici despre costurile de existență, rata de actualizare

CHESTIONAR MODEL

CHESTIONAR PENTRU VICTIMELE VIOLENȚEI ÎN FAMILIE

I. DATE SOCIO-DEMOGRAFICE

D1. Vârsta victimei _____

D2. Locul de trai/reședința (în conformitate cu locul de reședință la momentul abuzului)

Urban Rural

D3. Studii/nivelul de educație (indicați nivelul ultimelor studii absolvite)

Studii primare incomplete (gimnaziale) Studii secundare (liceale)

Studii profesionale Colegiu

Studii superioare (complete sau incomplete), inclusiv de doctorat PhD

D4. Numărul de minori (până la 18 ani)

D5. Statutul ocupațional (la momentul ultimului act de violență)

Șomer(ă) (treceți la întrebarea V2)

Angajat(ă) permanent oficial (cu contract de muncă) (treceți la următoarea întrebare)

Angajat(ă) cu zi parțială de muncă oficial (cu contract de muncă) (treceți la următoarea întrebare)

Angajat(ă) permanent neoficial (fără contract de muncă) (treceți la următoarea întrebare)

Angajat(ă) ocazional neoficial (fără contract de muncă) (treceți la următoarea întrebare)

Altele (rugăm să menționați) _____ (treceți la întrebarea V2)

D6. Domeniu de activitate

Agricultură Industrie Construcții

Comerț Transport și comunicații

Administrație publică, educație, sănătate și asistență socială

Alte activități (indicați) _____

II. IMPACTUL VIOLENȚEI ASUPRA FAMILIEI

V1. Câte zile ați absentat de la locul de muncă din cauza ultimului episod violent (ați rămas acasă, ați vizitat medicul, v-ați adresat poliției, ați contactat autoritatea judiciară, ați stat într-un adăpost pentru o perioadă de timp etc)?

!!! (Operatorul trebuie să scrie numărul total de zile în care femeile au fost forțate să lipsească de la locul lor de muncă, au solicitat permisiunea de a lipsi de la locul de muncă. În cazul în care ea nu a absentat, a cerut permisiunea de a lipsi, etc, trebuie să indice valoarea „0”. În cazul în care ea, ca urmare, a trebuit să solicite rezilierea contractului de muncă sau a fost concediată, să indice faptul că ea a pierdut locul de muncă).

V2. În rezultatul violenței...

Ea nu a avut probleme de sănătate *(treceți la întrebarea V5)*

Ea a avut probleme de sănătate, dar nu s-a adresat la medic *(treceți la întrebarea V5)*

Ea a fost spitalizată. Indicați numărul de zile de îngrijire medicală _____ zile

Ea s-a adresat la medic, dar nu a fost internată în spital, cu toate acestea, ea a primit un curs de tratament de la medic. Se va indica numărul de zile în care ea a primit tratamentul _____ zile

V3. Ea a fost nevoită să facă cheltuieli aferente spitalizării, achiziționării de medicamente, a achiziționat servicii medicale și investigații medicale, ca urmare a ultimului abuz?

Da, _____ lei

Nu

V4. Ea a avut cheltuieli de transport pentru a avea acces la serviciile de sănătate?

Da, _____ total lei

Nu

V5. Ea a contactat poliția, după ultimul abuz?

Da *(treceți la întrebarea următoare)*

Nu *(dacă nu, treceți la întrebarea V7)*

V6. Ea a avut cheltuieli suplimentare aferente accesării poliției (de exemplu, a plătit bani polițistului pentru documentarea urgentă a cazului, alte cheltuieli aferente adresării la autoritățile de aplicare a legii)?

Da, Se indică pentru ce Indicați pentru care servicii a plătit _____ Suma _____ lei

Nu

V7. Ea a avut cheltuieli aferente asistenței juridice (angajarea unui avocat al apărării) ca rezultat al ultimului act violent?

Da, indicați suma achitată _____ lei

Nu

V8. Ea a avut cheltuieli aferente colectării probelor (examene medico-legale, ecografie, alte expertize etc.)?

Da, indicați suma achitată _____ lei

Nu

V9. Ea a avut anumite cheltuieli aferente transportului, de a accesa... (indicați fiecare instituție această)

Instituția	Da, indicați suma		Nu
1. Serviciul de medicină legală	Suma	lei	0
2. Poliția	Suma	lei	0
3. Biroul procurorului	Suma	lei	0
4. Avocatul apărării	Suma	lei	0
5. Judecătorul	Suma	lei	0

V10. La momentul abuzului, ea avea nevoie să schimbe domiciliul, pentru a se evita traiul împreună cu agresorul?

Da *(treceți la întrebarea următoare)*

Nu *(dacă nu, treceți la întrebarea V13)*

V.11. Unde și-a schimbat locul de trai?

La părinții ei / rude / prieteni

A închiriat un loc de trai? *Indicați suma lunară plătită pentru chirie* _____ lei.

Indicați câte luni a închiriat apartamentul

_____ luni

Adăpost/ Centru maternal etc.

V12. A avut careva cheltuieli aferente schimbării domiciliului (transportul de mobilier, îmbrăcăminte, alte bunuri, a trebuit ea să angajeze transportatori/hamali, etc)?

Da, *Indicați suma totală* _____ lei

Nu

V13. Atunci când a fost abuzată, a contactat serviciile de adăpost?

Da (*treceți la întrebarea următoare*)

Nu (*dacă nu, treceți la întrebarea V15*)

V14. Ea a avut careva cheltuieli aferente șederii într-un adăpost?

Da, _____ lei, *indicați pentru ce a plătit*

Nu

V15. La momentul actului de violență, a avut ea acces la serviciile de asistență socială (asistenți sociali, centre pentru copii, linia telefonică pentru ajutor urgent, etc)?

Da, *indicați care* _____ (*treceți la întrebarea următoare*)

Nu (*dacă nu, treceți la întrebarea V17*)

V16. Ea a avut cheltuieli aferente accesării serviciilor sociale? (Transport, documente etc.)

Da, _____ lei, *indicați pentru ce a plătit* _____

Nu

V17. Ca rezultat al ultimului act violent, copiii au lipsit de la grădiniță / școală?

Da, *indicați câte zile* _____

Nu

V18. Ea a avut cheltuieli aferente distrugerii bunurilor, vânzarea de bunuri de către agresor?

Da, *indicați suma totală* _____ lei

Nu

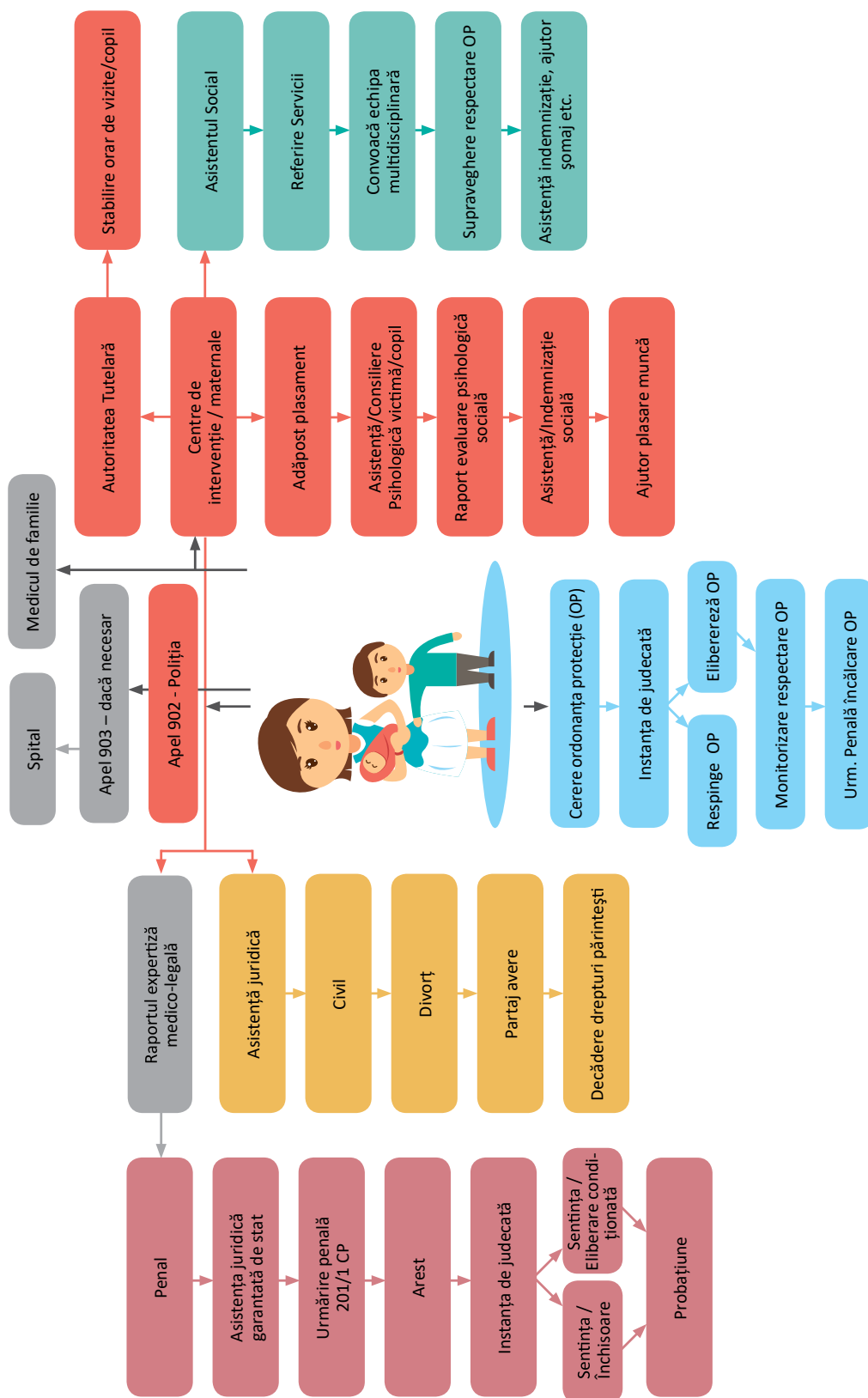
V19. Care alte cheltuieli au fost suportate de ea, despre care ea nu a fost întrebată?

(*Indicați suma și scopul utilizării*)

V.20. Care sunt serviciile necesare pe care o persoană le-a accesat recent / care sunt serviciile de care a beneficiat?

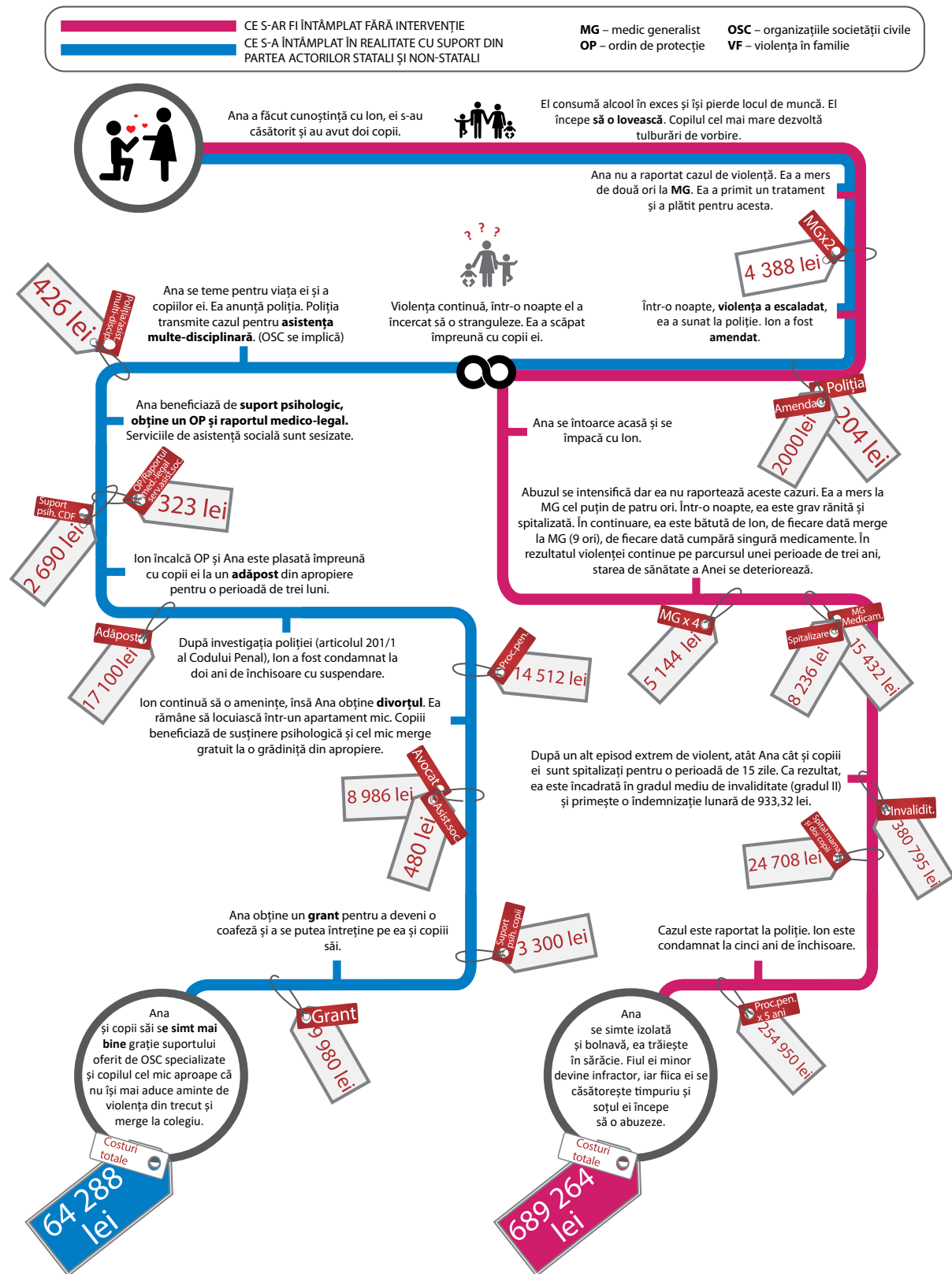
Tipul serviciilor	Da	Nu
1. Cazare/ adăpost	1	2
2. Consultații la telefon	1	2
3. Consultații față-n-față	1	2
4. Linia telefonică de urgență	1	2
5. Consiliere psihologică individuală	1	2
6. Consiliere psihologică în grup	1	2
7. Consiliere juridică	1	2
8. Ajutor juridic primar	1	2
9. Ajutor juridic calificat (însoțire în instanță)	1	2
10. Asistență medicală	1	2
11. Abilitare economică	1	2
12. Educație informală	1	2
13. Servicii de reintegrare în familie/comunitate	1	2
14. Igienă personală	1	2
15. Acces la piața forței de muncă	1	2
16. Acces la ajutor financiar	1	2
17. Suport informativ pentru identificarea spațiilor de locuit	1	2
18. Consiliere psihologică pentru copil/copii	1	2
19. Alte servicii (indicați) _____	1	

AUTORITĂȚILE RESPONSABILE ÎN CAZURILE DE VIOLENȚĂ ÎN FAMILIE ȘI VIOLENȚĂ ÎMPOTRIVA FEMEILOR ÎN MOLDOVA

Anexa 4.

ITINERARUL FEMEILOR SPRE SERVICII DE SUPTOR ȘI SPRIJIN ÎN REPUBLICA MOLDOVA

CE S-A ÎNTÂMPLAT ÎN REALITATE CU SUPPORT DIN PARTEA ACTORILOR STATALI ȘI NON-STATALI

- Ana a făcut cunoștință cu Ion, ei s-au căsătorit și au avut doi copii.
- El consumă alcool în exces și își pierde locul de muncă. El începe să o lovească. Copilul cel mai mare dezvoltă tulburări de vorbire.
- Ana nu a raportat cazul de violență. Ea a mers de două ori la MG. Ea a primit un tratament și a plătit pentru acesta (**MG x 2 = 4 388 lei**)
- Într-o noapte, violența a escaladat, ea a sunat la poliție. Ion a fost amendat (**amenda = 2 000 lei, poliția = 204 lei**)
- Violența continuă, într-o noapte el a încercat să o stranguleze. Ea a scăpat împreună cu copii ei.
- Ana se teme pentru viața ei și a copiilor ei. Ea anunță poliția. Poliția transmite cazul pentru asistența multe-disciplinară (OSC se implică) (**poliția/asistența multi-disciplinară – 426 lei**)
- Ana beneficiază de suport psihologic, obține un OP și raportul medico-legal. Serviciile de asistență socială sunt sesizate (**OP/Raportul medico-legal/serviciile de asistență socială = 323 lei, suport psihologic oferit de CDF = 2 690 lei**)
- Ion încalcă OP și Ana este plasată împreună cu copii ei la un adăpost din apropiere pentru o perioadă de trei luni (**adăpost = 17 100 lei**)
- După investigația poliției (articolul 201/1 al Codului Penal), Ion a fost condamnat la doi ani de închisoare cu suspendare (**proceduri penale = 14 512 lei**)
- Ion continuă să o amenințe, însă Ana obține divorțul. Ea rămâne să locuiască într-un apartament mic. Copiii beneficiază de susținere psihologică și cel mic merge gratuit la o grădiniță din apropiere (**costuri pentru avocat = 8 986 lei, asistența socială = 480 lei, susținere psihologică pentru copii = 3 300 lei**)
- Ana obține un grant pentru a deveni o coafeză și a se putea întreține pe ea și copiii săi (**grant = 9 980 lei**)
- Ana și copii săi se simt mai bine grație suportului oferit de OSC specializate și copilul cel mic aproape că nu își mai aduce aminte de violența din trecut și merge la colegiu.

Costuri totale = 64 288 lei

CE S-AR FI ÎNTÂMPLAT FĂRĂ INTERVENȚIE

- Ana se întoarce acasă și se împacă cu Ion.
- Abuzul se intensifică dar ea nu raportează aceste cazuri. Ea a mers la MG cel puțin de patru ori. Într-o noapte, ea este grav rănită și spitalizată. În continuare, ea este bătută de Ion, de fiecare dată merge la MG (9 ori), de fiecare dată cumpără singură medicamente. În rezultatul violenței continue pe parcursul unei perioade de trei ani, starea de sănătate a Anei se deteriorează (**MG x 4 = 5 144 lei, spitalizarea = 8 236 lei, MG/Ana cumpără medicamente = 15 432 lei**)
- După un alt episod extrem de violent, atât Ana cât și copiii ei sunt spitalizați pentru o perioadă de 15 zile. Ca rezultat, ea este încadrată în gradul mediu de invaliditate (gradul II) și primește o indemnizație lunară de 933,32 lei (**sprijin pentru invaliditate = 380 795 lei, costuri de spitalizare pentru mama și cei doi copii = 24 708 lei**)
- Cazul este raportat la poliție. Ion este condamnat la cinci ani de închisoare (**procedura penală x 5 ani = 254 950 lei**)
- Ana se simte izolată și bolnavă, ea trăiește în sărăcie. Fiul ei minor devine infractor, iar fiica ei se căsătorește timpuriu și soțul ei începe să o abuzeze.

Costuri totale: 689 264 lei

